

T.C.

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM TASARIMI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

BİLİM ÇOCUK DERGİSİNDE

BİLİM VE TEKNOLOJİ HABERLERİNİN SUNUMU

Melike BAĞLAYICI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet IŞIK

Mardin 2024

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM TASARIMI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

BİLİM ÇOCUK DERGİSİNDE
BİLİM VE TEKNOLOJİ HABERLERİNİN SUNUMU

Melike BAĞLAYICI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet IŞIK

Bu çalışma
MAÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı tarafından MAÜ.
BAP.23.LEE.017 nolu proje olarak desteklenmiştir.

Mardin 2024

ÖNSÖZ

Araştırmayı yapmayı, soru sormayı, yazmayı, çizmeyi ve okumayı seven, hayatının rutinine almaya çalışan biri olarak hazırladığım “*Bilim Çocuk* Dergisinde Bilim ve Teknoloji Haberlerinin Sunumu” adlı çalışmanın konusu, ilkokul çağındaki çocuklara bilimsel ve teknolojik haberlerin nasıl sunulduğunun anlaşılması, uygun konuların tespitinin yapılması ve *Bilim Çocuk* dergisi üzerinden analiz edilmesi çabasıdır. Gerek çalışmamın hazırlık aşamasında gerekse tüm yüksek lisans hayatım boyunca hemen hemen kendisine danıştığım her konuda bana yardımcı olan, bilgisi ve deneyimi ile bana yol gösteren ışık tutan tez danışmanım sayın Prof. Dr. Mehmet IŞIK’ a ve bana kolaylık sağlayan aileme en içten dileklerimle teşekkürlerimi sunuyorum.

Melike BAĞLAYICI

2024- Mardin

TEZ ONAY FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ			
Adı ve Soyadı	Melike BAĞLAYICI	Öğrenci No'su	20902003

LİSANSÜSTÜ PROGRAM BİLGİLERİ		
KA- YITLI	Enstitünün Adı	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
	Anabilim Dalı	İletişim Tasarımı
	Program Adı	Tezli Yüksek Lisans

TEZ SAVUNMA JÜRİSİ KARARI		
Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin hazırladığı “Bilim Çocuk Dergisinde Bilim ve Teknoloji Haberlerinin Sunumu ” başlıklı Yüksek lisans tezi ile ilgili 11/01/2024 Perşembe günü saat 14.00’da yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda, Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği uyarınca tezin kabulüne oy çokluğu/oybirliğiyle karar verilmiştir.		
Tarih		.../.../20..
Üyeler	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Mehmet IŞIK	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Emre AŞILI-OĞLU	
Üye	Doç. Dr. Funda MASDAR	

ONAY		
Enstitü Yönetim Kurulumuzca görevlendirilen ve yukarıda bilgileri verilen jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş bu tez, Enstitü Yönetim Kurulumuzun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiş ve onaylanmıştır.		
Ünvanı Adı Soyadı	Görevi	İmzası
Doç. Dr. Ahmet KAYAOĞLU	Enstitü Müdürü	

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmasında kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullediğimi bildiririm.

İmza

Tarih (Gün/Ay

Adı SOYADI

11.01.2024

Melike BAĞLAYICI

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bilim Çocuk Dergisinde Bilim ve Teknoloji Haberlerinin Sunumu

Melike BAĞLAYICI

Mardin Artuklu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İletişim Tasarımı Anabilim Dalı

2024: 125 Sayfa

Bilim ve teknoloji hayatın her alanında karşımıza çıkmakta ve hızla gelişmektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, her yaş grubunda insana hitap etmekte ve insanların hayatını derinden etkilemektedir. Bu gelişmelerin insanlara ulaşması çoğu zaman iletişim araçları ve medya aracılığıyla gerçekleşmektedir. Özellikle çocukların, günümüz koşullarında bilimsel ve teknolojik gelişmelerden haberdar olmaları büyük önem taşımaktadır. Günümüzde bilime dair yayın yapan *çocuk dergileri*, çocuklara bilimsel ve teknolojik gelişmeleri aktarırken bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, ilkökul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin çocuklara bilim ve teknoloji haberlerini sunarken dergilerdeki haber içeriklerinde hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığının incelenmesinin *Bilim Çocuk* dergisi örneğinde yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca, *Bilim Çocuk* dergisinde yer alan bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımlarının belirlenmesi ve hangi konulara ağırlık verildiğinin tespit edilmesi de amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, içerik ve eleştirel söylem analizi yöntemleri ile analiz edilmiştir. 2020 ve 2021 yıllarına ait konu dağılımları tablolarla sunulmuştur. 12 bilim ve teknoloji haberi, amaçlı örneklem yöntemi türlerinden olan homojen (benzeşik) örneklem yoluyla *Bilim Çocuk* dergisinin bilimsel ve teknolojik haberleri konu edinen ‘Ne Var Ne Yok’ adlı bölümünden seçilerek çözümlenmiştir. Sonuç olarak; *Bilim Çocuk* dergisi haberlerinin uzay, gökbilim, teknoloji, hayvanlar, tıp ve sağlık konularını daha çok işlediği görülmüştür. Çocuklara bilim ve teknoloji haberleri sunulurken çeşitli dilsel ve söylemsel stratejiler kullanıldığı görülmüştür. Bunlar milliyetçilik söylemi, bilimsel bilginin yeniden inşası ve bilimsel pratik, kadının toplumdaki yeri ve cinsiyetçilik söylemi, yerel yönetimler ile iktidar güç ilişkisi söylemi şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca bu tez çalışmasında incelenen haberlerde çocuklara bir yeniden üretim mekanizması örneği olarak, hayallerinin sınır tanımaması gerektiği, çok önemli ve dünya çapında çalışmalara ve başarılarla imza atabilecekleri, bilimsel bilginin sorgulamaya açık olduğu gibi söylemlerin aktarıldığı görülmüştür. Retorik sorularla çocukların habere olan ilgisi artırılmaya ve tartışmalı bir ortam yaratılmaya çalışıldığı; tanımlar ve

karşıtlık ifadeleri ile eğlendirirken bilgilendirme amaçlandığı tespit edilmiştir. Ve her haberde aslında çocuklara bilim ve teknolojinin önemi, geleceği, çevre bilinci gibi konularda bilgiler sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bilim Çocuk dergisi*, teknoloji, haber, eleştirel söylem analizi

ABSTRACT

Master Thesis

The Presentation of Science and Technology News in “Bilim ve Çocuk” Magazine

Melike BAĞLAYICI

Mardin Artuklu University

Graduate Training Institute

Department of Communication Design

2024: 125 Page

Science and technology are encountered in all areas of life and are developing rapidly. Scientific and technological developments appeal to people of all age groups and deeply affect people's lives. These developments often reach people through communication tools and media. It is especially important for children to be aware of scientific and technological developments in today's conditions. Today, children's magazines that publish about science appear as an alternative while conveying scientific and technological developments to children. In this study, it is aimed to examine which linguistic and discursive strategies are used in the news content of children's magazines addressing primary school children while presenting science and technology news to children in the example of *Bilim Çocuk magazine*. In addition, it was also, through homogeneous sampling, one of the types of purposeful sampling method. As a result, it was observed that *Bilim Çocuk magazine* news mostly covered space, astronomy, technology, animals, medicine and health. It was observed that various linguistic and discursive strategies were used in presenting science and technology news to children. These were determined as the discourse of nationalism, the reconstruction of scientific knowledge and scientific practice, the place of women in society and the discourse of sexism, and the discourse of local aimed to determine the subject distribution of science and technology news in *Bilim Çocuk magazine* and to determine which subjects are emphasized. The data obtained in the study were analyzed by content and critical discourse analysis methods. Subject distributions for 2020 and 2021 are presented in tables. 12 science and technology news were selected and analyzed from the 'What's New' section of *Bilim Çocuk magazine*, which covers scientific and technological news, governments and power power relations. In addition, in the news articles analyzed in this thesis, as an example of a reproduction mechanism, it was observed that children were conveyed discourses such as that their dreams should know no boundaries, that they can accomplish very important and worldwide studies and achievements, and that scientific knowledge is open to questioning. Rhetorical questions were used to increase children's interest in the news and to create a controversial environment; definitions and expressions of opposition were used to inform while entertaining. And it was concluded that in every news item, children were actually provided with information on issues such as the importance of science

and technology, the future and environmental awareness.

KEY WORDS: *Bilim Çocuk Magazine*, technology, news, critical discourse analysis

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
HABERLER LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
1.1 Araştırma Problemi (Sorun Sunumu)	2
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 İlgili Araştırmalar	5
1.5 Kuramsal Çerçeve.....	9
1.5.1 İlkokul Çağındaki Çocukların Bilişsel Özellikleri	9
1.6 Araştırma Soruları	10
1.7 Yöntem	11
1.7.1.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları:.....	12
1.7.2. Araştırmanın Metodolojisi:.....	12
BÖLÜM I:	14
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ	14
2.1 Dünyada Çocuk Dergilerinin Gelişimi	14
2.2 Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Gelişimi.....	15
2.3 Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Görsel Özellikleri.....	18
2.4 Türkiye’de Çocuk Dergilerinin İşlevleri ve İçerik Özellikleri	20
2.5 Çocuk Dergileriyle Çocuklara Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeleri Aktarmanın Önemi	23
2.6 Bir Çocuk Dergisi Yayıncısı Olarak TÜBİTAK	25
2.7. <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi.....	26

BULGULAR VE YORUMLAR	29
3.1 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Kapak Dosya Konu Dağılımları.....	29
3.2 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi İçerik Konu Dağılımları	32
3.3 Ne Var Ne Yok Bölümünde Yer Alan Haberlerin Analizi	44
3.3.1 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Ocak 2020 Haber Analizi.....	44
3.3.2 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Mart 2020 Haber Analizi	51
3.3.3 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Mayıs 2020 Haber Analizi	55
3.3.4 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Temmuz 2020 Haber Analizi	60
3.3.5 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Eylül 2020 Haber Analizi	63
3.3.6 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Kasım 2020 Haber Analizi.....	68
3.3.7 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Şubat 2021 Haber Analizi	72
3.3.8 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Nisan 2021 Haber Analizi.....	75
3.3.9 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Haziran 2021 Haber Analizi.....	78
3.3.10 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Ağustos 2021 Haber Analizi	81
3.3.11 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Ekim 2021 Haber Analizi	85
3.3.12 <i>Bilim Çocuk</i> Dergisi Aralık 2021 Haber Analizi	88
3.4 Eleştirel Söylem Analizinden Elde Edilen Bulguların Genel Değerlendirmesi....	94
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	101
EKLER	106
ÖZGEÇMİŞ.....	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı kapak dosyaları konu dağılımları

Tablo 2: *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı kapak dosyaları konu dağılımları

Tablo 3: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sosyal Bilimler)

Tablo 4: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sağlık Bilimleri)

Tablo 5: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Doğa Bilimleri)

Tablo 6: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Uzay Bilimleri ve teknoloji)

Tablo 7: *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sosyal Bilimler)

Tablo 8: *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sağlık Bilimleri)

Tablo 9: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Doğa Bilimleri)

Tablo 10: *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Uzay Bilimleri ve teknoloji)

Tablo 11: İçerik analizinden elde edilen bulguların genel değerlendirmesi

HABERLER LİSTESİ

Haber 1: *Bilim Çocuk* Dergisi Ocak 2020

Haber 2: *Bilim Çocuk* Dergisi Mart 2020

Haber 3: *Bilim Çocuk* Dergisi Mayıs 2020

Haber 4: *Bilim Çocuk* Dergisi Temmuz 2020

Haber 5: *Bilim Çocuk* Dergisi Eylül 2020

Haber 6: *Bilim Çocuk* Dergisi Kasım 2020

Haber 7: *Bilim Çocuk* Dergisi Şubat 2021

Haber 8: *Bilim Çocuk* Dergisi Nisan 2021

Haber 9: *Bilim Çocuk* Dergisi Haziran 2021

Haber 10: *Bilim Çocuk* Dergisi Ağustos 2021

Haber 11: *Bilim Çocuk* Dergisi Ekim 2021

Haber 12: *Bilim Çocuk* Dergisi Aralık 2021

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Vd.: Ve diğerleri

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

Vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Bilim ve teknoloji her geçen gün hızını arttırarak gelişmekte ve gündelik yaşamımızı değiştirebilmektedir. Öyle ki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, artık pek çok farklı alanda, her yaş grubunda insana hitap etmekte ve insanların hayatını derinden etkilemektedir. Teknolojinin hızla geliştiği, insanın sağlığını, hayatını şekillendirdiği bu çağda, bilimsel çabaların farkında olmak, bu çabaları anlamak, analiz etmek, bilimsel bilgiyi anlamak ve doğru şekilde kullanmak önem kazanmaktadır (Öztekin ve Şahin, 2020, s. 179-180). Bu noktada medya, bireylerin dış dünyayla ilişkili her türlü bilgiyi edinebildikleri temel kaynaklardan biri olarak öne çıkabilmektedir. İnsanlar bilimsel ve teknolojik bilgi ve haberlere genellikle medya aracılığıyla ulaşmaktadır. Ulaştıkları bilgi ve haberlerde farkındalık durumunu ve anlamlandırma çabalarını da yine medya ile gerçekleştirmektedir.

Çocuğun gelişmesi ve sosyalleşmesi, aileden başlayıp arkadaş grubu, okul ve kitle iletişim araçları vasıtası ile gerçekleşmekte; yetişkin dönemde ise çalışma hayatı çerçevesinde devam ederek ömür boyu sürmektedir (Bayhan, 1997, s. 203). Çocuklar özellikle somut işlem dönemi denilen 7-12 yaş arasında; sorular sorarak, merak ederek ve çevrelerini daha çok gözlemleyerek anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu dönemde özellikle onların gelecek yaşantısını da şekillendirecek temel bilgi ve becerilerin, onların anlayacağı şekilde aktarımı çok önemlidir. Bu konuda kitle iletişim araçlarından olan ve çocuklar için içerik üretip haber sunan çocuk dergileri devreye girmektedir.

Çocuk dergileri, çocuğun düşünme, dil ve okuma becerisini geliştirmek, okul dışında geçirdiği zamanı daha kaliteli kılmak, çocuğu eğitmek ve eğlendirmek gibi işlevlere sahip olan iletişim araçlarıdır (Kaptan ve Sürmeli, 2011, s. 183). Çocuk dergilerinin, çocukları dönemin bilimsel ve teknolojik gelişmelerinden haberdar ettiği de aşîkardır. Bu çalışmada, çocukların anlamlandırma ve farkında olma dönemlerinde, bilim ve teknoloji haberlerinin çocukları nasıl etkilediğini anlamak için; bu haberlerin sunumunun incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu sebeplerle bu çalışmada, 7-12 yaş arası çocuklara hitap eden çocuk dergilerinden biri olan *Bilim Çocuk* dergisinin, bilim ve teknoloji haberlerini nasıl sunduğu, hangi dilsel ve söylemsel stratejileri kullandığı ortaya konulmuştur.

1.1 Araştırma Problemi (Sorun Sunumu)

Bir yandan günümüz yaşam koşulları bir yandan yeni değişen ve gelişen standartlarımız düşünüldüğünde teknolojik ve bilimsel gelişmelerden haberdar olmanın önem kazandığı görülmektedir. Sağlık, eğitim, savunma, ekonomik ve eğlence gibi birçok farklı alanda bu değişim ve teknolojik-bilimsel gelişmeler kendisini etkili bir şekilde hissettirmektedir. Bunlar; insanların hayatlarını kolaylaştırmakta, teknik anlamda farklı alanlara, yeni teknolojilere (5G, 4G, uzay çalışmaları...) hizmet etmekte, yeni meslek gruplarının oluşmasına yardımcı olmakta ve insanları eğlendirmektedir. Bu sayılanlar ve daha pek çok olumlu etkiden, ya da elbette ki olumsuzluklar da olacaktır, çeşitli etkilerden söz etmek mümkündür. Teknolojik ve bilimsel gelişmelerden haberdar olmak, çeşitli alanlarda bunlardan faydalanmak hem insanların kendi hayatlarını kolaylaştıracak hem de bir yandan zamanlarını daha etkili bir şekilde yönetmelerini sağlarken; bir yandan da ellerindeki olanakları daha verimli kullanmalarını sağlayacaktır.

Teknolojik ve bilimsel gelişmeleri yakından takip ettiğimizde sürdürülebilir bir hal aldığı anlaşılmaktadır. Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı şu günlerde, pek çok alanda “çevrimiçi uygulamalara” ve teknolojinin bize sağladığı imkanlara başvurulmaktadır. Örnek verecek olursak; ‘uzaktan eğitim’ kavramı bu kavramlardan biridir. Çocuklar uzaktan eğitim kavramı ile ilk kez karşılaştıklarında nasıl bir tepki verecekleri bilinmemektedir. Çünkü çocuklar aileden itibaren yüz yüze yani çevreleri ile yakın temaslı bir eğitim almaktadır uzaktan eğitim kavramı bunun dışında farklı bir kavram olarak gelişmektedir. Onlara bu sebeple bu kavramın doğru anlatılması, bu kavram çocuklara anlatılırken anlaşılır bir üslupla yaklaşılması, çocukların anlamlandırma ve farkındalık düzeylerine göre ele alınması gerekmektedir. İşte bu bağlamda, bu gibi durumlarda ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergileri basta olmak üzere;

televizyon yayınları, çizgi film içerikleri, akıllı telefon ve tabletlerin uygulamaları devreye girecektir. Özellikle çocuk dergileri hem kendi akranlarını anlattığı hem de çizgi film karakterleri basta olmak üzere; birçok farklı kurguyu, öyküyü içinde barındırdığı için çocukların severek teknolojik gelişmeleri takip etmesini sağlayacaktır.

Bunun dışında gerek okul yaşamları boyunca yararlanacakları bilgileri öğrenmeleri gerek okul dışındaki yaşamlarında kullanacakları pratik, gündelik becerilerinin gelişimi açısından da teknolojik gelişmelerden uzak kalmamaları onlar için daha iyi olacaktır. Ayrıca, henüz ilkokul sıralarında teknoloji, bilim, kodlama gibi kavramlarla karşılaşan çocukların, gelecekte ilerlemesini sürdürecektir olan teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi için bu gelişmelerden haberdar olmaları çok önemli olacaktır. TÜBİTAK kurumunun yayınladığı *Bilim Çocuk* dergisinin internet sitesinden alınan bir metinde şu ifadeler yer almaktadır: Bilim ve teknoloji de bir o kadar hızla ilerlemektedir. Çocukların, ileride bilim insanı olmasalar da bilimsel bilgiyi gündelik yaşamın gerektirdiği ölçüde bilmeleri artık bir zorunluluktur, (Anneler-Babalar, 2020). Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi çocukların, günümüz koşullarında bilimsel ve teknolojik gelişmelerden haberdar olması ve gerekli alanlarda, yeterli ölçüde bu gelişmeleri kendi yararlarına kullanması gerekecektir.

Bilim iletişimcisi Peter Weinghart, bilim ve medya arasındaki eşleşmeyi ‘dolayım-lama’ olarak adlandırmaktadır. Dolayım-lama, bilim dallarının medyada yer verilme durumlarını ve kullanılma sıklığını belirtirken bu konuda çeşitli ayrımlar yapılmaktadır. Bunlardan biri bilim dünyasında iki farklı epistemik kültürün var olduğuna ve bunların medyada verilme sıklığının farklılığına dikkat çeken Schafer’in araştırmasıdır. Bunlar: a) açık epistemik kültür, b) kapalı epistemik kültürdür (Schafer, 2009, s. 482). Yüksek enerji fiziği gibi alanlar, bilimsel çalışma alanında özerk, toplumun bütününden ayrılmış ve halkın bilimi anlaması modeline uygun iş görülen kapalı epistemik kültürü temsil etmektedir. Moleküler biyoloji gibi alanlar ise, diğer bilim disiplinleriyle iş birliği içinde, toplumsal dünya ile bağlantılı ve kamularla müzakere edilebilen açık epistemik kültürü temsil etmektedir (Schafer, 2009, s. 477- 482). Örneğin; bu iki bilim dalının medyadaki haberlerde yer verilme sıklığı farklı olmaktadır. Öyleyse bu bilgiler ışığında, medyada önemli bir yer tutan çocuk dergilerindeki konu seçimleri

ve bunların saptanması ile çocukların anlamlandırma ve farkında olma düzeylerine göreliği de oldukça önem arz etmektedir. Çünkü bilim ve teknolojiyi işleyen bu dergiler medyanın bir parçası olmakla kalmayıp çocuklar dahil tüm kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

Bu çalışmada ortaya çıkan araştırma problemi, çocuk dergilerinde bilim ve teknoloji haberlerinin nasıl sunulduğu, bilim ve teknoloji haberleri sunulurken hangi konuların işlendiği ve hangi konulara ağırlık verildiğidir. Ayrıca bilim ve teknoloji haberleri sunulurken hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığının belirlenmesi de birer soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sorulara TÜBİTAK'ın hazırladığı *Bilim Çocuk* dergisi üzerinden cevap **aranmıştır**.

1.2 Araştırmanın Amacı

Çocuk dergileri barındırdıkları farklı türden yazılar ve çizimlerle okuyucuları açısından popüler eğlence kaynağı olması sebebiyle aktarılacak istenen mesajların hedef kitleye ulaşmasını kolaylaştırmaktadır (Alabaş ve Kamer, 2016, s. 81). Özellikle çocukların yaşadıkları çevreyi ve doğayı tanımasında, gelişen bilimsel ve teknolojik süreçleri takip etmesinde vb. pek çok farklı konuda bilgi sahibi olmasında, çocuk dergilerinin metinsel ve görsel içerikleri büyük önem taşımaktadır. Çünkü asıl verilmek istenen mesaj, içerikler ve bunları oluşturan yazılı ve görsel tasarımlarda gizlidir. Türkiye'de 1998'den beri TÜBİTAK tarafından yayımlanan dergilerden biri olan *Bilim Çocuk* dergisi de çocukların küçük yaşlardan itibaren bilimi sevmesini ve bilime yönelik merakları arttırmayı amaçlayan, çevrelerinde gördükleri konular ile ilgili farkındalık yaratmayı ve bilgi sunmayı hedefleyen bir dergidir.

Bu çalışmada, ilkökul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin çocuklara bilim ve teknoloji haberlerini sunarken dergilerdeki haber içeriklerinde hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığının incelenmesinin *Bilim Çocuk* dergisi örneğinde yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca, *Bilim Çocuk* dergisinde yer alan bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımlarının belirlenmesi ve hangi konulara ağırlık verildiğinin tespit edilmesi de amaçlanmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Türkiye'nin araştırma ve geliştirme konuları bakımından önde gelen gözde kurumlarından biridir. TÜBİTAK, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin arttırılması, sunulması ve halkın aydınlatılıp bilgilendirilmesi amaçları ile çeşitli çalışmalar yapmakta ve süreli yayınlar yayımlamaktadır. 7-12 yaş arası çocuklara hitap eden, ayda bir yayımlanan süreli bir yayın olan *Bilim Çocuk* dergisi de bunlardan birisidir. *Bilim Çocuk* dergisi; doğa, evren, bilim, teknoloji ve insanla ilgili konuları içeren tüm içerikleri, buna haberler de dahil, sunarken çocukların bilişsel düzeylerine, meraklarına, algılarına ve anlamlandırma süreçlerine hitap etmektedir. Bu sebeple, “*Bilim Çocuk* Dergisinde Bilim ve Teknoloji Haberlerinin Sunumu” adlı bu çalışma; ilkökul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin çocuklara bilim ve teknoloji haberlerinin nasıl aktarıldığının belirlenmesi ve bu tarz dergilerde haber içeriklerinin hangi dilsel ve söylemsel stratejiler kullanılarak oluşturulduğunun incelenmesi bakımından önemlidir.

Ayrıca başta YÖK Tez Merkezi olmak üzere internette yapılan araştırmalarda, bu tarzda çalışmalara az da olsa rastlanılmış; fakat ilkökul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin çocuklara bilim ve teknoloji haberlerinin nasıl aktarıldığının belirlenmesi ve haber sunumuna dair bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

1.4 İlgili Araştırmalar

Bu araştırma çalışması yapılırken; bu konuyla ilgili çalışmalar var mı, varsa ne düzeydedir diye incelemeler yapılmıştır, yurt içinde yapılan ilgili çalışmalar paylaşılmaya çalışılacaktır. Hüseyin Şimşek tarafından 2001 yılında *Milli Eğitim Dergisi*'nde yayımlanan ‘XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine’ adlı makalede, çocuk dergiciliğinin ortaya çıkışından, Türkiye’de ve dünyada çocuk dergiciliğinin tarihçesinden bahsedilmektedir. Şimşek, basının toplumsal görevlerini sıralamıştır. Bunlar: basının bir eğitim aracı olması, öğretici fonksiyonu yerine getirmesi, eğlenceli ve güldürücü olması, rutin hayattaki sorunların cevaplandırılmasına yardımcı olması. Makalenin devamında eski dergilerin içerikleri incelenerek örnekler verilmiştir.

Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş’ın 2002 yılından beri yayımladıkları

makaleleri de içeren ‘Çocuk Edebiyatı’ adlı kitabın bir bölümü incelenmiştir. Bu kitap 2017 yılında basılmış, ülkemizde çocuk edebiyatı ve edebiyattaki yeri, çocuk psikolojisi ve gelişimi döneminin en son bilimsel gelişmeleri ışığında hazırlanmış olduğu vurgulanmıştır.

Ayşegül Ulutaş Avcu ve Azer Çaydaş tarafından 2013 yılında yazılan “*İleri Yavrutürk Dergisinin Teknoloji Açısından Değerlendirmesi*” adlı makalede dergilerin belirli bir dönemdeki tüm gelişmelere ayna tuttuklarını ve çocuk dergilerinin çocukları o döneme ait bilimsel ve teknolojik gelişmeler hakkında bilgilendirdiklerinin bir gerçek olduğu yazılmıştır. Çocuklar sunulan her düşüncenin ve bilginin değişebilmesi ve bulunan yeni bilimsel bilgilerin ışığında güncellenmesi gerektiğinin vurgulandığı görülmüştür.

Kübra Güran Yiğitbaşı’nın 2014’te yılında Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi’nde yayımlanan “Türkiye’de Çocuk Dergiciliği: *TRT Çocuk Dergisi* Örneği” adlı makale konu örneğinin açıklanması noktasında örtüştüğünden incelenmiştir. Medya, yazılı basın, dergiler, çocuk dergileri, çocuk yayıncılığı anahtar kelimeleri çerçevesinde gelişen makalede TRT Çocuk ve *TRT Çocuk Dergisi* tarafından, çocuklara içerik olarak ne gibi içeriklerin nasıl sunulduğunun belirlendiği görülmüştür. 3 başlıktan ve bunların açıklamalarından oluşan makalede derginin 2012 yılındaki içeriklerine yer verildiği görülmüştür. Sonuç olarak; *TRT Çocuk Dergisinin* içerikleri sunuş tarzı ve kullandığı imgeler yönü ile diğer çocuk dergilerinden ayrıldığını belirtmektedir.

KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü öğretim üyeleri Özlem Yurt ve Hakan Şevki Ayvacı 2016 yılında hazırladıkları “Çocuk ve Bilim Eğitimi” adlı makalelerinde, çocukların varlık ve olayları algılamalarındaki sembollerin nasıl oluştuğunu ve ayrıştırıldığını anlamının, onların becerilerini geliştirme konusunda yardımcı olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca özet olarak; çocukların bilimsel etkinliklerle 5- 12 yaş arasında karşılaşmalarının önemli olduğunu, çocukların bilimsel ve teknolojik gelişmelerle daha geç tanıştıklarında olumsuz sonuçlar doğabileceğini ve ailelerin bu süreci desteklemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

İnci Nur Dolaylar Özkul tarafından 2017 yılında yazılan “Çocuk Dergilerinin

İçerik ve Görselleri Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı tezinde, Türkiye’de yayımlanan çocuk dergilerinin konu alanlarının, metin türlerinin, görsel analizlerinin, içeriklerinin ve öğrencileri yönlendirdiği faaliyetlerin ve etkinliklerin; öğrenci görüşleri ile paylaşılması konusunun işlendiği görülmüştür. “Bu çalışmada elde edilenler doğrultusunda çocuk dergilerinin öğrencileri çeşitli metin türleri ile buluşturan, içeriğini değişik görsellerle destekleyen ve farklı etkinliklere yer veren edebiyat ürünü olduğu ve çocukların gelişimine katkı sağladığı anlaşılmıştır.” ifadeleri ile sonuca varılmıştır. Bunlar dışında tanımlamalara ve öğrencilere uygulanan anket çalışmasına yer verilmiştir. Öğrenciler kendileri için yararlı ve keyif verici olan metin türlerini belirtmiştir.

Rabia Sena Akbaba, Yelda Kökçü ve Şener Demirel tarafından 2018 yılında hazırlanan “*Bilim Çocuk*” Adlı E-Dergi Üzerine Bir İnceleme” adlı tezde *Bilim Çocuk* adlı dergi hakkında bilgilendirme yapmak ve bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çocuk edebiyatındaki yerinin belirlenmesi konularında çalışıldığı görülmüştür. *Bilim Çocuk* dergisinin ana sayfasının nasıl hazırlandığı, yayın yılları ve içerikleri, okuyucuya sunulan ekler, temalar, çocuk edebiyatına katkılarının bulgularla desteklenerek sunulduğu görülmüştür.

Funda Eldiven tarafından 2018 yılında hazırlanan ‘Türkiye’de Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Çocuk Kimliği Tasarımı: *Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu, TRT Çocuk, Bilim Çocuk* Dergilerinin Karşılaştırmalı Analizi’ adlı tezde içerisinde bu tez örneğinde kullanılacak *Bilim Çocuk* dergisinin de bulunduğu dört farklı dergi karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Çocuk kimliğinin nasıl oluştuğunun, neyle kurgulandığının analizinin 4 farklı dergi üzerinden verildiği anlaşılmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Ghonche Ghojoghı 2020 yılında yayımlanan “Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Kapak Tasarımlarının Örnekler Üzerinden İncelenmesi” adlı çalışmasında, Türkiye’de çeşitli dönemlere ait 6 çocuk dergisinden 6 kapak tasarımı seçmiştir. Üç örnek Osmanlıca dönemine ait olup diğer üç örnek dergi ise günümüz çocuk dergilerdendir. Bu dergilerden konu bağlamından dikkat çeken ikisi: *Bilge Çocuk* dergisi ve *Bilim Çocuk* dergisidir. Örneklem açısından benzerlik var olduğu görülmüştür. Araştırmanın bütününde görsel kodlar, anlamlandırma ve farkındalık ile logolar üzerinde durulmuştur.

Hülya Öztekin ve Meltem Şahin'in 2020 senesinde yayımlanan "Medyanın Bilimle İmtihanı: Türkiye' de Gazetelerde Yer Alan Bilim Haberleri Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmaları, bu tez konusu bağlamında bilim haberlerinin incelenmesi ortak sorunsalından dolayı araştırma kapsamına alınmıştır. Fakat burada incelenene dergi değil gazetelerdir ki gazeteler toplumun farklı kesimlerine hitap etmektedir. Bilim haberlerinin nasıl sunulduğu, bilim iletişimindeki payı ve rolünün anlaşılması, analiz edilmesi ve halk ile bilim paydaşlarının arasındaki ilişkinin açıklanması açısından, çalışmanın önemli olduğu görülmüştür. Bilim- bilimsel bilgi yayılımı- medya üçgeninin bilimsel iletişim üzerinden açıklanmaya çalışıldığı da gözlemlenmiştir.

Ayşegül Küçük Ergün tarafından 2021 senesinde hazırlanan ""Çocuk Dergilerinde Bilimin Doğası ve Bilim İnsanları: *Bilim Çocuk* Dergisi Örneği" adlı yüksek lisans tezinde, kendisi fen bilimleri öğretmeni olan Küçük, *Bilim Çocuk* dergisini fen okuryazarlığı açısından değerlendirmiştir. Bilim doğası ve bilim insanları ne şekilde ele alınmış, hangi farklı özellikleri vurgulanmış gibi konular analiz edilmiştir ve konuya dair içerikleri paylaşmıştır. *Bilim Çocuk* dergisinin öneminin ve bilim ve çocuk açısından yerinin açıklandığı görülmüştür.

Bu tez önerisi kapsamında esas alınacak temel kaynaklardan birisi, çocukların bilişsel özelliklerini tanımlamak amacıyla kullanılacak olan "T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilişsel Gelişim 141EO0004" modülü olacaktır. Çünkü ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin; çocuklara teknolojik ve bilimsel gelişmeleri hangi sebeplerle ve içeriklerle aktardığını anlamak için öncelikle bu kavramların ne olduğunu anlamamız gerekecektir. Bu modülde tanımlamalara bakılacaktır.

Bu tez önerisi kapsamında esas alınacak temel kaynaklardan biri de TÜBİTAK kurumunun web sitesindeki beyanlarıdır. TÜBİTAK'ın internet sitesinde şu ifadeler yer almaktadır: "Çocuklar soru sormayı, çevrelerini incelemeyi ve araştırmayı çok severler. Ancak gözlemledikleri bazı şeyleri anlamlandırabilmeleri ya da edindikleri bilgileri kendi gözlemleriyle ilişkilendirebilmelerini sağlamak açısından yetişkinlerin yardımı gerekebilir. Bu nedenle çocukların bilimsel konulara olan ilgisinin ailelerce desteklenmesinin önemi çok büyüktür" (Bilim ve Çocuk, Annelere Babalara).

Yukarıdaki incelemeler dışında farklı pek çok araştırma incelemeye başvurulmuştur. Genel anlamda çocuk dergilerinin içerikleri, işlevleri, konuları, görsel kodları vb. açısından incelendiği gözlenmiştir. Ancak son yıllarda özellikle bilim ve çocuk dergileri ile ilgili çalışma sayısının arttığı görülmüştür. Fakat çocuk dergilerinin bilimsel haberleri sunarken ki konu dağılımları ve kullanılan dilsel ve söylemsel stratejilerin neler olduğunun tespitini temel araştırmaların az sayıda kaldığı ve gözlemlenmediği sonucuna varılmıştır. Bu sebeple; bu araştırmada bu konular üzerinde **durulmuştur**.

1.5 Kuramsal Çerçeve

1.5.1 İlkokul Çağındaki Çocukların Bilişsel Özellikleri

İlkokul çağındaki çocukların bilişsel özelliklerini anlayabilmek için öncelikle biliş ve bilişsel gelişim kavramlarının tanımlarını ve kapsamalarını bilmemiz gerekmektedir. Biliş, ilkel olmayan temel zihinsel faaliyetlerin dışındaki zihinsel algılamaları ve süreçlerini belirtir. Zihinsel süreçler; dikkat, algı, bellek, dil gelişimi, okuma ve yazma, problem çözme, anımsama, düşünme, akıl, yaratıcılık vb. kapsayan geniş bir terimdir. Bilişsel gelişim; doğumundan başlayarak, çevremizdeki dünyayla etkileşimimizi sağlayan ve dünyamızı anlamamızı yarayan bilginin edinilip kullanılmasına, saklanmasına, yorumlanarak yeniden düzenlenmesine, değerlendirilmesine yardım eden, bütün zihinsel süreçleri içine alan bir gelişim alanıdır. (MEB, 2013, s. 88) Biliş ve bilişsel gelişim kavramlarını bu çerçevede temellendirerek ilkokul çağı çocuklarının bilişsel özelliklerini daha net algılayabilir ve çocuklar için geliştirilen oyun, etkinlik, faaliyet ve yayımlanan yayınların daha açık, yalın ve gelişim özelliklerine uyumlu bir şekilde oluşmasını sağlayabiliriz. Nitekim yapılan araştırmanın konusu bağlamında; ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin, özellikle örnek olan *Bilim Çocuk* dergisinin; çocuklara teknolojik ve bilimsel gelişmeleri hangi içeriklerle aktardığını anlamak ve yorumlamak için de öncelikle bu kavramların ne olduğunu anlamamız gerekecektir.

Okul çağı çocuğu olarak da adlandırılan 6-12 yaş aralığı fizyolojik, toplumsal ve bilişsel gelişmenin hızlı olduğu ve yaşam boyu sürececek davranışların kazanıldığı bir dönemdir (Şanlıer, 2013, s. 201). Bilişsel gelişim kuramcılarında Piaget'e göre somut işlemler dönemi olarak adlandırılan bu dönemde çocuklar; sıralama,

sınıflandırma, karşılaştırma, dönüştürme, zaman kavramı, olaylar arasındaki ilişkileri anlama, okuma-yazma öğrenme gibi pek çok bilişsel işlevleri yerine getirebilmektedir (Hockenberry ve Wilson, 2015, s. 78). Bu döneme somut işlemler dönemi denmesinin nedeni, çocuğun mantık yeteneklerini somut nesne ve yaşantılar üzerinden uygulayabilmesidir. Çocuklar belirli ve somut örnekler içeriyorsa mantıksal akıl yürütebilirler (Yüksel, 2015, s. 123). İlkokul çağındaki çocukların bilişsel yeteneklerini geliştirip, mantıksal akıl yürütmelerini sağlayacak somut nesne ve örnekler sağlandıkça; bazen ebeveynleri tarafından bazen kitle iletişim araçları yoluyla sağlanabilmektedir, çocukların zihinsel gelişimleri de artabilecektir. Zihinsel açıdan gelişen beyinler, düşünce üretme, algılama, uygulama ve anlamlandırma çalışmalarında daha aktif olabilecek ve hazır bulunuşluk açısından tüm yaşamları boyunca karşılaştıkları sorunlara kolayca çözüm üretebilecektir.

Zihinsel gelişim açısından ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardaki çocukların ilgileri ve öğrenme becerilerine bakıldığında çocukların konsantrasyon gücü, çalışma yetenekleri, dikkat becerileri, analitik ezberleme ve eleştirel biçimde derlemelelerinin bu dönemde geliştiği görülmektedir (Doğan, 2007, s. 160). Öyleyse bu dönem çocuklarına özel etkinlikler planlanmalı ve konsantrasyon, dikkat etme, analitik düşünce gibi çalışmalara katılımları her açıdan sağlanmalıdır. Kitle iletişim araçları ve medya bu konuda ebeveynlere yardımcı olmalıdır. Gerekirse okulla ve öğretmenlerle koordinasyonlu çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca çocukların gelişiminde özellikle son zamanlarda interaktif olabilecekleri alanlara yönelim artmaktadır. Ayrıca çocuklar eğitim öğretim alanı başta olmak üzere; toplumdaki tüm rollerinde ne kadar aktif olurlarsa edindikleri bilgi, beceri ve kazanımlar da o denli kalıcı olacaktır. Aktif çocuklar daha çok düşünüp üretecekler bu onların gelecek hayattaki pratik zekâlarına da yansıtacaktır.

1.6 Araştırma Soruları

Araştırma kapsamında içerik analizi yöntemleri kullanılarak çeşitli başlıklar altında *Bilim Çocuk* dergisinin konu dağılımları ve dergideki bilim ve teknoloji haberlerinin hangi dilsel ve söylemsel stratejiler kullanılarak işlendiği araştırılmış, bu kapsamda bilim ve teknoloji haberlerinin çocuklara aktarmanın önemi de ele alınmıştır.

Çalışmada yanıt aranan sorular şunlardır:

1. *Bilim Çocuk* dergisinde bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları nasıldır?
2. *Bilim Çocuk* dergisinde bilim ve teknoloji haberleri hangi dilsel ve söylemsel stratejiler kullanılarak sunulmaktadır?

1.7 Yöntem

Bu çalışma *Bilim Çocuk* dergisinde bilim haberlerinin sunumunda hangi konulara ağırlık verildiğinin paylaşılmasını ve bilim ve teknoloji haberlerini sunarken hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığının belirlenmesini amaçlamaktadır.

Bu amaçlarla iki farklı yöntem benimsenmiştir. İlk olarak; *Bilim Çocuk* dergisinde hangi konulara ağırlık verildiğinin belirlenmesi amacıyla kapak dosya ve içerik konu dağılımları belirlenmiştir. Elde edilen verilerin konu başlıkları, ilgili incelemeler, uzman görüşleri ve çeşitli araştırmalara doğrultusunda 4 grupta toplanmıştır. TÜBİTAK'ın resmi internet sitesinde *Bilim Çocuk* dergisine ayırdığı bölümün konu arşivi sekmesindeki bilim dalları eklenmiştir. Geri kalan bilim dalları çalışma dışı bırakılmıştır.

Bu bilgiler ışığında yapılan gruplandırma şu şekildedir:

1. Sosyal Bilimler: Antropoloji, arkeoloji, eğitim bilimleri, mimarlık, müzik, psikoloji, tarih, sanat, iletişim, sosyal bilgiler, coğrafya.
2. Doğa Bilimleri: Bitkiler, hayvanlar, çevre, tarım, matematik, kimya, jeoloji, fizik, enerji bilimleri, doğa, fen ve teknoloji.
3. Sağlık Bilimleri: Besinler, genetik, mikrobiyoloji, spor, tıp ve sağlık, biyoloji.
4. Uzay Bilimleri ve Teknoloji: Gökbilim, bilgisayar, elektrik- elektronik, meteoroloji, mühendislik, robotlar, teknoloji ve uzay.

Yapılan bu gruplandırma sonucunda; konu dağılımlarını gösteren tablolar hazırlanmıştır. Kapak dosya konuları da belirlenmiştir. Tablolar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. En sonda içerik analizinden elde edilen bulguların genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

İkinci kısımda ise; *Bilim Çocuk* dergisinin 2020 ve 2021 yıllarına ait yirmi dört adet sayısı incelenerek, amaçlı örneklem yöntemi türlerinden olan homojen (benzeşik) örneklem yoluyla *Bilim Çocuk* dergisinin bilimsel ve teknolojik haberleri konu edinen ‘Ne Var Ne Yok’ adlı bölümünden seçilen 12 bilim ve teknoloji haberi çözümlenmiştir. Bu çözümleme dergide, bu tarz haberlerin nasıl sunulduğunun anlaşılması ve hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığının belirlenmesi amacıyla Van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

1.7.1.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları:

Bu çalışmada, *Bilim Çocuk* dergisinin 2020 ve 2021 yıllarına ait kapak dosya ve içerik konu dağılımları ile bilim ve teknoloji haberlerinde hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığı incelenmiştir. Elde edilen veriler TÜBİTAK’ın popüler bilim yayınları e- dergi arşivinden alınan bilgilerle sınırlıdır. Araştırma TÜBİTAK arşivinden 2020 ve 2021 24 adet sayıya ait bilim ve teknoloji haberlerini kapsamaktadır. İlgili bilgiler TÜBİTAK’ın site arşivine kayıt yapılarak elde edilmiştir.

1.7.2. Araştırmanın Metodolojisi:

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s.19). Bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılım tablolarını yapmak ve hangi konuların daha çok tercih edildiğini belirlemek amacıyla *Bilim Çocuk* dergisi e- dergi arşivinden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, belli konulara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2008, s. 240).

Bu araştırmada, eleştirel söylem çözümleme yöntemlerinden olan Van Dijk’in modeline de başvurulmuştur. Bu seçimin sebebi *Bilim Çocuk* dergisindeki bilimsel ve teknolojik haberlerin anlamsal yapısının belirlenmesidir. Haberleri sadece yapısal olarak açıklamayan Dijk, anlamsal ve üretim açılarından da analiz yaklaşımı geliştirmiştir. Bu yöntemle *Bilim Çocuk* dergisindeki bilim ve teknoloji haberlerinin anlamsal,

yapısal ve ek olarak içerik analizi ile de hangi görseller ile sunulduğunun analiz edilmesi sağlanacaktır.

Eleştirel Söylem Çözümlemesi, “ dil kullanımıyla ifade edilen, işaret edilen, kurulan, meşrulaştırılan ve sürdürülen toplumsal eşitsizlikleri ve güç ilişkilerini eleştirel bir tarzda soruşturan; nihai hedefi sadece bilimsel olmayıp aynı zamanda toplumsal ve politik değişim de yaratmak olan bir söylem çözümlemesi yaklaşımıdır” (Dursun, 2007: s. 335).

Van Dijk’ın söylem çözümlemesinin temelini makro ve mikro yapılar oluşturmaktadır (Van Dijk, 1988, s. 1-2). Makro yapı analizi tematik ve şematik olmak üzere iki yoldan yapılır. Makro yapı başlığı altında başlıklar, haber girişleri ve fotoğraflar tematik analizi oluşturmaktadır. Olayın sunumu, sonuçları, ardaan ve bağlam bilgisi, haber kaynakları şematik analizi oluşturmaktadır. Makro yapı analizinin amacı söylemin neyle ilgili olduğunu ve haberin yazarının ne amaçla haberi ürettiğini anlamaktır. Haberin okunmasından sonra okuyucunun aklında kalan bilginin ne olduğunu açıklar (Van Dijk, 2009, s. 69). Mikro yapı ise sentaktik çözümleme, sözcük seçimleri ve haber retorliğini kapsamaktadır. Sözcüklerin anlamını, örtük veya dolaylı anlam biçimlerini içermektedir. Böylece haberi yapanın ideolojisi doğrultusunda yapılan seçimin bir işlevi olduğu ve algılayıcının da duruşunu etkileyen bir bilginin varlığının olduğu gösterilir. Makro ve mikro yapılar algılayıcının en çok aklında tuttuğu ve yeniden üretilen anlamlardır (Van Dijk, 2009, s. 75). Bu çalışmada yer alan bilim haberleri makro ve mikro yapılar başlıkları altında 2 kısımda incelenmiştir. Makro yapıya göre incelenirken; başlıklar, haber girişleri bağlamındaki ilk cümleler ve fotoğraflar tematik analiz ile ele alınmıştır. Ana olayın sunumu ve sonuçlar, ardaan ve bağlam bilgisi ve haber kaynakları şematik analiz ile ele alınmıştır. Mikro yapıya göre incelenirken; sentaktik çözümleme, sözcük seçimleri ve haber retorliği şeklinde ele alınmıştır.

BÖLÜM I:

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

Dergicilik, basın tarihi içinde yer alabilecek ve gazetelerin ortaya çıkışından sonra gelişen ayrı bir disiplindir. Dünyada dergilerin ortaya çıkışı 17. yüzyıla denk gelir ve bu döneme kadar olan pek çok sosyal, ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmenin ürünüdür. Dünyada bilinen ilk dergi örnekleri bilim iletişiminin alanına girmektedir, denebilir. Çünkü Fransa’da gelişen ilk dergi bilimsel amaçlıdır ve bilim cemiyetlerinde gelişmiştir. Dergiler ilk zamanlarda toplumun tüm kesimlerine hitap ederken; zamanla çeşitli şekillerde farklılaşarak belli bir kesme hitap eder olmuştur. Bu farklılaşma sonucunda çocuk dergiciliğe de doğmuş ve tüm dünyaya yayılmıştır.

2.1 Dünyada Çocuk Dergilerinin Gelişimi

Dünyada çocuk dergiciliğinin başlangıcını genel bir kanıyla, çocuklara ahlaki değerleri anlatmak için yayımlanan ilk demeçler ve dergi tarzı yazılar oluşturmaktadır. Avrupa’da ise çocuk dergiciliğinin başlangıcı 1700’lü yıllara denk gelmiştir. 1722 yılında Leipzig’de yayınlanan *Leipziger Wochenblatt für Kinder* çocuk dergiciliğinin ilk örneği olarak kabul edilir. Bu ilk derginin içeriğini hikâyeler, fabllar, doğa ve çevre konuları, mektuplar ve birtakım temsiller oluşturmaktaydı (Şahinbay, 1991, s. 77). Daha sonra aynı yıl içerisinde, dergiye rakip olarak bir Alman çocuk dergisinin basıldığı görülmektedir. 1725 yılında yayınlanan *Vernünftiger Tadlerin* çocuk terbiyesini esas alan bir yayın politikası izlemiştir. 1759-1763 yılları arasında Berlin’de yayınlanan *Wocheblatt zum Besten der Kinder* (Çocukların Yararına Haftalık dergi) ile, 1771 yılında Stuttgart’ta yayınlanan *Wochenschrift zum Besten der Erziehung der Jugend* (Gençlerin Eğitimi Yararına Haftalık Mecmua) adlı dergiler yayınlanır. 1775 yılında *Kinderfreund* (Çocuklara Arkadaş) dergisi yayınlanır. Bu dergide sohbetler, sanatçılar hakkında bilgiler, bilmece, fabllar ve şarkılar yayınlanır (Şahinbay, 1991, s. 79).

İngiltere’de ise ilk çocuk dergisi XVIII. yüzyılın sonunda (1788’de) *Juveile Magazine* adıyla yayınlanır. Bunu *The Childers Magazine* (1799) takip eder. 1824’te *The*

Child's Companion adıyla yayınlanan çocuk dergisi XIX. yüzyılın ilk çocuk dergisi olması yanında en uzun süre yayınlanan dergi unvanına sahiptir. Bu dergi, yaklaşık yüz yıl süreyle yayınlanmıştır. XIX. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanan önemli çocuk dergileri ise 1826'da yayınlanan *The Jeveile Miscellany* ve 1829'da yayınlanan *The Childers Magazine* adlı dergileridir (Oğuzkan, 1987, s. 25-26). Dünyadaki çok dergiciliğinin başlangıcının, çocukların eğitimi, gelişimi, ilgilendikleri konulara yönelik metin türleri oluşturma gibi hedeflere sahip olduğu görülmektedir. Çocuk dergileri dönemin olaylarından etkilenmekle birlikte çocuklara ve gençlere özel yayınlar, konular vb. ile farklı bir boyut kazanmıştır.

2.2 Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Gelişimi

Çocuk edebiyatı ve ürünleri, batıda Rönesans ve yenileşme hareketleri ile hız kazanmıştır. Osmanlı döneminde de yenileşme ve değişme çalışmaları özellikle eğitim alanında gelişme göstermekteydi. Buna bağlı olarak Osmanlı döneminde şair Nabi'nin oğlu için yazdığı öğüt kitabını bu hareketin ilk ürünü sayabilmekteyiz. İlk çocuk dergilerine baktığımız zaman ise Osmanlı tarihindeki gazetelerle verilmiş ekler olarak görmektediriz. Daha sonraları Tanzimat dönemi ile ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz* yayımlanmıştır. İyiyi, kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen anlamına gelen *Mümeyyiz* (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022) aslında aynı adla yayınlanmış gazetenin haftada bir olmak üzere cuma günleri çıkarılan ekidir. Derginin aralıksız 49 sayı çıkardığı bilinse de daha sonraları birkaç özel sayısı daha tespit edilerek toplam sayının 54 olduğu kanısına varılmıştır.

Bu dergiyi kısa süreli yayınlanan *Sadakat* takip etmiştir. Dergide bilimin ve eğitimin zorunluluğu, okulda öğrenilenler dışında kitap ve gazete aracılığıyla bilgi birikiminin önemi vurgulanır (Küçük, 2010, s. 224). Bu adla altı sayı çıkarabilen gazete yedinci sayısından itibaren *Eftal* (Çocuklar) adını almış olup dergide bilim ve fen konularında hem eğlendirici hem de bol resimli yazılara yer vermiştir (Kıbrıs, 2000, s. 261). Bu sebeple *Eftal* resimli ilk çocuk dergisi olarak kabul edilir (Ercan ve Akpınar, 2014, s. 111). Görüldüğü üzere 1875 senesinde yayınlanan bir dergi olan *Sadakat* dergisinde henüz toplum ve çocuklar yeni yeni bilimsel gelişmelerle tanışmış olsa bile bu konu üzerinde durularak zorunluluğu vurgulanmaktadır. Bilim ve teknolojik

gelişmeleri özellikle resimlerle anlatmak ve çocukların algılarına sunmak onların bilişsel duyum ve gelişmelerine de katkı sağlayacaktır. Cumhuriyetin ilanı ile yeni bir toplum inşa edilmeye başlanmış ve temel dayanağının çocuklar ve gençlerin istikbali olması öngörülmüştür. Bununla birlikte yaşanan tarihsel gerçeklik, eğitimin öneminin sürekli biçimde vurgulanması sonucunu getirmiş ve dergiler çocuklara ulaşmak için bir eğitim aracı olarak görülmüştür. Bu dönemden 1950’li yıllara kadar çıkarılan çocuk dergilerinde ise vatanını ve milletini seven, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimseyen çocuklar oluşturulmaya çalışılmıştır (Ungan ve Yiğit, 2014, s. 184).

1950-1970 yıllarında çocuk dergilerinde Amerikan kökenli çizgi romanların etkisi görülmüştür (Yiğitbaşı, 2014, s. 42). Cumhuriyet kuşaklarını etkisi altında bırakan bazı dergiler *Çocuk Sesi*, *Afacan*, *Arkadaş*, *Mektepli*, *Çocuk ve Yuva* ve *Doğan Kardeş* (Oğuzkan, 2010, s. 349). Yapı ve Kredi Bankası’nın desteğiyle yayımlanan *Doğan Kardeş* bankaların yayınladığı dergilerin ilk ve başarılı örneği olup (Şirin, 2000, s. 244); cumhuriyet döneminin en uzun soluklu dergilerindendir. (Kıbrıs, 2000, s. 262). 1977 yılında Milliyet gazetesi bünyesinde gelişen *Milliyet Çocuk* dergisi bugünkü anlamda çocuk edebiyatı dergiciliğinin öncülerindendir. Milliyet gazetesi, bu çocuk dergisini ülkemizin her yanındaki çocuklara ulaştırmayı amaçlamıştır. İlk sayısı 1977 yılı aralık ayında çıkmıştır. Dergi, çocuklara özgü şiir, karikatür ve çizgi film karakterlerinin öykülerini içermiştir. Derginin yönetmenliğini uzun yıllar Ülkü Tamer ve daha sonra da Yalvaç Ural yapmıştır. Daha sonra, *MİÇÖ* adlı, gazete eki şeklinde yayımlanan dergi ile yayın yaşamı sona ermiştir.

1980’li yıllara gelindiğinde, dönemin şartları ve belirsizlikler sonucunda edebiyat ve yayın yaşamında durağan bir dönem gerçekleşmiştir. Fakat bu durum belli bir kim ve alt yapı ile aşılmıştır. Bu dönemde çocuk edebiyatı dergisi olarak ilk örnek Türkiye gazetesinin çıkarmış olduğu *Türkiye Çocuk* dergisidir (Kıbrıs, 2014, s. ?). 41 yıldan bu yana yayımlanmakta olan bu derginin ilk sayısı Kasım 1981’de çıkmıştır. Diğer çocuk dergileri gibi çocuklara hitap eden şiir, öykü, karikatür vb. yer verilmiştir. Ulusal değerler ön planda tutulan dergi internet ortamında varlığını sürdürmektedir. 1980 yılı başından itibaren haftalık olarak yayın yaşamına girmiş olan bir dergi de *Tercüman Çocuk Dergisi*’dir. *Milliyet Çocuk* ve *Türkiye Çocuk* ile benzerlikler

gösteren bu dergi 1986 yılına kadar 477 sayı yayımlanmıştır. Çocuklar için şiir, öykü, deneme ve masal yanında Türk kahramanlara da dergide yer verilmiştir. Mart 1983'te Ziraat bankası yayınlarından olan *Başak Çocuk* dergisi çıkmıştır. Dergi belli bir süre varlığını sürdürürken eğitici öğretici olmasına dikkat edilmiştir. 1980 sonrası dergilerden biri de özellikle, resim defteri biçimindeki yatay boyutuyla dikkati çeken *Mavikuş*'tur. 1996 yılı nisan ayından itibaren H. Salih Zengin'in yönetiminde 19 sayı yayımlanan dergi, 1997 yılının ekim ayında kapanmıştır.

1990 yılında yayımlanmasına başlanan dergilerden biri Mavibulut Yayıncılık tarafından Fatih Erdoğan'ın yönetiminde çıkarılan *Kırmızı Faredir*. Dergide Aytül Akal, Fatih Erdoğan, Mavisel Yener, Ayla Çınaroğlu gibi, çocuk edebiyatı alanında etkin olan yazarların şiir, öykü, masal vb. ürünlerine yer vermiştir. 1990'larda ayrıca Donald Amca adında yabancı çizgi film kahramanlarını anlatan, 6-13 yaş arası çocuklara hitap eden bilmece ve bulmacalı çocuk dergisi de yayın hayatına başlamıştır. 1998 yılından bu yana Zeynel Beksaç'ın yönetiminde yayımlanmakta olan, Türkçe'nin doğru kullanımı ile çocuk okurlarını bilinçlendirmeyi hedeflemiş dergi de Kosova Çocuk Kültürü ve Araştırmaları Derneği'nin bir yayın organı olan *Türkçem* dergisidir.

2000 yılı ve sonrasında Türkiye'deki çocuk dergilerinin farklı temalarda geliştiği görülmektedir. 2002 yılında çıkan *Gonca* dergisi, dinî eğitimle çocukluğun masumluğunu bir araya getirmeye çalışan bir dergidir. 2006 yılı ekim ayından Eylül 2015'e kadar yayımlanan *Birdirbir* dergisi de benzer bir dergidir. Dergi en son 101. sayısı ile, yine dinî içerikli şiir, öykü, masal vb. ürünlerle okurlarına ulaştırılmıştır. *Bizim Bahçe* dergisi de dinî bir eksenden yola çıkarak çocuklara kazandırılması gereken öz değerlere ağırlık veren ve kendisini "*Çocuklar İçin Aylık Karakter Eğitimi Dergisi*" sözüyle tanımlayan bir dergidir. 2005 yılından bu yana yayımlanmaktadır (Kıbrıs, 2014, s. 741-742). *National Geographic Kids* ise, 2004 yılından beri yayımlanan doğa ve bilim temalı dergilerdendir. İlerleyen dönemlerde çocukların çok sevdiği çizgi filmlerin ya da çocuk kanallarının da dergi yayımladığı görülmektedir. 2010 yılından beri yayımlanan *TRT Çocuk* dergisi bu dergilerin başındadır. Günümüzde yayın hayatına devam etmektedir. *Minika Çocuk* 2012 ve aynı medya grubuna ait *Minika Go* 2018 yılından beri yayımlanan dergilerdir.

Atlas Çocuk ilk sayısı Kasım 2013'ten beri yayımlanan bir dergi iken, *Kukuli* ve *Süper Penguen* 2015'ten beri yayımlanmaktadır. Bunlar dışında kamu ya da özel kurum ve kuruluşların çıkardığı dergiler de bulunmaktadır. Yeşilay'ın yayımladığı *Mavi Kırlangıç* ve 4-6 yaş arasına hitap eden *Yavru Kırlangıç* dergileri ile Sağlık Bakanlığı'nın 2018 yılından beri yayımladığı *Sağlık Çocuk* bu dergilerdendir. Bunlar dışında İş Bankası'nın 2015-2019 yılları arasında basılı, günümüzde ise dijital olarak yayımlanan *Kumbara* dergisi, tasarruf ve bilim konularına ağırlık vermektedir.

2.3 Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Görsel Özellikleri

Görsel kelimesi, TDK'nin tanımıyla görme duyusuna hitap eden, görmeye dayanan anlamlarına gelmektedir. Görsel okumayı ilk kez dile getiren John Debes (1968, s. 961); görsel okuryazarlığı insanın görerek ve diğer algı tecrübeleriyle birleştirerek geliştirebileceği görme işlevi olarak tanımlamıştır.

Görsel okuryazarlık, imgeleri anlamak ve onlara dayalı mesajlar üretmektir (Kırkkılıç ve Akyol, 2013, s. 164). Böylece görsel okuryazarlık ile görseller kullanılarak bir mana üretilebilmekte ve bilgi, beceri ya da deneyime dair izlenimler aktarılabilir. Görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanıyla ilgili beceriler çocuğun bilgi, düşünce ve izlenimleri, resim, şekil ve sembol kullanarak görselleştirme ve bilgi düşünce ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak ifade etme gibi becerileri geliştirmeyi hedef alır (Deliveli, 2008, s. 234). Görsel okumada simgelerin yerine renk ve çizgiyle oluşturulmuş biçimler, düzenlemeler çocuğun öğrenme gereksinimlerini yanıtlaması için doğal bir öğrenme ortamı yaratır (Sever, 2013, s. 13). Bu doğal öğrenme ortamında çocuk kendini daha rahat hisseder ve bakış açısı gelişir. Bununla algılaması da kolaylaşır ve zihin yorumlamaya açık bir hal alır.

Günümüzde görseller gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Çocuk yaşamında karşılaştığı kitap ve dergilerdeki görselleri okudukları ile bağdaştırabilir. Görseller sayesinde okunan metinler daha kolay anlaşılabilir (Güzel, 2013, s. 353). Bu sebeple küçük yaşlardan itibaren çocuklar görsellerle karşılaşmaları adına görsel anlamda zengin kitaplar ve çocuk dergileri ebeveynler tarafından çocuklara sağlanmalı ve onların görseller üzerinde düşünmesini sağlayacak bir ortam oluşturulabilmelidir. Çünkü çocuk karşısına çıkan görselleri çevresinde var olan nesnelere ve daha önceden

edindiđi tecrübeler ve evde ve okulda edindiđi bilgilere göre yorumlayabilir.

Çocuk dergilerinde görsel olarak çeşitli fotoğraflara (doğ a, hayvan, uzay vb.) yer verilmektedir. Çocuk dergilerinde sıkça rastlanan bir diğ er görsel de resimlerdir. Resimler hayal gücü doğ rultusunda çocuğ un dünyasında daha da renklenebilmektedir. Karikatürler de konuşmaları görseller yoluyla çocukların zihninde şekillendirebilir. Çocuk dergilerinde genellikle deney bölümlerinin aş amalarında veya bulmaca sayfalarında rastlanan şek iller çocukların dikkatini çekebilecek görsellerdendir. Ayrıca çocuklar dergilerin “Sizden Gelenler” bölümünde kendi çizimleri veya akranlarının çizimleriyle karşılaşabilmektedir. Kısacası çocuk dergilerinde görseller önemli bir yer almaktadır. Çünkü görseller, öğrencilerin karmaş ık bilgileri ve soyut kavramları daha iyi kavramasını sağlamaktadır (Uzuner, Aktaş, Albayrak, 2010, s. 723).

Dergiler teknolojik ve bilimsel geliş meleri ya da daha farklı konuları iş leseler bile görseller özetle; çocukların algılarına, hayal güçlerine hitap etmektedirler ve bu bağ lamda dergilerin iç erdikleri metinlerle görseller örtüşmeli, bir bütün oluşturarak sunulmalıdır. Böylece görsel okuma ve sunu etkinlikleri sayesinde öğrencilerde eleştirel düşünme, çevreyle etkileş im iç inde olma, araştırma ve sorgulama, problem çö zme, pratik zekâ, karar verme, karşı laş ılan olaylarla bağ lantı kurma, eleştirel düşünebilme ile dünyadaki olay ve olguları anlamlandırabilen bireyler olmalarına katkı sağlamaktadır.

Hüseyin Ş imş ek (2001, s. 7), *Milli Eğitim Dergisi*’nde yayımlanan araştırmasında çocuk dergilerinin görsel özellikleri adına ş unları belirtmiştir: “Çocuk dergilerinde kullanılan görsel malzemeler iç erisinde resimler önemli bir yer tutar. Çocuk dergileri, yayınladıkları resimlerle okuyucu kitlesine, albenisi yüksek ve onların ilgilerini çekecek görsel malzeme sunmuş lardır.” Daha sonra görselleri dört grupta toplamıştır. Bunlar: doğ al yaşamı konu edinen, bilimsel ve teknolojik geliş meleri aktaran öğretici resimler, hikâ ye resimleri ve komik-eğ lendirici resimlerdir. Türkiye’deki çocuk dergilerinin görsel özelliklerini, çocuklar iç in zaman ve mekân kavramlarını geliştirici, ufuk aç ıcı, ilginç araç ve makinaları tanıtıcı ve eğ lenceli bir dünya sunma olarak belirtmiştir. Dergilerde yayınlanan teknik ve teknolojik geliş meleri ifade eden resimlerin, öğretici özelliğ e sahip olduğunu vurgulamıştır. Yine

yapılan farklı bir araştırmada İnci Nur Özkul (2017, s.68), Türkiye’de yayımlanan yedi çocuk dergisini inceleyerek dergilerde bulunan görsellerin neler olduğunu ve ne sıklıkta yer verildiklerini analiz etmiştir. Sonuçta; dergilerin resim, fotoğraf, karikatür, şekil ve boyama gibi görsel öğelere yer verdiğini ve bu görsellerin yer verilme sıklığının dergilerin taşıdıkları kaygılara ve yayın amaçlarına göre farklılaştığını belirtmiştir. Dergilerdeki görsellerin çocukların okuduğunu anlamasını kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Ve son olarak Türkiye’deki çocuk dergilerinin görsel özellikleri incelendiğinde; dergi kapak görsellerinin de, bu araştırmada eksik bırakılmaması gerektiği düşünülmüştür. Çocuk dergilerinin kapaklarına bakıldığı zaman her tarih ve dönemin önemli değerleri, mevzuları ve olayları ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, dergi kapağının üzerinde yer alan her görsel ve dilsel ileti aynı zamanda dergi kapağının da oluşturucularındandır. Derginin görsel kimliğini oluşturan logo/derginin isminin, derginin içeriğinde yer alan konular hakkında kısa bilgi veren çengel tümce-lerin, genellikle logolar ile birlikte kullanılan ve hedef kitle tarafından kolayca algılanabilmesini, hatırlanabilmesini, görsel ve sözel öğeleri birbirine bağlanmasını sağlayan sloganların, derginin türünü yansıtan ve hedef kitle ile çift yönlü bir etkileşim içerisine giren imgelerin, kapak tasarımlarına hem bir “kimlik” kazandırdığı hem de bir “farklılık” yarattığı görülmektedir (Ghojoghı, 2020, s. 2569). Yapılan farklı incelemeler ışığında, Türkiye’deki çocuk dergilerinin kapak tasarım görsellerinin, çocukların görsel ve sözel bilişlerine hitap edecek şekilde fakat aynı zamanda güncel olayları ve dergilerinin kendi özelliklerini de (logo, slogan, fiyat, kanal vb.) kapsayacak şekilde düzenlendiği görülmüştür.

2.4 Türkiye’de Çocuk Dergilerinin İşlevleri ve İçerik Özellikleri

Geçmişte de günümüzde de insanlar arasında iletişimi sağlayabilen, toplumdaki bilimsel, sosyal, eğlence, tarihi birikimlerin ve toplumsal ilişkiler ile ortaya çıkan dergiler, bir kitle iletişim aracı olarak görülmektedir. Dergiler, bilgi aktarımında önemli bir rol oynamaktadır ve çeşitli aktarımlarda bulunmaktadır. Dönemine ait kültürel, teknolojik, politik, sportif, ekonomik vb. gelişmelerin aktarımında dergiler çeşitli içerikleriyle görsel ve yazılı metinleri açısından basında önemli bir yer edinmektedir. Başlangıçta toplumun belli kesimlerine hitap eden basın, zaman içerisinde toplumun tüm kesimlerine ayrı ayrı hitap etme arayışına girmiştir. Sadece toplumun tamamına

yönelik bir haberleşme yerine kadınlara, gençlere, çocuklara, değişik ilgi ve meslek gruplarına yönelik gazeteler ve dergiler çıkarılmaya başlanmıştır. İşte çocuk dergileri bu ayrışmanın sonucu olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Şimşek, 2002, s. 1-9). Daha sonraları çocuk dergileri de kendi içerisinde bilim-teknik, edebiyat, okul dergisi ya da tüm konuları içeren ve her alanda çocuklara hitap edebilen dergiler şeklinde çeşitli amaçlar ve sebepler doğrultusunda ayrılmışlardır.

Çocuk dergileri, çocuğun eğitiminde, gelişmesinde ve topluma katılmasında bilgi, beceri ve yetenekleriyle kendisini gösterebileceği bir eğitim aracıdır. Çocuk dergilerinin en önemli özellikleri, bir haftalık, on beş günlük veya bir aylık süre içinde çocukların dünyasını ilgilendiren, haber, olay ve bilimsel gelişmelerin yansıtıldığı iletişim aracı olmalarıdır (Yalçın ve Aytaş, 2008, s. 234- 240). Çocuk dergilerinde her çocuğun başından geçebilecek, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olaylar, çocukların okul hayatlarına katkı sağlayabilecek örnekler ve çocukların eğlenerek öğrenmelerini sağlayan bilgiler yer almaktadır. Dergilerin yukarıda bahsedilen eğitim, eğlendirme, güncel bilgilendirme, düşündürme, haberleşme vb. işlevlerine baktığımız zaman konu kadar içeriklerin de önemli olduğu görülmektedir. Tam bu noktada çocuk dergilerinin işlevlerini anlamada içeriklere bakmamız gerektiği anlaşılmaktadır çünkü dergilerin işlevleri ile uyumlu olan içeriklerde aynı doğrultudaki çizgi film karakterlerine, görselleştirmeler, dilsel anlatıma yer verilmektedir.

Oğuzkan'a (2000,s. 189) göre çocuk dergilerinde aşağıdaki içerik özellikleri bulunmalıdır:

- Kullanılan resim, fotoğraf ve biçimsel tasarımlar içeriğe uygun olarak düzenlenmeli ve çocukların anlayacağı şekilde anlaşılır olmalıdır.
- Dergilerde metin, resim, fotoğraf, bilmece gibi bölümler dengeli şekilde dağıtılmalıdır.
- Öğretirken eğlendirmeye de dikkat edilmelidir.
- Çocukları el işleri ve yaratıcı uğraşılara yönlendirecek resim, şekil ve çalışmalara da yer verilmelidir.
- Farklı yazı türlerine örneğin şiire, denemeye, mektuba, hikâyeye yer verilmelidir.
- Kullanılan cümleler dergi bütünlüğünü korumalıdır.

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler ile birlikte bilim gazeteciliği

olarak mucize tedavi yöntemleri, sorunlara deva olan sağlık, güzellik ürünleri, bilgisayar ve internet teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler, gazetelerde sıklıkla yer almaya başlamıştır (Erdoğan, 2007, s. 21). Değişen toplumsal öğeler, bilim ve teknoloji ile iç içe yaşam sürdürme gibi olgular, insanların bilimsel bilgiye olan ilgi ve beklentilerinin artmasına yol açmış ve küçük büyük herkesin okuma alışkanlıklarının da bir nebze de olsa değişimine sebep olmuştur. Bu durum bilim ve teknoloji dergilerine de yansımıştır. Özellikle çocuk dergileri yeni nesle hitap ettiği için bu alanlarda içerikler üretmeye başlamışlardır. Sadece bilim ve teknoloji konularını ele alan dergiler ortaya çıkmıştır. Dursun (2018, s. 108) tarafından Türkiye basınında bilim haberciliği adına yapılan çalışma, bilim haberlerinin, tüm haberler içerisindeki oranının %5 oranında olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada, bilim haberlerinin çoğunlukla sağlık/tıp, doğa ve teknoloji gibi pozitif bilimler alanına ait olduğunu tespit etmiştir. Bilim haberlerinin yaklaşık yarısının üniversitelerle bağlantılı olduğunu, yurtdışındaki üniversitelerinde haberlere kaynaklık ettiğini belirtmiştir. Ayrıca kar amacı güden çocuk dergilerinin sayfalarının bir kısmını reklamlara ayırdığı görülmüştür.

Balcı (2003, s. 347), *Çocuklara Rehber* adlı çocuk dergisinde içerik olarak manzume, roman, hikâye, tiyatro, hitabet, mektup, sohbet, monolog, gezi yazıları, biyografi gibi birçok edebi türün başarıyla kullanmış olduğunu ve eğiticilikle öğreticiliği bir arada işlendiğini belirtmiştir. Bu çalışmadan, eğiticilik ve öğreticiliğin Türkiye’deki çocuk dergilerinde kurgu ile birlikte ilerlediği sonucuna da varılabilmektedir. Dergiler içerik özellikleri bakımından çoğunlukla didaktik özellik taşımaktadır.

İnci Nur Özkul (2017, s. 91), yedi farklı çocuk dergisini incelediği araştırmasında, içerikleri şiir, bilgilendirici yazı ve olay yazısı başlıkları altında toplayıp altı dergide bilgilendirici metinlerin olay yazılarından daha fazla olduğunu belirtmiştir. Türkiye’deki çocuk dergilerinin içerik özelliklerinin bilgilendirici, eğlendirici, düşündürücü vb. özelliklere sahip olduğunu ve bu özelliklerin derginin amacına bağlı olarak geliştiğini vurgulamıştır.

2.5 Çocuk Dergileriyle Çocuklara Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeleri Aktarmanın Önemi

Çocuk dergileri ile çocuklara bilimsel ve teknolojik gelişmeleri aktarmanın önemini anlamak ve belirtmek için, öncelikle bilim ve teknoloji kavramlarını tanımlamamız gerekecektir. Bilim geçmişten günümüze kadar çeşitli tanımlara sahip geniş aralıklı bir alandır. İçinde bulunduğumuz evreni ya da evreninin bir bölümünü, doğayı, insanları, hayvanları, merak ve gözlem konusu olan her şeyi kendine konu olarak seçen, deneye ve gözleme dayanan, akılcı teknikler ve yöntemlerden yararlanan, bulgular elde edip sunan ve bunların güvenilirliğini ve geçerliliğini sorgulayan düzenli bilgiler yığını ve ilimdir, diyebiliriz. Teknoloji ise; sözlük anlamıyla bir sanayi dalı ile ilgili yapım tekniklerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulama bilimidir. Ayrıca insanların fiziksel çevresini kontrol etmek ve gerekli gördüğü alanlarda revize etmek amacıyla geliştirdiği araç gereçlerle bunlara ilişkin bilgilerin tümü olarak tanımlayabiliriz. Teknoloji gelişirken bilimden yararlanmaktadır.

Erken çocukluk dönemindeki çocukların en doğal ilgilerinden biri; çevreyi gözlemlemek, incelemek, merak etmek, araştırmak, sorgulamak ve keşfetmektir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde bilim, çocukların gelişimlerinin ve öğrenmelerinin doğal bir bileşeni olarak görülmektedir (Kandır, Uyanık, Yazıcı, Yaşar, İnal, Yazıcı, 2012, s.?). Öyleyse bilimsel içerikli çocuk dergileri hazırlamak da doğal bileşenin bir sonucu olacaktır. İlkokul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergileri bunun bilincinde olarak, bunla hareket ederek çocuklara teknolojik ve bilimsel gelişmeleri görsel anlamda zengin, onları araştırmaya sevk edecek, meraklandırarak, keşfetmelerine yardımcı olacak içeriklerle aktaracaktır.

Dergilerin çocuklara çok çeşitli konularda içerikler sunmaktadır. Fakat kendi amaçları doğrultusunda bir yayıncılık izleyen dergilerin güncel bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından takip ettikleri görülmektedir. Bilim ve teknolojideki gelişmelere bağlı olarak çocuğa sunulan düşünceler de değişebilmektedir. Ayrıca çocuk dergileri yayımlandıkları döneme ait olan ve teknolojik konuları anlatan resimlere büyük ilgi göstermiştir. Teknoloji içerikli resimler çocukların ilgisini çekmede önemli görevler

üstlenerek çocukların bu konuda bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır (Ulutaş ve Çaydaş, 2013, s. 770). İyi bir çocuk dergisi bu işlevlerin ve içerik niteliklerinin yanında çocukların çevrelerini sorgulayabilmesini ve araştırma becerisini destekleyebilmektedir. Çocuklara kendi düşüncelerini açıklayabilecek imkânlar vererek; onlara farklı kapılar aralayabilmektedir.

TRT Çocuk Dergisi editörü Fatma Hazan TÜRKOL (kişisel görüşme, 14.01.2021) çocukların teknolojik gelişmeleri öğrenmesinin onların geleceğine katkılarını şu sözlerle dile getirmektedir:

7- 11 yaş arası çocuklarda, teknolojinin ve bilimsel gelişmelerin anlatılma tarzı oldukça önemli oluyor. Genel olarak bir problemten söz ediliyor ve bunun ortadan kalkması için bulunan yol işaret ediliyor. Buradaki kritik katkı, sebep sonuç ilişkisi kadar bir problemi tanımlayabilmek, birbirinden farklı çözüm yollarını üretebilmek ve sonuca ulaşabilmek için planlama yapmak konusunda pratik kazandırması. Bu kazanım seçebileceği her meslekte işine yarayacak analitik düşünme becerisini vermiş oluyor.

Bu görüşüne göre; çocukların teknolojik gelişmeleri öğrenmesinin onların gelecekteki mesleklerine katkısı olacaktır. Pratiklik kazandırması hayatlarını kolaylaştırırken aynı zamanda meslekte işine yarayacak analitik düşünme becerisini de verecektir. Böylece ilköğretim çağındaki çocuklara bilimsel ve teknolojik gelişmeleri aktarmanın önemi çocukların gelecekteki meslek seçimlerinden de anlaşılacaktır.

Türköl konuşmasında yayınları hazırlarken göz önüne aldıkları hususları şu şekilde açıkladı:

Çocukların gündemleri okuldan bağımsız değil. Yayınlarımızı hazırlanırken pek çok değişkeni hesaplıyoruz. Hedef kitlemiz okul müfredatında neyle karşılaşılıyor; arkadaş çevresinde o dönemde dikkatini çeken şey ne neler ilgisini çekiyor, bilgi ve duygu açısından katkı sağlayacak neler yapabiliriz... Bütün bunların sonucunda ortaya çıkan içerik, hedef kitlemizin hem dikkatini çekiyor hem de yaş gruplarına göre okullarına katkı sağlıyor. Bu sevindirici bir durum bizim açımızdan. Bunun yanında özellikle eğitimciler tarafından içeriğimiz temiz ve dikkat çekici bulunuyor. Ders materyali olarak öğretmenler kullanıyor.

Ayrıca TRT Çocuk Dergisi'ni hazırlarken çocukların okul hayatına katkısı olmasını da amaçladıklarını, okul müfredatlarıyla uyumlu çalıştıklarını teknolojik ve bilimsel gelişmeleri konu edinen içerikler dâhil çocukların yaş gruplarına, meraklarına

ve okul hayatlarına olumlu açıdan etki ettiklerini ve takdir topladıklarını ifade etti.

Bu gibi birçok özellikler konumuz bağlamında düşünüldüğünde; çocuk dergilerinin hem çocukların bilişsel zekâları hem de araştırma içgüdüleri ile iletişim becerileri üzerinde etkileri sayılamayacak kadar çoktur, diyebiliriz. Ancak bilimsel ve teknolojik gelişmeleri aktarmanın önemi bir o kadar da verilen görselliğin ve içeriğin verdiği mesajda yatacaktır.

2.6 Bir Çocuk Dergisi Yayıncısı Olarak TÜBİTAK

Cumhuriyet'in kuruluşunu izleyen süreçte bilimsel ve teknik konulara yönelik dergilerin yayımlanmasına devam edilmiştir. Bu dönemin başında yayımlanan ilk bilim ve teknik dergisi *Fen Âlemi*'dir. Dergi, çağın bilimsel ilerlemelerini ve sanayisini memlekete yaymayı amaçlamıştır (Çankaya, 2018, s. 10). *Fen Âlemi*'nin ardından 1925-1927 yılları arasında da *Tabiat Âlemi* dergisi yayımlanmıştır. Bahadır (2005, s. 14), *Tabiat Âlemi*'nin 1927'de kapanmasının ardından 1967'de TÜBİTAK'ın *Bilim ve Teknik* dergisini çıkarmasına kadar geçen 40 yıl boyunca başka bir popüler bilim dergisinin yayımlanmadığı bilgisini vermektedir. 1960'lara doğru yaşanan ekonomik sıkıntılar ve özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında görülen kâğıt sıkıntısı, bilim konusunun geride bırakılmasına sebep olmuştur (Akoğlu, 2005, s.2).

1963 yılında, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin artırılması, sunulması ve halkın aydınlatılıp bilgilendirilmesi amaçları ile kurulan TÜBİTAK, 1 Ekim 1967'de *Bilim ve Teknik dergisini* aylık olarak yayımlamaya başlamıştır. *Bilim ve Teknik dergisi* de bir bilim yayıncısı olarak TÜBİTAK'ın önemini göstermektedir. Bugün TÜBİTAK bünyesinde 'Popüler Bilim Dergileri Müdürlüğü' tarafından 4 dergi yayımlanmaktadır. *Bilim ve Teknik dergisi* aylık 50 bin baskı sayısı ile, bilim alanındaki kaliteli içerikleri, itinalı baskısı ile metrajını giderek arttırmakta ve bilim konularına yönelik ilgiyi, merakı gidermeye yardımcı olmaktadır. Derginin amacı; bilimsel ve teknolojik araştırmalara yönlendirmek, gençlerin bu konuda çalışma isteğinin artmasına katkıda bulunmak, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri halka tanıtmak ve temel ve uygulamalı bilimlere ilgi duyanlara açık ve anlaşılır bir şekilde bilimsel ve teknolojik gelişmeleri aktarabilmektir. 1998 yılından beri her ayın 15'inde çıkarılan *Bilim Çocuk* dergisi ise; "7 yaş ve üzeri çocuklara bilimi sevdirmek, araştırma yapma, soru sorma ve merak etme isteği

uyandırma, bilimin yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermek ve buluş yapmaya özendirmek amacıyla” çıkarılmaktadır. Yine TÜBİTAK’ın 3 yaş ve üzeri çocuklara seslendiği, 2007 yılından beri yayımlanan keşif, merak, araştırma duygularını harekete geçirecek, etkinlik ve oyunlara yer veren *Meraklı Minik* dergisi bulunmaktadır. Son olarak *Bilim Genç* dergisi ise elektronik ortamda ve mobil uygulamalar üzerinden 12 yaş ve üzere gençlere ulaşmaya çalışmaktadır. Gençler bu dergi ile bilim iletişimi kurabilme imkânı elde etmektedir (İçerik *Popüler Bilim Dergileri*, 2021). Kasım 2020 tarihinden beri ücretsiz bir şekilde internet erişimi açılarak dergilerden herkesin yararlanması sağlanmıştır.

2.7. Bilim Çocuk Dergisi

Bilim Çocuk dergisi, 1998 yılından beri TÜBİTAK tarafından her ayın 15’inde çıkarılan, 7 yaş ve üzeri çocuklara seslenen eğitici- öğretici- eğlendirici nitelikli çocuk dergisidir. Bilimsel etkinlikleri, teknolojik gelişmeleri, doğa olaylarını ve canlıların faaliyetlerini eğlenceli bir şekilde sunan dergi, çocukların anlayacağı bir dil kullanarak farklı yaş gruplarına hitap etmektedir. Pandemi dolayısıyla dergi tüm arşivini elektronik ortamda açmıştır ve tüm çocuklara sunmuştur.

Bilim Çocuk dergisinin amaçları internet sitesinde şöyle belirtilmiştir (Bizi Tanıyın, 2020):

- I. Küçük yaşlardan başlayarak bilimi çocuklara sevdirmek
- II. Çocukların bilim dünyasına katkıda bulunabileceklerini anlamalarını sağlamak
- III. Çocuklarda araştırma yapma, soru sorma, merak etme ve okuma isteği uyandırmak
- IV. Bilimin yaşamın bir parçası olduğunu göstermek
- V. Bilim alanında yaratıcı düşüncelerini sağlamak
- VI. Buluş yapmaya özendirme.

Dergi, birçok farklı konuyu pek çok yazı türünde ve biçimde ele almaktadır. Her ay yeni bir kapak dosyası ile farklı bir temaya değinilerek kapak sayfa tasarımları ve içerikleri Farklı temalar farklı kurgular ve bölümlerde işlenmektedir. Bu bölümlerden bazıları şunlardır: “Düşünerek Eğlenelim, Evde Bilim, Gökyüzü Günlüğü,

Gözlem Defteri, Mektup Kutusu, Sizden Gelenler, Sorun Söyleyelim, Şah Mat, Simit ile Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri ve Yeni Bir Kitap”. Bu bölümlerde satranç eğitimin-den, çocuklardan gelen resimlere, bilim insanı öykülerinden evde yapılabilecek bilimsel deneylere kadar geniş yelpazede konulara ve sunumlara yer verilmektedir.

- I. “Ne Var Ne Yok” köşesi: Bu bölümde her ay meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler haber yazıları ile sunulmaktadır. Bu haber köşesi birden fazla haberi de konu alabilmektedir. 1999 yılından bu yana dergide yer verilen bölüm iki farklı sayfada Dünya’daki ve Türkiye’deki güncel gelişmeler ışığında hazırlanmaktadır. Bu çalışmada örneklemini oluşturan bilimsel haberler bu bölümden seçilmiştir.
- II. “Buluş Atölyesi” köşesi: Bu bölümde çocuklardan belirli bir konu ya da kapak konusu hakkında küçük bir evde yapılabilecek proje yapmaları için bilgiler sunulmaktadır.
- III. “Düşünerek eğlenelim” köşesi: Her ay çeşitli bilmece ve bulmacalara yer verilen köşedir. 2001 yılından beri bulunmaktadır.
- IV. “Sizden Gelenler” köşesi: Bu bölüm okuyucuların katkıları ile hazırlanmaktadır. Her ay belirli bir konuda okuyuculardan resim yapmaları istenir. Her sayıda on beş kadar resim paylaşılmaktadır. 2003’ten beri yayınlanmaktadır.
- V. *Bilim Çocuk Sözlüğü*: Her ay dergi içinde yer alan bir konuyla ilgili bir terimin anlamının verildiği bölüm. 2020 yılında başlamıştır.
- VI. Şah Mat: Satranç oyununun tanıtıldığı, kuralların anlatıldığı bölümdür. 2021 yılı itibarıyla yer verilmiştir.
- VII. Gökyüzü Günlüğü: Gökyüzünde o ay boyunca hangi takımyıldızları ve gezegenleri görebileceği, ayın hâllerinin ya da gözlemlenebilecek diğer gök olaylarının yer aldığı bölüm. 2005’ten beri yer almaktadır.
- VIII. Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri: Her ay bilimsel ve teknolojik çalışmalar yapmış olan bilim insanlarının öykülerinin yer aldığı bölüm.

Ayrıca dergide farklı pek çok bölüm de yer almaktadır. Dergi kendisini geliştirmek amacıyla farklı yazılara ve çalışmalara da yer vermektedir.

Derginin yanında ek olarak verilerek maketler, kitapçıklar, posterler, kartlar ve

çıkartmalarla okuyuculara ek materyaller de sunulmaktadır. Çocukları eğlendirirken onlara bir şeyler öğretmeyi amaçlayan, düşündüren dergi, okuyucularına her ay, çeşitli konularda sunduğu bilim kartlarıyla da bilim ve ilgili konulara dikkat çekmektedir. Her ay çocukları eğlendirirken düşündüren, evde deney vb. çalışmalar yapmalarına yardımcı olacak etkinlik çalışmaları da ek olarak verilmektedir. Bu onların okul hayatlarına da katkı sağlayabilecek bir durum olmaktadır. “Dergi arşivi” sekmesinden derginin bütün sayılarına erişmek mümkündür. Bu erişimde reklamların olmayışı da ebeveynler ve çocuklar için ayrı bir öneme sahiptir. Bilinçli bir şekilde verilmeyen reklamlar derginin kâr amacı gütmediğini göstermekte ve amacına uygunluğu ile örtüşmektedir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu çalışmada *Bilim Çocuk* dergisi e- dergi arşivinden yararlanılarak elde edilen bulgular tablolar ve analizler halinde sunulmuştur. Konu dağılımları aylara göre dağıtılmıştır.

3.1 *Bilim Çocuk* Dergisi Kapak Dosya Konu Dağılımları

Bilim Çocuk dergisinin kapak dosyalarının konu dağılımlarını belirlemek amacıyla amaçlı örneklem yoluyla seçilen son iki yıla ait sayılar e- dergi ortamında incelenmiştir. Kapak dosyaları sayının geneline hâkim olmakta ve kapak dosya konuları ile başlıkları derginin incelenen sayısına ait haberlerin çoğunu da şekillendirmektedir. Bu sebeple, *Bilim Çocuk* dergisinin internet sitesinin arşiv sekmesinden doküman incelemesi yöntemi ile günümüze daha yakın olduğu için güncel haberler ve başlıklar içerdiği düşünüldüğü için örneklem olarak seçilen, 2020 ve 2021 yıllarına ait kapak dosya konularına ve kapak başlıklarına dair veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilip kapak dosya konu dağılım tabloları hazırlanmıştır. Ayrıca her yıl için ayrı hazırlanan tablolarda kapak başlıkları da belirlenerek dergi her ayın 15'inde çıktığı için aylara göre dağıtılarak sunulmuştur. Böylece derginin kapak dosyalarında hangi konulara ne kadar ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ile hazırlanan tablolar yorumlanarak 2020 ve 2021 yıllarına kapak dosya konularının karşılaştırılmasını yapılmış, konu dağılımlarının kapak başlıkları ile uyumunu tespit edilmiştir. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılına ait kapak dosyaları isimleri ve konuları tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı kapak dosyaları konu dağılımları

Sayılar	Kapak Dosyaları	Konu
Ocak	Buz Tırmanışı	Coğrafya
Şubat	Kuleler	Tarih
Mart	Bilim Çocuk Orkestrası	Müzik

Nisan	Uzay Sondaları	Uzay
Mayıs	Arılar	Hayvanlar
Haziran	Dinozor Dünyası	Hayvanlar
Temmuz	İnsansı Robotlar	Robot
Ağustos	Ay	Uzay
Eylül	Uçaklar	Mühendislik
Ekim	Uzay Yürüyüşü	Uzay
Kasım	Hayvanların Dişleri	Hayvanlar
Aralık	Çok Soğuk	Meteoroloji

Tablo 1'e bakıldığında; *Bilim Çocuk* dergisinin 2020 yılında uzay, meteoroloji, hayvanlar, müzik, robot, tarih, coğrafya ve mühendislik konularına yer verdiği görülmüştür. Hayvanlar âlemi (3) ve uzay (3) konuları diğer konulara göre daha çok kapak dosyası olarak tercih edilmiştir. Toplumsal anlamda daha çok müzakere edilebilen, açık epistemik kültüre ait olan bilimsel konuların kapak dosyalarında tercih edildiği görülmüştür. İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; en çok uzay bilimleri ve teknoloji (6 ay) ardından doğa bilimleri (3 ay) ve sosyal bilimler (3 ay) konularına ait kapak dosyalarına yer verildiği tespit edilmiştir. 2020 yılında sağlık bilimleri konularına ilişkin bir kapak dosyasına rastlanılmamıştır. Kapak dosyalarının konularına göre; başlık isimlerinin anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Konu başlıkları, Piaget'e göre somut işlemler dönemindeki çocukların bilişsel özellikleri olan karşılaştırma, mantık yürütme ve somut nesne ya da yaşantılar üzerinden algılama becerilerine göre farklılaşmakta ve bu özelliklere hitap etmektedir. Başlıklardaki ifadeler; örneğin arılar, havanın soğuması, hayvanların dişleri birer somut kavramdır ve hissedilebilirdir; zihinsel algılama yönüyle uygundur.

Bilim Çocuk dergisinin internet sitesinin arşiv sekmesinden doküman

incelemesi yöntemi ile 2021 yılına ait kapak dosya konularına ve kapak başlıklarına dair veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilip kapak dosya konu dağılım tabloları hazırlanmıştır. Ayrıca her yıl için ayrı hazırlanan tablolarda kapak başlıkları da belirlenerek dergi her ayın 15’inde çıktığı için aylara göre dağıtılarak sunulmuştur. Böylece derginin kapak dosyalarında hangi konulara ne kadar ağırlık verildiği tespit edilmiştir. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılına ait kapak dosyaları ve konu dağılımları tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı kapak dosyaları konu dağılımları

Sayılar	Kapak Dosyaları	Konu
Ocak	Halkalı Gezegenler	Uzay
Şubat	Biyometri	Uzay
Mart	Parfümler	Kimya
Nisan	Yavrular Büyüyor	Hayvanlar
Mayıs	Doğa Yürüyüşü	Doğa
Haziran	Soyu Tehlikede Olan Canlılar	Doğa
Temmuz	Gökyüzü Gözlemi	Gökbilim
Ağustos	Müzik ve Bilim	Müzik
Eylül	Teknoloji Her Yerde	Teknoloji
Ekim	Ortak Yaşamlı Canlılar	Hayvanlar
Kasım	Kuş Evleri	Hayvanlar
Aralık	Kış Uykusu	Doğa

Tablo 2’ye bakıldığında; *Bilim Çocuk* dergisinin 2021 yılında uzay, kimya, hayvanlar, doğa, gökbilim, müzik, teknoloji konularına yer verildiği görülmüştür. 3 kez

ile hayvanlar âlemi ve doğa (3) konuları diğer konulardan daha çok işlenerek yılın yarısında kapak dosyası olmuştur. Toplumsal anlamda daha çok müzakere edilebilen, açık epistemik kültüre ait olan bilimsel konuların kapak dosyalarında tercih edildiği görülmüştür. İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; en çok doğa bilimleri (7 ay) ardından uzay bilimleri ve teknoloji (4 ay) ve sosyal bilimler (1 ay) konularına ait kapak dosyalarına yer verildiği tespit edilmiştir. 2021 yılında da sağlık bilimleri konularına ilişkin bir kapak dosyasına rastlanılmamıştır. Kapak dosyalarının konularına göre; başlık isimlerinin anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür.

Her iki yıla ilişkin bu iki tablo karşılaştırıldığında bazı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilimlere dâhil edilen tarih ve coğrafya konularına 2020 kapak dosyalarında yer verilirken 2021 yılında yer verilmemiştir. Uzay bilimleri ve teknoloji araştırma grubuna dâhil edilen meteoroloji ve sosyal bilimler grubuna dâhil olan müzik konusu 2020 yılında kapak dosyası iken 2021 yılında kapak dosyası olmamıştır. Mühendislik 2020 yılında kapak dosyası iken 2021 yılında yer verilmemiştir. Gökbilim, doğa ve kimya konuları 2021 yılında kapak dosyası iken 2020 yılında değildir. Bunun dışında ağırlıklı olarak işlenen kapak dosya konuları arasında benzerlikler olduğu ve bu konuların çocukların ilgisini çeken konular olduğu göze çarpmaktadır.

Başlıklar incelendiğinde; konularını yansıtan ve konuyla özdeşleşmiş terimlerin kullanıldığı başlıkların tercih edildiği görülmüştür. Örnek verecek olursak, ‘Kış Uykusu’ adlı başlık doğada gerçekleşen bir döngüsel olayı ifade etmektedir. ‘Parfümler’ başlığı kimya endüstrisini çağrıştırmaktadır.

3.2 Bilim Çocuk Dergisi İçerik Konu Dağılımları

Bilim çocuk dergisinin içerik konu dağılımlarını belirlemek amacıyla amaçlı örneklem yoluyla seçilen son iki yıla ait sayılar e- dergi ortamında incelenmiştir. *Bilim Çocuk* dergisinin internet sitesinin arşiv sekmesinden doküman incelemesi yöntemi ile konular belirlenmiştir. 2020 ve 2021 yıllarına ait içerik konu dağılımları tabloları hazırlanırken; dergideki haberlerde hangi konuya ne kadar yer verildiğinin tespiti ve haber analizlerine yardımcı olması amaçlanmıştır. İçerikler analiz edilirken TÜBİTAK’ın resmi internet sitesinde *Bilim Çocuk* konu arşivinden hazırlanan gruplandırmaya göre,

içerik analizi yöntemi ile her yıla ait 4'er tablo oluşturulmuştur. Ve gruplandırmalarda yer alan içerik konuları aylara göre dağıtılmış, konularına göre ayrıştırılmış ve böylece derginin hangi konulara ne kadar ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ile 2020 ve 2021 yıllarına ilişkin içerik konularının karşılaştırılmasını yapmak için tablolardan yararlanılmıştır. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılına ait içerik konu dağılımları tablolarda ve internet sitesi verileri ile aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 3. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sosyal Bilimler)

Konu	Aylar	n
Antropoloji	Ocak	1
Arkeoloji	Ocak, şubat	2
Tarih	Ocak, şubat, mart, nisan, haziran, temmuz, eylül, ekim, aralık	9
Coğrafya	Ocak, şubat, mart, nisan, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	10
İletişim	Ocak, nisan	2
Müzik	Mart, mayıs, temmuz	3
Psikoloji	Ocak, mart, haziran	3

Tablo 3'te 2020 yılına ait doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen sosyal bilimlere ait konuların dağılımları aylara göre sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Psikoloji konusu ocak, mart ve haziran aylarında (toplamda 3 kez),
2. Müzik konusu mart, mayıs ve temmuz aylarında (toplamda 3 kez),
3. İletişim konusu ocak ve nisan aylarında (toplamda 2 kez),
4. Coğrafya konusu mayıs ve haziran hariç (toplamda 10 kez),
5. Tarih konusu mayıs, haziran ve kasım ayı hariç 9 ay boyunca,
6. Antropoloji konusu sadece ocak ayında,

7. Arkeoloji konusu ocak ve şubat aylarında işlenmiştir.

Bu tablodan bağımsız *Bilim Çocuk* dergisinin sitesindeki konu arşivi kısmı incelendiğinde; (<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/konuArsivi.htm?konuId=51>) ‘Mimarlık, eğitim bilimleri, sanat ve sosyal bilimler’ konularına 2020 yılında yer verilmediği görülmüştür. İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2020 yılında sosyal bilimler konularına 30 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. En çok yer verilen konu coğrafyadır. En az yer verilen konu antropolojidir.

Tablo 4. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sağlık Bilimleri)

Konu	Aylar	n
Tıp	Ocak, şubat, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	11
Besinler	Ocak, şubat, nisan, temmuz	4
Biyoloji	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	12
Sağlık	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	12
Spor	Ocak, şubat, mayıs, ekim	4
Mikrobiyoloji	Nisan, aralık	2
Genetik		0

Tablo 4’te, 2020 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen sağlık bilimlerine ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Bilim ile yakından ilişkili olan “Tıp” konusu mart ayı hariç her ay dergide işlenmiştir.
2. Genetik konusuna 2020’de yer verilmemiştir.
3. Besinler konusu ocak, şubat, nisan ve temmuz aylarında (toplamda 4 kez) işlenmiştir.
4. Spor konusu ocak, şubat, mayıs ve ekim aylarında (toplamda 4 kez) işlenmiştir.
5. Mikrobiyoloji konusu nisan ve aralık aylarında işlenmiştir.
6. Sağlık ve biyoloji konuları bütün yıl işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2020 yılında sağlık bilimleri konularına 45 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. En çok yer verilen konular sağlık, tıp ve biyoloji konuları olmuştur. En az yer verilen konu mikrobiyoloji konusudur. Genetik konusuna hiç yer verilmemiştir.

Tablo 5. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Doğa Bilimleri)

Konu	Aylar	n
Fizik	Ocak, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	9
Jeoloji	Ocak, şubat, nisan, ağustos	4
Hayvanlar	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	12
Doğa	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, temmuz, ağustos, ekim, kasım, aralık	10
Kimya	Ocak, nisan, mayıs, eylül, ekim, kasım, aralık	7
Matematik	Şubat, aralık	2
Bitkiler	Ocak, şubat, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos,	8

	kasım	
--	-------	--

Tablo 5’te 2020 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen doğa bilimlerine ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Bilim dalı olarak ‘Fizik’ konusu mayıs hariç her ay işlenmiştir.
2. Matematik konusu şubat ve aralık olmak üzere iki ay işlenmiştir.
3. Jeoloji konusu ocak, şubat, nisan ve ağustos aylarında (toplamda 4 ay) işlenmiştir.
4. Kimya konusu şubat, mart, haziran, temmuz, ağustos hariç diğer yedi ay boyunca işlenmiştir.
5. Bitkiler konusu mart, eylül, ekim ve aralık hariç sekiz ay boyunca işlenmiştir.
6. Hayvanlar konusu her ay işlenmiştir.
7. Doğa konusu haziran ve eylül hariç on ay boyunca işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2020 yılında doğa bilimleri konularına 52 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. En çok yer verilen konu, her ay işlenen hayvanlar konusu olmuştur. En az yer verilen konu matematik konusu olmuştur.

Tablo 6. *Bilim Çocuk* dergisi 2020 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Uzay Bilimleri ve Teknoloji)

Konu	Aylar	n
Gökbilim	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos eylül, ekim, kasım, aralık	12
Meteoroloji	Şubat, ağustos, aralık	3
Teknoloji	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim,	12

	kasım aralık	
Uzay	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım aralık	12
Robotlar	Haziran, temmuz	2
Bilgisayar	Mayıs, aralık	2
Elektrik	Aralık	1

Tablo 6’da 2020 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen uzay bilimlerine ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Gökbilim konusu her ay işlenmiştir.
2. Bilgisayar konusu mayıs ve aralık aylarında işlenmiştir.
3. Meteoroloji konusu şubat, ağustos ve aralık aylarında işlenmiştir.
4. Teknoloji konusu her ay işlenmiştir. Bu durum derginin bilim ve teknoloji haberlerine verdiği önemi göstermektedir.
5. Uzay konusu her ay işlenmiştir.
6. Robotlar konusu haziran ve temmuz aylarında işlenmiştir.
7. Elektrik konusu sadece aralık ayında işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2020 yılında uzay bilimleri ve teknoloji konularına 44 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılına ait içerik konu dağılımları tablolarda ve internet sitesi verileri ile sunulmaktadır. En çok yer verilen konular teknoloji, uzay ve gökbilimdir. En az yer verilen konu elektrik olmuştur.

Tablo 7. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sosyal Bilimler)

Konu	Aylar	n
Antropoloji		0
Arkeoloji	Aralık	1
Tarih	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım	11
Coğrafya	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	12
İletişim	Ocak, nisan, temmuz	3
Müzik	Ağustos, ekim	2
Psikoloji	Ocak, şubat, haziran, temmuz, ağustos	5

Tablo 7’de 2021 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen sosyal bilimlere ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Psikoloji konusu ocak, şubat, haziran, temmuz ve ağustos olmak üzere beş ay işlenmiştir. 2020 yılına oranla işlenme oranı artış göstermektedir.
2. Müzik konusu ağustos ve ekim olmak üzere iki ay işlenmiştir.
3. Coğrafya konusu her ay işlenmiştir.
4. Tarih konusu aralık ayı hariç 11 ay boyunca işlenmiştir. 2020 yılına oranla işlenme oranı artış göstermektedir.
5. Antropoloji konusuna 2021 yılında yer verilmemiştir. 2020 yılına oranla işlenme oranı azalmıştır.
6. Arkeoloji konusu aralık ayında işlenmiştir.
7. İletişim konusu ocak, nisan ve temmuz aylarında işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2021 yılında sosyal bilimler konularına 34 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. 2020 yılına

oranla sosyal bilimleri konu edinen haber sayısında anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Sosyal bilimlere ait konuların bazılarının işlenme oranının azaldığı görülürken; bazılarının arttığı görülmüştür. En çok coğrafya ve tarih konuları işlenirken; en az müzik konusu işlenmiştir. Antropolojiye hiç yer verilmemiştir.

Tablo 8. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Sağlık Bilimleri)

Konu	Aylar	n
Tıp	Ocak, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, ekim, kasım, aralık	10
Besinler	Ocak, aralık	2
Biyoloji	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım aralık	12
Sağlık	Ocak, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, ekim, kasım aralık	10
Spor	Ocak, mayıs, temmuz, eylül, ekim, kasım	6
Mikrobiyoloji	Ocak, mart, ekim, aralık	4
Genetik	Kasım	1

Tablo 8’de 2021 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen sağlık bilimlerine ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Tıp konusu şubat ve eylül hariç on ay boyunca işlenmiştir.
2. Genetik konusu sadece kasım ayında işlenmiştir.
3. Besinler konusu ocak ve aralık aylarında işlenmiştir.
4. Spor konusu ocak, mayıs, temmuz, eylül, ekim ve kasım aylarında olmak üzere yılın yarısında işlenerek 2020 yılına oranla işlenmesi

artmıştır.

5. Mikrobiyoloji konusu ocak, mart, ekim ve aralık aylarında olmak üzere 4 ay işlenmiştir.
6. Biyoloji konusu her ay işlenmiştir.
7. Sağlık konusu şubat ve eylül hariç on ay boyunca işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan grupe lamaya göre; 2021 yılında sağlık bilimleri konularına 45 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. 2020 yılına oranla sağlık bilimlerini konu edinen haber sayısında herhangi bir farklılık görülmemiştir. En çok yer verilen konu biyolojidir. En az yer verilen konular genetik ve besinler olmuştur.

Tablo 9. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Doğa Bilimleri)

Konu	Aylar	n
Fizik	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım aralık	12
Jeoloji		0
Hayvanlar	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım aralık	12
Doğa	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım aralık	12
Kimya	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, kasım, aralık	10
Matematik	Nisan, ağustos, eylül, kasım, aralık	5
Bitkiler	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, kasım aralık	11

Tablo 9’da 2021 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen doğa bilimlerine ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Fizik konusu her ay işlenmiştir.
2. Matematik konusu nisan, ağustos, eylül, kasım ve aralık aylarında (toplamda 5 kez) işlenmiştir.
3. Jeoloji konusu 2021 yılında işlenmemiştir.
4. Kimya konusu eylül ve ekim hariç her ay işlenmiştir.
5. Bitkiler konusu ekim hariç tüm aylar işlenmiştir.
6. Hayvanlar konusu her ay işlenmiştir.
7. Doğa konusu her ay işlenmiştir.
8. Fen ve teknoloji ve çevre konuları her ay işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2021 yılında doğa bilimleri konularına 62 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. 2020 yılına oranla doğa bilimleri konu edinen haber sayısında anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. En çok yer verilen konular: biyoloji, hayvanlar, fizik ve bitkiler olmuştur. En az yer verilen konu matematik olmuştur. Jeolojiye hiç yer verilmemiştir.

Tablo 10. *Bilim Çocuk* dergisi 2021 yılı bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımları (Uzay Bilimleri ve Teknoloji)

Konu	Aylar	n
Gökbilim	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	12
Meteoroloji	Şubat, haziran, temmuz, ekim, kasım	5
Teknoloji	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık	12

Uzay	Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım aralık	12
Robotlar	Nisan, temmuz, ağustos, eylül	4
Bilgisayar	Nisan	1
Elektrik	Nisan, ağustos, eylül	3

Tablo 10’da 2021 yılında doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen uzay bilimlerine ait konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. Gökbilim konusu her ay işlenmiştir.
2. Bilgisayar konusu sadece nisan ayında işlenmiştir.
3. Meteoroloji konusu şubat, haziran, temmuz, ekim ve kasım aylarında (toplamda 5 kez) işlenmiştir. 2020 yılına işlenme oranı artmıştır.
4. Teknoloji konusu her ay işlenmiştir.
5. Uzay konusu her ay işlenmiştir.
6. Robotlar konusu eylül, ağustos, temmuz ve haziran aylarında (toplamda 4 kez) işlenmiştir.
7. Elektrik konusu nisan, ağustos ve eylül aylarında işlenmiştir.

İçerik analizi yapmak amacıyla kullanılan gruplamaya göre; 2021 yılında uzay bilimleri ve teknoloji konularına 49 farklı haberde yer verildiği tespit edilmiştir. 2020 yılına oranla uzay bilimleri ve teknolojiyi konu edinen haber sayısında az da olsa bir artış olduğu görülmektedir. En çok yer verilen konular: teknoloji, uzay ve gökbilim olmuştur. En az yer verilen konular: bilgisayar ve elektriktir. Ayrıca genel olarak; 12 ay boyunca işlenen konuların değişmediği tespit edilmiştir. Aylara göre dağılımlar bu-lunarak hangi tür ve konulardaki bilim ve teknoloji haberlerinin çocuklara ne kadar sunulduğunun tespiti de yapılmıştır.

Tablo 11. İçerik Analizinden Elde Edilen Bulguların Genel Değerlendirmesi

Yıl	Haber Konuları	n
2020	Sosyal Bilimler	30
	Sağlık Bilimleri	45
	Doğa Bilimleri	52
	Uzay Bilimleri ve Teknoloji	44
2021	Sosyal Bilimler	34
	Sağlık Bilimleri	45
	Doğa Bilimleri	62
	Uzay Bilimleri ve Teknoloji	49

Tablo 11’de 2020 ve 2021 yıllarına ait doküman incelemesi ile elde edilen verilerin, içerik analizi yöntemi ile ayrıştırılması sonucu belirlenen ait 4 alt gruba yönelik bilimsel haber konu dağılımları sunulmuştur. Tablodan elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

1. 2020 yılında dergide, toplam 171 bilimsel habere yer verilirken; 2021’de 190 bilimsel habere yer verilmiştir. Haber metinlerinin sayısının arttığı görülmüştür.
2. 2020 yılında sosyal bilimlere dâhil olan 30 habere yer verilirken; 2021’de 34 habere yer verilmiştir. Haber sayılarına oranla bu grupta küçük bir artış görülmüştür.
3. 2020 ve 2021 yıllarında sağlık bilimlerine dâhil olan 45 habere yer verilmiştir. Sayısal olarak herhangi bir farklılık söz konusu olmamıştır.
4. 2020 yılında doğa bilimlerine dâhil olan 52 habere yer verilirken; 2021’de 62 habere yer verilmiştir. Haber sayılarında artış görülmüştür.
5. 2020 yılında uzay bilimleri ve teknoloji konusuna dâhil olan 44 habere yer verilirken; 2021’de 49 habere yer verilmiştir. Haber sayılarına oranla bu grupta küçük bir artış görülmüştür.

Tablo 11’e bakıldığında; 2021’de *Bilim Çocuk* dergisinde yer alan bilim haberi sayısında artış görülmüştür. Bu artışa bağlı olarak, sağlık bilimleri konuları dışında,

sosyal bilimler, doğa bilimleri ve uzay bilimleri ve teknoloji konularında yayımlanan haber sayıları da artmıştır. En çok yer verilen bilimsel haberler doğa bilimleri konularında olurken bir önceki yıla oranla artış oranı en fazla olan da yine doğa bilimleri olmuştur. Her iki yılda da daha sonra, sırayla uzay bilimleri ve teknoloji, sağlık bilimleri ve sosyal bilimler konularının ağırlıklı olarak işlendiği belirlenmiştir. Bu durumun sebeplerini incelediğinde; 2020 ve 2021 yıllarındaki toplumda hâkim olan popüler konu başlıklarının farklılaştığını, bilime ve bilimsel çalışmalara verilen önemin arttığını, devletlerin özellikle küresel sorunlara, çevre ve doğa çalışmalarına ve uzay yarışlarına yöneldiğini dile getirebiliriz. Sağlık haberlerinin sayısının değişmemesini her iki senede Covid-19 salgınının devam etmesine bağlayabiliriz.

3.3 Ne Var Ne Yok Bölümünde Yer Alan Haberlerin Analizi

Bu bölümde amaçlı örneklem yöntemi türlerinden olan homojen (benzeşik) örneklem yoluyla derginin bilimsel ve teknolojik haberleri konu edinen “Ne Var Ne Yok” adlı bölümünden seçilen 12 bilim ve teknoloji haberi çözümlenmiştir. Seçilen 12 bilim haberinde ideolojik söylemi ve kullanılan dili anlamak amacıyla Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemi tercih edilmiştir. Haberlerin dili ve bağlamı arasındaki ilişki irdelenmiştir.

Haber 1. Bilim Çocuk Dergisi Ocak 2020

3.3.1 Bilim Çocuk Dergisi Ocak 2020 Haber Analizi

A. Makro Yapı

- Tematik Yapı

Makro yapıyı oluşturan fotoğraflar, başlıklar, alt başlıklar, haberdeki tematik hiyerarşi ve şematik biçimdir. Haber metinleri belli temaların hiyerarşik örgütlenmesinden oluşur. Bu hiyerarşik örgütlenmede önemlilik atfedilen temalar önden, detaylar ise sonradan verilir ve bu tematik yapılanma Van Dijk’a göre, okuyucunun bilişsel yapısı üzerinde de etkili olur (İnal, 1994, s. 155-156).

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Ocak 2020 sayısına ait bu haber “Uzay” konu başlığı altında incelenmiştir. “Uzayda En Uzun Süre Kalan Kadın Astronot!” adlı başlık 7 kelimeden oluşmakta ve cümle niteliği taşımamaktadır. Haber başlığı basit ve anlaşılırdır. Düz anlamda bakıldığında; uzayda hayat kalma konusunda bilgilendirici bir haberin sunulduğu anlaşılırken başlıkta bir rekor kırıldığı ve rekorunun kıranın kadın olduğu da vurgulanmıştır.

Başlığın haber bütünü ile ilişkisi ve bağlam ilişkisi incelendiğinde, bir seslenişin söz konusu olduğu, toplumda egemen olan toplumsal cinsiyet rolleri düşünüldüğünde ataerkil yapının temel alınmadığı ve belli kadın rollerinin dışında bir görev ile rekora imza atıldığı anlaşılmaktadır. Metnin geneli ile uyumlu olan başlık kadının temel aile görevlerinin dışında farklı bir konuda gerçekleştirdiği bir başarıya dikkat çekmektedir. Kadınların toplumda söz sahibi olabileceği, erkeklerden daha başarılı işlere imza atabileceği ve toplumsal cinsiyet rollerinin günümüz koşullarında değiştiği; başlık ve haberin girişiyle ima edilmektedir. Etken yapıda bir başlık bulunması aktif bir göreve de işarettir.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin tematik analizinde, haber girişlerinde habere dair çerçeveyi çizerken, neyin önemli olduğunun tespit edilebilmesi, haber söyleminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. (Van Dijk, 1987, s.35). Haberin ilk cümlesi: “*Amerikalı astronot Christina Koch uzay görevi için gittiği Uluslararası Uzay İstasyonu’ndaki 289. gününde “Uzayda en uzun süre kalan kadın astronot” unvanını elde etti.*” şeklindedir. Görüldüğü üzere; düz anlamda haberin geçtiği yer ve zaman ile habere konu olan kadın astronotun kim olduğu belirtilmektedir. Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi açısından

bu cümlelerin asıl anlamı ne ve neden bu söylendi diye baktığımızda; toplumların bilimsel ve teknolojik gelişmelerinin sürdürülebilmesi için önemli görevlerin olduğu ve bunlardan birinin de uzay görevi olduğu anlaşılmaktadır. Haber söylemi, uzayda hayatta kalmanın ve uzay araştırmalarına dair çalışmanın önemini vurgularken toplumsal gelişmelerin bilimsel rekorlarla gerçekleştiğini de belirtmektedir. Bu önemli uzay görevinin rekor bir süre ile bir kadın astronot tarafından gerçekleştirilmesi konusunun metnin tamamında vurgulandığı ve destekleyici örneklerle sunulduğu görülmektedir. Haberin girişi, bir kadın astronotun başarısı ile çocuklara seslenmekte ve rekor kırmanın, unvan elde etmenin ne kadar önemli olduğunu ima etmektedir. Kadının toplumdaki çalışan ve gelişen kadın rolüne örnek gösterilmiş ve bir rekor ile kadın çalışkanlığı, erkek dışındaki kadın profili pekiştirilmektedir. Kadın yan rollerde değil başroldedir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Habere konu olan olayın gerçekliğine dair bir kanıt görevi gören fotoğraf, haberin bir parçası olup, onu desteklemekte ve görsellik kazandırmaktadır (İşkar, 2014, s. 110). Uzay konu başlığı altında incelenen haberdeki fotoğraf, uzayda en uzun süre kalma rekorunu kıran kadın astronotun yaşam alanını göstermektedir. Bu tarzda nesnel ve doğrulanabilir bir bilimsel bir haber yapılırken fotoğraflarla desteklenmesi kanıtlanabilirliğinin ön plana çıkması ve inandırıcılık açısından da önemli olmaktadır. Bu çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında çocukların bilişsel özelliklerinin verilmesi bu incelemeyi aydınlatmaktadır.

- **Şematik Yapı**

Şematik yapı ise özet ve hikâye örgüsü yani ana metinden oluşur. Bu ana metin, durum ve yorumlardan oluşur. Burada olaya ilişkin bilgi ve arka plan bilgisi (durum) verilir ve akredite kaynakların olaylara ilişkin değerlendirmeleri (yorum) verilir (İnal, 1994, s. 155-156).

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli başlıklar ve haber girişleri varsa spotlar ile bağlantılıdır. Anlatılan haber ve yazının tamamı uyumlu gelişmektedir. Sonuç kısmı tek bir

paragrafta verilebileceği gibi haberin devamında da verilmektedir. Sonuç bir özetleme bölümüdür. İncelenen bilim haberinin devamı şu şekildedir:

Üstelik orada daha fazla zaman geçireceği için rekoru bununla da kalmayacak. Koch şubat ayı itibarıyla yolcuğunu tamamlamış ve toplamda 328 gün uzayda kalmış olacak. Daha önce bu rekor 288 günle Amerikalı kadın astronot Peggy Whitson'a aitti. Christina Koch geçtiğimiz ekim ayında Amerikalı kadın astronot Jessica Meir'le birlikte istasyonun dışındaki bir güç panelini değiştirmek için uzay yürüyüşü de yapmıştı. Bu yürüyüşse yalnızca kadınlardan oluşan bir ekiple yapılan ilk uzay yürüyüşü olarak tarihe geçmişti.

288 günle Amerikalı kadın astronot Peggy Whitson tarafından kırılan uzayda en uzun süre kalan kadın astronot rekorunu, Christina Koch'un şubat ayı itibarıyla toplamda 328 gün uzayda kalarak kıracağı haber verilmektedir. Metnin genelinde sadece kadınlara ait rekorlardan bahsedilerek bu durumun önemsendiği ve başarılı ilkleri imza atıldığı paylaşılmaktadır. Ana olay bilimsel bir rekor ve bunu destekleyen yan olaylar ile çerçevelenmiştir. Aynı kadın astronot birçok görevde başarılı olmuş ve ilklere imza atmıştır burada toplumsal anlamda bilimsel gelişmeyi üreten kişi odur. Toplumsal bilinç ve ideolojik olarak ana olay ve sonuçlar ile sunuş biçimi birbirleri ile ilişkili örnekler üzerinden kurulmaktadır. Bilimsel gelişmelerin önemi ve toplumdaki yeri kadınlar üzerinden örneklendirilmektedir. İdeolojik söylem bilim ve kadın kavramları etrafında şekillenmektedir. Cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılığın ifadesi olarak kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyetine bağlı olarak geliştirilen kalıp yargıları içermektedir. Bu terim özünde ise kadın cinsine yönelik ayrımcılığı işaret etmektedir. Bir başka deyişle cinsiyetçilik, toplumda kadını aşağı ve ikincil bir konumda gösteren tutum, davranış ve etkinliklerin tamamıdır. Cinsiyetçilik bunları yeniden üretmek için gereken bütün kurumsal ve ideolojik olanakları kullanır (Timisi, 1998, s.24). Kitle iletişim araçları egemen ideolojinin önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu araçlarda her çeşit propaganda en örtük ve etkin bir şekilde üretilmekte ve bilinç oluşturu bir işlev üstlenmektedir. Halk tarafından içselleştirilmesi sağlanan ve egemen inançları pekiştiren aile, ulus, görev duygusu, kahramanlık, erkeklik gibi stereotipler kitle iletişim araçları ile üretilmektedir (Oktay, 2002, s.34). Fakat bu incelediğimiz haberde cinsiyetçilik kavramına ters bir ideoloji söz konusudur. Kadın, bilim gibi aşağılık duygusu uyandırmayan, ikincil konuma düşürmeyen ideolojik bir aygıtla özleştirilmiştir. Kadının yaptığı ilklere değer verilmiştir. Çocukların bilişsel gelişimleri

düşünüldüğünde; doğumundan başlayarak, dünyayla etkileşimleri devam ederken ve dünyamızı anlamaya çalışırken bu tarz anlamlı haberlerin verilmesi önemli olacaktır. Çünkü kadınlara değer verilmesi, kadının toplumda olumlu rollerde bulunması ve ataerkil yapının kırılması gibi söylemler küçük yaşlarda hayatlarına girecek ve onları olumlu yönde etkileyecektir.

II. Ardaan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

"Koch şubat ayı itibarıyla yolcuğunu tamamlamış ve toplamda 328 gün uzayda kalmış olacak. Daha önce bu rekor 288 günle Amerikalı kadın astronot Peggy Whitson'a aitti. " cümlesi ile bilimsel gelişmelerin birbirini tetiklediği ve takip ettiği vurgulanarak daha önceki rekorla bağlam ilişkisi kurulmaktadır. Ayrıca haberin devamından Koch'un rekorundan önce gerçekleşen, sadece kadınlardan oluşan bir ekibin gerçekleştirdiği ilk uzay yürüyüşü bilgisi de ardaan bilgisi bağlamında paylaşılmaktadır. Haberde özellikle *"Kadın"* unsuru önemsenerek tekrar edilmiştir. Toplumda beliren genel kanıyla, kadınların annelik ve iyi bir eş olma yaklaşımına karşın ideolojik anlamda farklı bir yaklaşımla, kadınların uzay gibi farklı çalışma alanlarındaki başarıları, rekorları, iş hayatındaki görevleri ve imkânlar dâhilinde neler yapabilecekleri bilimsel ve teknolojik gelişmeler bağlamında vurgulanmaktadır.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber medyasında kaynak kullanımı ve gösterimi, haberin/bilginin güvenilirliği açısından önemlidir. Haberlerin üretildiği kurumlara ilişkin bilgilerin, bilim haberlerinde yer almaması, hem haberciliğe hem de bilime olan güveni sarsabilmektedir (Dursun, 2018, s. 106). Bu sebeple haber kaynaklarının belirtilmesi çok önemlidir. Haber kaynakları birincil kaynaktan birebir görüşme, röportaj, ses kaydı vb. yollarla elde edilebileceği gibi, ikincil kaynaklardan da elde edilebilmektedir. İnternet kaynakları da günümüzde rahatlıkla kullanılabilir. İncelediğimiz haber, *Bilim Çocuk* dergisi yazarlarının dış kaynaklar yoluyla elde ettiği bir haberdir.

B. Mikro Yapı

Mikro yapı ise, haber metinlerinin sentaksı, sözcük seçimleri, cümleler

arasındaki ilişkiler ve retoriksel özelliklerinden oluşur. Burada haberi yazan ve okuyan arasındaki ortak ideoloji ve kültürel paylaşımı gerektiren fonksiyonel ilişki kurulur. Böylece haberdeki anlam ilişkileri kurulurken oluşan boşluklar bu ortak çerçeve aracılığıyla doldurulur. Bu da bizi haber metinlerinde ideolojinin yeniden üretilmesi konusuna götürür (İnal, 1994, s. 155-156).

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde uzay başlığı ile uyumlu ve anlamsal bütünlüğe sahip kelimeler ve cümleler tercih edilmiştir. Haberin tamamında aktif yapı, nispeten uzun ve kurallı cümleler kullanılmıştır. Sıralı bağlı ve girişik bileşik cümlelerle açıklayıcı bir anlatım sağlanmıştır. Geçmiş zaman ve gelecek zaman kipleriyle çekimlenmiş cümlelerden oluşan haberin dili, sade ve anlaşılırdır. Uzay konusuna ait terimleri içermektedir. Kullanılan dilin çocukların anlamlandırma ve farkındalık düzeylerine uygun olduğu görülmektedir. Haberin genelinde bilimsel bağlamdan üretilen ifadelerin vurgulandığı görülmektedir. Başlıktaki vurgu ‘en uzun’ ifadesindedir. Birbirini izleyen cümleler arası ilişkiye bakıldığında; Koch’un rekor süresinin geçtiği cümleler arasında nedensel bir ilişki olduğu görülmektedir. Rekor süresinin niçin bir önceki rekoru daha fazlasıyla kıracağı açıklanmıştır. 288 günle Amerikalı kadın astronot Peggy Whitson’a ait olan bir önceki rekor referans gösterilmiştir.

2. Kelime Seçimleri

Metnin başlığında "en uzun ve kadın" kelimelerine dikkat çekilmektedir. 7 kelimeden oluşan sıfat tamlaması niteliğinde bir başlık tercih edilmiştir. Metinde kullanılan kelimeler konu bağlamında uyumlu, çocukların farkındalık düzeylerine uygun ve kadın ve rekor temsilleri üzerinden kurulmaktadır. 4 kez kadın, 7 kez uzay kelimeleri tercih edilmiştir. Kelimelerin seçiminde metafora rastlanılmamıştır. Okur kullanılan sözcük tekrarları ve destekleyici anlatımlar ile haberin içine çekilmeye çalışılmaktadır.

3. Retorik

Haberin retorik ile verilen bilginin nasıl söylendiği kastedilmektedir. Metindeki

retorik, okuyucunun neye yönlendirilmek istendiğini ve neyin anlatılmaya çalışıldığını göstermektedir. Haber söylemlerinde inandırıcılığın sağlanması için kullanılan bazı stratejiler mevcuttur. En çok başvurulan stratejilerin bazıları; yakın görgü tanıklarının ifadelerinin kanıt olarak sunulması, resmi kurum raporları ve uzmanlar gibi güvenilir kaynakların kanıt olarak kullanılması, zaman, olaylar ve sayılardır (Demir, 2006, s. 139).

İncelenen bilim haberinde 288 günle Amerikalı kadın astronot Peggy Whitson tarafından kırılan uzayda en uzun süre kalan kadın astronot rekorunu, Christina Koch'un şubat ayı itibarıyla toplamda 328 gün uzayda kalarak kıracağı aktarılmaktadır. Ayrıca uzayda en süre kalan astronotun daha önce de sadece kadınlardan oluşan bir grupla yaptığı ilk uzay yürüyüşü aktarılmaktadır. Haberi, haber retoriki açısından ele aldığımızda; *"Koch şubat ayı itibarıyla yolcuğunu tamamlamış ve toplamda 328 gün uzayda kalmış olacak. Daha önce bu rekor 288 günle Amerikalı kadın astronot Peggy Whitson'a aitti."* ifadelerinde metnin inandırıcılığını arttırmak ve ikna edici olması için sayısal verilerden yararlanıldığı görülmektedir. Ayrıca metnin genelinde gün ve ay gibi belirli tarihlerden bahsettiği için algıya daha çok hitap eden haberin ayrıntılı tarihinin de vurgulandığı görülmektedir. Akılcı kalıcı bir başlık ile haber retoriki güçlendirilmiştir. Ayrıca astronot kadının uzaydaki fotoğrafı da retorik bir unsurdur. Fotoğrafta Christina Koch'un uzay aracındaki bir görüntüsüne yer verilmektedir. Bu görüntüde en uzun süre uzayda kalan kadın astronot olduğu haberini desteklercesine ve güven inşa etme amacıyla, astronotun biraz bitkin ve yorgun haline yer verildiği görülmektedir. Kadın astronotun uzaydaki yaşam alanı ve yaşam alanına dair araç gereçler de haber retorikini oluşturmaktadır. Görsellik haberi anlaşılır kılmakta ve inandırıcılığı arttırmaktadır.

3.3.2 Bilim Çocuk Dergisi Mart 2020 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Mart 2020 sayısına ait bu haber biyoloji başlığı altında incelenmiştir. “Astrobiyolog Betül Kaçar, NASA’nın Yeni Araştırma Ekibinde!” adlı başlık 7 kelimeden oluşan cümle niteliği taşımayan fakat ünlem, hayranlık ve şaşırma ifade eden bir başlıktır. Düz anlamda bakıldığında; Betül Kaçar adlı bilim insanının NASA’da yeni bir görevde bulunacağını haberi verilmektedir. Etken yapıda bir başlık aktif bir göreve ve çalışmaya dikkat çekmektedir. Yan anlamda ve bağlam ilişkisi açısından bakıldığında ise, özellikle ünlem işareti ile bir hayranlık, şaşırma ve hayret ile onur, kıvanç gibi duyguların oluşmasına yardım edilmektedir. Çocuklara bu haber sunulurken onların başarıya bakış açısı, NASA gibi bir kurumda araştırma yapabilen örnek birinin varlığı ile yeniden üretilmeye çalışılmaktadır. Astrobiyolog sıfatı ile de farklı bir imaj yaratılmaktadır. Bu sıfat çocukları haberin asıl olayı olan araştırmaya ve öğrenmeye de itmektedir.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber girişlerinde haberin teması, ilgi alanının verilmesi ve belli bir sınırın varlığı tematik analizde önemli olabilmektedir. Söz konusu haberin giriş cümlesi: “*Evrende yalnız mıyız? Yoksa bizim dışımızda başka canlılar da var mı?*” şeklindedir. İki birbirini destekleyen soru cümlesi ile başlayan haber merak uyandırıcı bir giriş yapmaktadır. Konunun evren ve evrendeki canlılar olduğu anlaşılmaktadır. Bu sorular insanlığın uzun bir zamandır merak ettiği, araştırdığı ve bilinen sorular olduğu için çocuklar habere yabancılik çekmeyecek ve okumaya devam edebilecektir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğraf makro yapıya göre incelenirken ana tema ile ilişkisi, inandırıcılığı ve anlam ilişkisi sorgulanabilmektedir. Biyoloji başlığı altında incelenen haberde, habere konu olan Türk astrobiyolog Betül Kaçar’ın “Yaman Özakin” tarafından çekilmiş bir fotoğrafı görülmektedir. Fotoğrafta kanıtlayıcı olma açısından Kaçar’ın görev başında iken fotoğraflanmış olması, kıyafetlerinin ve ortamın biyoloji ile bağlantılı olması önemli olmaktadır. Çocukların zihinlerinde başarılı, çalışkan, üst düzey çalışma ve kendine ve topluma faydacılık gibi konularda bir ideolojik söylem ya da imaj oluşturulmaktadır. Sayılan değerler bu ideolojik söylemi oluşturmaktadır. Çünkü bu değerler üst tabakaya, elit kesme de hitap etmektedir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli giriş, başlıklar, spotlar ve tema ile uyumlu bir şekilde gelişmektedir. İncelenen bilim haberinin devamı şu şekildedir:

Bu soruların yanıtını bulmak için Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) yeni bir araştırma ekibi kurdu. Üstelik bu ekibin bir üyesi 2017 yılından beri Arizona Üniversitesi Astronomi ve Moleküler Hücre Biyolojisi Bölümünde araştırma yapan Türk astrobiyolog Betül Kaçar. 2011 yılından beri NASA’nın çeşitli araştırmalarında görev alan Kaçar, şimdi de evrendeki yaşamı araştırmak üzere bu yeni ekibin bir parçası oldu.

Haberdeki ana olay NASA’nın evrende yalnız olup olmadığını ve bizden yani insanlardan farklı canlılar yaşayıp yaşamadığını öğrenmek amacıyla yeni bir araştırma ekibi kurmasıdır. Ayrıca bu araştırma ekibine “Betül Kaçar” adında Türk ve kadın bir astrobiyologun da katılmasıdır. Haberi değerli kılan ve bu sayıda paylaşılmasını

etkileyen sebepler de bunlardır. Çünkü haberin ideolojik söylemi, NASA gibi önemli bir kurumda bilimsel çalışmalara katılan Türk ve kadın bir astrobiyolog etrafında gelişmektedir. Evren ve Dünya hakkında en önemli gelişmeleri araştırıp kamu ile paylaşan havacılık ve uzay dairesi NASA’da görev alan Türk astrobiyolog haberi milliyetçilik söylemini yeniden inşa etmektedir. Söz konusu bilim haberinde, milliyetçi söylemi yapılandıran tema, bilimsel olayı gerçekleştirenlerden birinin Türkiye’yi temsil ediyor olarak gösterilmesi, bilimsel ve teknolojik başarı ve gelişmenin Türklük ön plana çıkarılarak verilmesidir. Haberin milliyetçi duygulara seslenen temalar işlenerek verildiği ve haber hikayelerinin bu şekilde kurulduğu görülmektedir. Ayrıca bir kadının başarısı da cinsiyetçilik söylemine ters olacak şekilde, bir feminist söyleme tam olarak olmasa da denk gelecek şekilde, kurgulandığı anlaşılabilmektedir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

“Üstelik bu ekibin bir üyesi 2017 yılından beri Arizona Üniversitesi Astronomi ve Moleküler Hücre Biyolojisi Bölümünde araştırma yapan Türk astrobiyolog Betül Kaçar.” cümlesi ile hem Kaçar’ın NASA’daki göreve neden seçildiği anlatılmaya hem de zaten uzun zamandır bu alan çalıştığına vurgu yapılmaktadır. Metnin geneli ile bağlam ilişkisi kurulmaktadır. *‘2011 yılından beri NASA’nın çeşitli araştırmalarında görev alan Kaçar, şimdi de evrendeki yaşamı araştırmak üzere bu yeni ekibin bir parçası oldu.’* ifadesi ile de aslında Kaçar’ın daha önceden de NASA’nın farklı çalışmalarında bulunduğu ardalan bilgisi bağlamında paylaşılmaktadır.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim çeşitli kurumlar tarafından üretilebilmektedir. Her kurum kendi ilgisi, siyasi duruşu, iktisadi konumu, bulunduğu sosyokültürel çevresi gibi çeşitli etmenler doğrultusunda bilimsel çalışmalar yapabilmekte/yaptırabilmektedir (Dursun, 2018, s. 102). Bu haberdeki kurumlar NASA ve *Bilim Çocuk* dergisinin bu olayı aktarması olarak karşımıza çıkmaktadır. Fotoğraf kaynağı özel olarak belirtilmektedir.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

Söz konusu haberde biyoloji başlığı altında incelenmesine rağmen, biyolojik bir olaydan bahsedilmemektedir. Haberin giriş cümleleri dışındaki kısmında aktif yapı, kurallı ve geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiş cümleler kullanıldığı görülmektedir. Giriş cümleleri genel yargılar olan soru cümleleridir. Merak ve ilgi uyandırılmaya çalışılmıştır. Geri kalan metinde “Betül Kaçar” tanıtılmıştır. Haberin dili sade, açıklayıcıdır ve tanımlayıcı ile açıklayıcı anlatım benimsenmiştir. Milliyetçilik, kadının başarılı oluşu ve bilimsel araştırmalardaki yeri ve önemi söylemlerine yer verilmiştir.

2. Kelime seçimleri

“Astrobiyolog Betül Kaçar, NASA’nın Yeni Araştırma Ekibinde!” adlı başlık 7 kelimeden oluşmaktadır. Metnin genelinden bahsedilen olayla ilişkili kelimeler tercih edilmiştir. Astrobiyolog, moleküler hücre biyolojisi, evren gibi terim anlamlı kelimeler kullanılmıştır. Türk kelimesi milliyetçilik söylemini inşa etmektedir. Kelimeler bilim ve teknoloji ve belli bir araştırma konusu çerçevesinde seçilmiştir.

3. Retorik

Söz konusu haberde anlatılmaya çalışmaya çalışılan konu ve söylem; adı- soyadı, tarih, okul bilgileri, çalışma kurumu gibi bilgilerle kanıtlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca haber konusu olan Türk astrobiyolog fotoğraflanarak daha akılda kalıcı ve ikna edici bir unsur olarak görünür kılınmıştır. Bu fotoğraf da retorik bir unsurdur.

Haber 3. Bilim Çocuk Dergisi Mayıs 2020

3.3.3 Bilim Çocuk Dergisi Mayıs 2020 Haber Analizi

A. Makro Yapı

- Tematik Yapı

Makro yapıyı oluşturan fotoğraflar, başlıklar, alt başlıklar, haberdeki tematik hiyerarşi ve şematik biçimdir. Haber metinleri belli temaların hiyerarşik örgütlenmesinden oluşur. Bu hiyerarşik örgütlenmede önemlilik atfedilen temalar önden, detaylar ise sonradan verilir ve bu tematik yapılanma Van Dijk'a göre, okuyucunun bilişsel yapısı üzerinde de etkili olur (İnal, 1994, s. 155-156). Bu haberde gösterge bilimsel olarak düz anlam ve yan anlam ana başlıklarına yer verildiği görülmüştür. Düz anlam, anlamlandırmada birinci sıradadır ve açık anlamlara gönderme yapmaktadır. Yan anlam ise onu kullananın kültürel değerini ve duygularını ön plana çıkaran bir takım ideolojik düşünce türlerini kapsamaktadır. Yan anlam aynı zamanda çağrışım boyutları ve mitleri kapsamaktadır. Yan anlamlarda kültürel ve sosyal değerler, öznel yorumlar, fikirler ve duygular yer almaktadır (Tosyalı, 2014: s. 78).

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Mayıs 2020 sayısına ait bu haber "Teknoloji" başlığı altında incelenmiştir. "Türk Hava Yollarının 23 Nisan Uçuşu" adlı başlık 6 kelimeden oluşmakta ve belirtili isim tamlaması şeklindedir. Belirtili isim tamlaması özelliği,

bilindiği üzere, sahiplik ve aidiyet tanımlarını kapsamaktadır. Düz anlamda bakıldığında; THY'ye ait 23 Nisanda gerçekleştirilmiş bir uçuşun haberi yapılmaktadır. Fakat içerdiği yan anlam ve haber bütünü ile bağlam ilişkisi incelendiğinde, başlıkta ve içeriğin genelinde milliyetçilik mitine yer verildiği görülmektedir. Söz konusu haberde milliyetçi öge ya da bileşen içeren tanımlar kullanılarak ya da seçilerek milliyetçilik yeniden üretilmektedir. Bu tanımlar ise, haberdeki başlık, sözcük seçimleri ve cümle kullanımları üzerinden kurulmaktadır. Başlıkta Türk ifadesi ile hava yollarının bize ait olduğu söylemi kurulmuş ve 23 Nisan uçuşu ifadesi ile bize geçmişten gelen yaşamışlıklarımız, ulusal meclisimiz TBMM'nin kuruluş yıl dönümü hatırlatılmıştır.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi: *“Hepinizin bildiği gibi geçtiğimiz 23 Nisan’da Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşunun 100. yıl dönümünü, aynı zamanda da Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı kutladık. Bu anlamlı gün için Türk Hava Yolları (THY) özel bir uçuş gerçekleştirdi.”* şeklindedir. Görüldüğü üzere, haberde TBMM'nin 100. yıl dönümünü kutladığımız günde THY'nin özel bir uçuş yaptığı bilgisi verilmektedir. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizine göre incelediğimizde haberde milliyetçilik söyleminin girişteki Hepinizin bildiği gibi ifadelerinden, 23 Nisan ve tanımından, kutladık ifadesindeki biz olgusundan, THY uçuşu vurgusundan yeniden üretildiği görülmektedir. Bu ifadelerin milliyetçilik mitini nasıl yeniden inşa ettiğine gelindiğinde ise; söz konusu haberde açık ya da örtük “biz” tanımlanıp ve buna karşı örtük olarak kurgulanan “öteki” yaratılarak milliyetçi söylem yapılandırılmaktadır. “Ötekini” Türkiye dışındaki ülkelerin hava yolları ve onlara ait uçuşlar ile kutlamalar oluşturmaktadır. “Biz” tanımlarıyla Anthony Smith'in vurguladığı “aile metaforunun”, yani milletin büyük bir aile olarak resmedilmesinin (1999, s. 128) mümkün hale getirildiği görülmektedir. Bu tanımlar üzerinden ayrıca 23 Nisan ve TBMM'nin kuruluşunu bizim ulusu betimleyerek “Biz”e bağlayan, “Biz”in başarısı olarak yücelten bir anlam da kurulmaktadır. Ve bunun hepimiz tarafından bilindiği, bilinmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bilinmesi gibi bir şeyin mümkün olamayacağı çünkü bu bayramın milli ve yerli olduğu pekiştirilmektedir.

III. Fotoğrafların makro Yapıya Göre İncelenmesi

Teknoloji başlığı altında incelenen fotoğraf, THY'nin uçuşunu şematik olarak sembolize etmektedir. Söz konusu haberde milliyetçilik mitinin kurulduğu belirtilmişti. Bu milliyetçi söylemin şekillenmesinde milliyetçi ideoloji için önemli olan görsel sembollerden (Türkiye siyasi haritası, ana vatan ve bölgeler ile şehirlerimiz) yararlanıldığı ve bunun üzerinden milliyetçiliğin yeniden üretildiği anlaşılmaktadır. Vatan bizim, uçuş bizim ve çeşitli kutlamalarda böyle uçuşlar yapabiliriz mesajı sezdirilmektedir. Fotoğrafa dikkatle bakıldığında; ay yıldız çizildiği görülmektedir. Burada da bayrak figürü ön plana çıkarılmıştır.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli giriş, başlıklar, spotlar ve tema ile uyumlu bir şekilde gelişmektedir. Bağıntılı olarak verilen ana ve yan olaylar tek bir sonuca varabileceği gibi birden fazla sonuca da varabilmektedir. İncelenen bilim haberini devamı şu şekildedir:

Bu anlamlı gün için Türk Hava Yolları (THY) özel bir uçuş gerçekleştirdi. Bu uçuşun numarası 23 Nisan 1920 tarihini simgelemek üzere “TK1920” olarak belirlendi. Ankara’da sabah saatlerinde kalkan uçak, İç Anadolu Bölgesi üzerinde kocaman bir ay yıldız çizerek tekrar Ankara’ya indi. Tüm diğer uçuşlar gibi canlı uçuş trafiği siteleri üzerinden takip edilen bu uçuş sonucu yandaki görsel elde edildi.

Ana olay THY'nin “TK1920” uçuşu ve bu uçuşun nasıl, nerede, ne zaman gerçekleştiği üzerinden kurgulanmaktadır. Farklı bir yan olaydan bahsedilmemektedir. Haberin ana temasının 23 Nisan milli bayram kutlamaları ve her özelliğiyle milli olan (uçuş numarası, uçuş tarihi ve yeri, günün anlam ve önemi, uçuş şekli) bir uçuş olduğu görülmektedir. İdeolojik söylem milliyetçilik söylemi ile inşa edilmektedir. Haberde milliyetçi söylemi yapılandıran anlamın ana olayın kendisi olduğu, simgeler, temalar, figürler ve görseller vasıtasıyla üretildiği görülmektedir. “TK1920” uçuş numarası “Türk”lere ait olma anlamı taşıyarak uçuşu milli bir şekilde simgelemektedir. Milliyetçi söylemin şekillenmesinde ya da kurulmasında söz konusu bilim haberinde, Türk milliyetçiliği ideolojisi için önemli olan belli figürlerden de yararlanıldığı görülmektedir. Bu figürler tarih, milli bayram, tarihi olay, yer, durum, bayrak vb. olabilmektedir.

Haberdeki figürler şu şekildedir: “23 Nisan’da Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşunun 100. yıl dönümünü, aynı zamanda da Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı kutladık.” derken hem tarihi bir olaya hem de bu tarihi olayın 100. yıl dönümü olduğuna dikkat çekilmiştir. Milli bayramın milli bir uçuşla simgelenmesi, yerin başkent Ankara olması, uçağın ay yıldız sembolünü yani bayrağımızı çizerek uçuşu gerçekleştirmesi birer milliyetçi söylemi pekiştiren figürdür. Bu figürlerde milliyetçi ideoloji için önemli olan tarih, olay, bayrak, kutlama etkinliği, kurum ve yerleri gösteren öğelerden yararlanılmaktadır. Yararlanılan figürler de, haberdeki sözcük seçimleri ve görseller üzerinden ortaya konulmaktadır.

Çocukların bilişsel gelişimleri düşünüldüğünde; doğumundan başlayarak, dünyayla etkileşimleri devam ederken ve dünyamızı anlamaya çalışırken bu tarz anlamlı haberlerin verilmesi önemli olacaktır. Çünkü milli değerler somutlaştırılarak verilirse daha kalıcı olacak ve aile metaforu daha anlamlı bir hal alacaktır. Çocuklar vatanına, milletine saygı duyarak hayata devam edebilecek, ideolojik anlamda gizli bağlılık söylemi de bilişsel özelliklerden olan bellekte tutmaya da hizmet edecektir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından incelendiğinde, haberde verilen 23 Nisan 1920 tarihinin hem TBMM’nin kuruluşunu simgelediğini hem de Ulusal Egemenlik Çocuk Bayramı olarak kutlandığı örnek gösterilebilmektedir. Ayrıca bağlam bilgisi açısından ek olarak, yer, zaman ve durumun ana temayı destekleyen milliyetçi figürler olduğu görülmektedir. “*Ankara’dan sabah saatlerinde kalkan uçak, İç Anadolu Bölgesi üzerinde kocaman bir ay yıldız çizerek tekrar Ankara’ya indi. Tüm diğer uçuşlar gibi canlı uçuş trafiği siteleri üzerinden takip edilen bu uçuş sonucu...*” ifadeleri THY’nin uçuşunun teknolojik araçlar vasıtasıyla takip edilebildiğini vurgulamış ve bilim ve teknolojik gelişmelerle de bir bağlantı kurmuştur.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim çeşitli kurumlar tarafından üretilebilmektedir. Her kurum kendi ilgisi, siyasi duruşu, iktisadi konumu, bulunduğu sosyokültürel çevresi gibi çeşitli etmenler

doğrultusunda bilimsel çalışmalar yapabilmekte/yaptırabilmektedir (Dursun, 2018, s. 102). Bu haberin kaynağı THY'dir. Ayrıca görselin kaynağı canlı uçuş siteleri şeklinde belirtilerek ek bir kaynak gösterilmemektedir.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

Söz konusu haberde teknoloji başlığı altında incelenmesine rağmen daha çok milliyetçilik mitinin yeniden inşa edilmesine yönelik ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan kelimeler ve cümleler, haberi yazan ve kaynak ile okur arasında ortak bir ideoloji ve tarihi paylaşımı fonksiyonel ilişki kurarak simgelemektedir. Haberin genelinde milliyetçilik söyleminin vurgulandığı ve bir uçuşla simgelendiği görülmektedir. Haberin dili sade, açıklayıcı ve akıcıdır. Girişik cümleler ve betimleyici ve açıklayıcı anlatım tercih edilmiştir.

2. Kelime seçimleri

Türk Hava Yollarının 23 Nisan Uçuşu adlı haber başlığı 6 kelimeden oluşmakta ve belirtili isim tamlaması şeklindedir. Başlıkla beraber metnin genelinde kullanılan kelimeler çocukların bayramı 23 Nisan ile anlam ilişkisinde olduğundan çocuklara yönelik bir haberdur. Fakat haber bilim ve teknoloji ile bağlam ilişkisi kurarken aslında milletin hepsine hitap etmektedir. Özel bir çocuk haberi niteliği taşımamaktadır. Kelime seçimlerinde bayrak, başkent, milli tarih ve olay figürlerine rastlanılmaktadır. Uçuş numarası milliyetçilik mitine ait bir şifreyi simgelemektedir. Bu bize aittir, biz anlarınız imajı verilmektedir. Kelimeler haberin taşıdığı amaç, tema ve ana olayla aynı doğrultuda seçilmiştir.

3. Retorik

Söz konusu haberde THY gibi resmi bir kurumun bilgilerinin paylaşılması, zaman ve tarih kavramları ve ana olay ile temanın bağdaşması inandırıcılığı pekiştiren unsurlardır. Ayrıca haberin ilk cümlesindeki "Hepinizin bildiği gibi" ifadesi retorik bir ifadedir. Görsel ise anlatımı şematize etmekte ve görünür kılmaktadır. Görselin ay yıldız olması milliyetçilik söylemini desteklemektedir.

Haber 4. Bilim Çocuk Dergisi Temmuz 2020

3.3.4 Bilim Çocuk Dergisi Temmuz 2020 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Temmuz 2020 sayısına ait olan bu haber ‘Bitkiler’ konusunu işlemektedir. “Bu Konserde Seyirci Koltuklarında Bitkiler Var!” haber başlığı çocuklara hem haberin içeriğini belirtmekte hem de ilginç bir haber olduğu hissini vermektedir. Cümle niteliğinde olan başlık 6 kelimeden oluşmaktadır. Başlıkta anlamda bağdaşıklık bulunmamaktadır çünkü farklı kelimeler anlamca hiç yan yana gelmemiş bir şekilde kullanılmıştır.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber girişleri okuyucunun dikkatini çekmesi ve okumaya devam edilmesi açısından önemli olabilmektedir. Haberin ilk cümlesi: “*COVID-19 salgını nedeniyle kapalı olan İspanya’daki Liceau Opera Binası yaklaşık üç aylık aradan sonra 22 Haziran’da bir konserle kapılarını tekrar açtı.*” şeklindedir. Bu girişte özellikle COVID-19 salgınına konser ve bitkiler kelimelerine vurgu yapılmaktadır. Metinde yerin

İspanya’da bir opera binası olduğu, zamanın 22 Haziran olduğu ve 3 aydır kapalı olduğu COVID- 19 referans belirtilerek paylaşılmaktadır. Salgınların, hastalıkların sonucunda kültür ve sanat etkinliklerinin kısıtlandığını belirten bir söylem söz konusu olmaktadır. Bu olumsuz söylemde aslında istenmeyen bir durum dile getirilmektedir.

III. Fotoğrafların makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğraf makro yapıya göre incelenirken ana tema ile ilişkisi, inandırıcılığı ve anlam ilişkisi sorgulanabilmektedir. Bitkiler başlığı altında incelenen haberde, konser alanı gösterilmektedir. Konserde ünlü bir operacının koltuklarda bulunan bitkilere bes-telerini icra ettiği görülmektedir. Aslında bitkilerin seçilmiş ve gösterilmiş olması da bir rastlantı değildir. Bitkiler insan yaşamı ve sağlığı için gerekli oksijeni sağlamakta ve doğal dengeye yardımcı olmaktadır. Yine doğal dengenin bozulduğu bir salgın zamanında bitkilere sığınılmış ve bir nevi teşekkür edilmektedir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

İncelenen bilim haberini devamı şu şekildedir:

COVID-19 salgını nedeniyle kapalı olan İspanya’daki Liceau Opera Binası yaklaşık üç aylık aradan sonra 22 Haziran’da bir konserle kapılarını tekrar açtı. Ancak bir farkla... Bu konserde seyirci koltuklarında insanlar yerine bitkiler vardı. 2 bin 292 bitkinin seyirci olarak yer aldığı konserde İtalyan besteci Giacomo Puccini’nin Chrysanthemum adlı eseri çalındı. Organizasyonu tasarlayan İspanyol sanatçı Eugenio Ampudia, konserde yer alan bitkilerin sağlık çalışanlarına armağan edileceğini açıkladı.

Ana olay COVID-19 salgını dolasıyla kapalı olan bir mekânda salgına rağmen bir konser verilmesidir. Ama insanların yerine seyirci olarak bitkilerin tercih edilmesidir. Çünkü insanlar hala kısıtlanmaktadır. Bu haberde özellikle konser ve bitkiler kelimelerine de vurgu yapılmaktadır. Çünkü iki kelime geleneksel temalar dışında pek de yan yana gelmeyen kavramlardır. Metinde yerin İspanya’da bir opera binası olduğu, zamanın 22 Haziran olduğu ve katılımcıların bitkiler olduğu paylaşılarak haber niteliği pekiştirilmiştir. Haber yer, zaman ve tema gibi ana unsurları içinde barındırmaktadır. Resimlerle desteklenen haberde çocuklara bir de ideolojik bir mesaj verilmiştir. Mesaj, organizasyonu tasarlayan sanatçı tarafından seyirci bitkilerin sağlık çalışanlarına

armağan edileceğinin açıklanmasıdır. COVID-19 salgınında en büyük görev sağlık çalışanlarına düşmüştü. İnsanların hayatlarını kurtarmak, ilaç ve aşı üretmek gibi konularda topluma yararlı olmak için çok çalışmışlardı. Kamu yararının gözetilmesi ideolojik anlamda bir söylem oluşturmaktadır. Sağlık başlı başına insan demektir ve insan varsa hayat vardır, sanat vardır, söylem vardır gibi bir yaklaşım görülmektedir. Çocuklara bu durum hatırlatılarak sağlık çalışanlarına minnet duygusu da yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalınan bestenin adı ‘Kasımpatı’ bitkisinin adıdır. Bitkilere yönelik uyumlu bir beste tercih edilmiştir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından incelendiğinde, haberde verilen COVID-19 salgınına ve opera binasının durumuna ilişkin bilgiler bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Bağlam bilgisi açısından konser ve bitkiler kelimelerine de vurgu yapılmaktadır. Çünkü iki kelime geleneksel temalar dışında pek de yan yana gelmeyen kavramlardır. Bu kavramlar anlamca bağdaşıklık ilkesine uygun düşmese de çocukların resim ve anlatım tarzı ile bir bağ kurabilmeleri mümkün olabilecektir.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber kaynağı olarak Nihan Yapıcı’nın gösterilmesi dergideki haberin ona ait olmasını kastetmektedir. Onun dışında bilgiler İspanya’daki sanat kaynaklarından aktarılmaktadır.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

Haberde çalışmanın detayları verilerek bir neden- sonuç ilişkisi üzerinde durulmuştur. Aslında açıklamalara da yer verilen öğretici nitelikli bir yazı olduğu anlaşılmaktadır. Edilgen yapıli cümleler verilen bilginin çocukların zihinlerinde bir model oluşturması amaçli yapıldığı da söylenebilir. Çünkü edilgen yapıli cümleler bir kurgu amacıyla da tercih edilebilmektedir. Çocukların düşünmesi amaçlanmış ve muhakeme gücü ve ayırt etme algısı belirlenmiştir. Bu anlatım tarzıyla yapılmıştır.

2. Kelime seçimleri

“Bu Konserde Seyirci Koltuklarında Bitkiler Var!” haber başlığı 6 kelimedenden

oluşmuş bir cümle niteliğindedir. Kelimeler daha önce karşılaşılmamış bir olayı anlatmaya yönelik tercih edilmiştir. Haberin kaynağı dış basın olduğundan yabancı kelimelere yer verilmiştir. Özel isimler İspanyolcadır. Bu sebepler çocuklar haberi okudukları zaman nispeten zorlanabilir. Tarih ve bitki sayısı gibi bilgiler verildiği için sayılardan da yararlanılmıştır. Derginin genelinde ve günümüzdeki bilim haberciliğinde sağlık haberlerinin daha çok yer aldığı görülmektedir. Halkın bilim ile bilimi anlamasının insan sağlığı ve popüler sorunlar üzerinden olduğu düşünüldüğünde; söz konusu haberin sağlık konusu farklı bir yaklaşım ve kelime kurgusu ile ele aldığı görülmektedir.

3. Retorik

Söz konusu haberde retorik unsurlar fotoğraf, haber kaynakları, kişiler gösterilebilmektedir. Ayrıca salgın hastalık döneminin tüm dünyayı kapsadığı düşünüldüğünde bitkilerin sağlık çalışanlarına armağan edileceğinin duyurulması da bir nevi ikna ediciliği artırmakta ve haberin ideolojisine hizmet etmektedir.

Haber 5. *Bilim Çocuk Dergisi* Eylül 2020

3.3.5 *Bilim Çocuk Dergisi* Eylül 2020 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Eylül 2020 sayısına ait bu haber Teknoloji başlığı altında incelenmiştir. “TEKNOFEST 2020 Başlıyor, Hazır Mısınız?” adlı başlık 5 kelime 2 cümleden oluşan bir başlıktır. Okurlara TEKNOFEST’in başladığı haberi verilerek ve hazır olup olmadıkları sorularak hem kanalı kontrol işlevi hem de alıcıyı harekete geçirme işlevi kullanılmaktadır. Okurlara teknoloji coşkusu ve kültürünün aktarılacağı sinyali verilmektedir. Okurları metne çağıran nitelikteki başlık, haberin TEKNOFEST ve teknoloji hakkında bilgiler vereceğini göstermektedir.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber girişleri okuyucunun dikkatini çekmesi ve okumaya devam edilmesi açısından önemli olabilmektedir. Haberin ilk cümlesi: *“Dünya’nın en büyük havacılık, uzay ve teknoloji festivali olan TEKNOFEST’in üçüncüsü bu yıl 24-27 Eylül 2020 tarihlerinde Gaziantep Ortadoğu Fuar Merkezinde gerçekleşecek.”* Düz anlamda bakıldığında habere konu olan uzay ve havacılık festivalinin 3.’sünün Gaziantep’te gerçekleşeceği yer ve zaman bilgileri belirtilmektedir. Eleştirel söylem analizi çerçevesinde baktığımızda ise bunun asıl anlamının ve neden söylendiğinin incelenmesi gerekmektedir. Burada Dünya’nın en büyük uzay ve havacılık festivalinin Türkiye’de gerçekleştirildiği ve bilim ve teknolojinin bir güç olduğu anlaşılmaktadır. Bu güç de Türkiye’ye ait bir güç olarak ideolojik bir anlam üretmektedir. Türkiye’nin başarısı kullanılan kelimeler aracılığıyla oluşan bilim ve teknolojik üstünlük kavramları ile yeniden inşa edilmektedir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğraflar ve resimler ideolojik anlamı pekiştiren birer betimleyici ya da açıklayıcı unsur olarak kullanılabilmektedir. Söz konusu haberdeki ilk resim TEKNOFEST Gaziantep 2020’nin afişidir. Bu afişte Teknofest’in amblemi, Milli Teknoloji Hamlesi adlı hashtag, TEKNOFEST site adresi, özellikle göklerde resmedilmiş uçan araba, hava araçları, jetler vb. ile “Türkiye’nin Geleceği Teknofest’te Yazılıyor!” sloganı ön plana çıkmaktadır. Burada ilk göze çarpan milliyetçilik söylemi olmakta ve yaratılan bilimsel başarı, yenilik, buluş ya da gelişmeler bu bizim gençlerin milli kimlikleri tanımlanarak aktarılmaktadır. Bunun dışında Teknofest’i düzenleyen kurum ve

kuruluşların adreslerinin verilmesi ile bu çalışmaların asıl kaynağına ulaşılması ve çalışmaların öğrenilmesi de amaçlanmaktadır. Bilim ve teknolojiye yaklaşım, milli değerler ve gençler üzerinden yeniden üretilmektedir. Toplumsal araçların teknoloji ile buluşması sonucu üretilen araçlar resmedilerek bu çalışmaların kamuya mal edilmesi ve toplumsal bir pratiğe dönüşmesi de bir nevi amaçlanan bir söylemdir. Yan fotoğrafta 2020 Teknofest'e ait yarışmalardan birine aittir. Tuz Gölü'nden fırlatılan bir roketin fotoğrafı çekilmiştir. Bu tarz fotoğraflarla tanıtım ve etkinliğe katılım öngörülmektedir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli belli bir amaç ve tutum etrafında da şekillenebilmektedir. İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı ve T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından düzenlenen bu festivalle ülkemizdeki havacılık, uzay ve teknoloji alanındaki çalışmaların desteklenmesi amaçlanıyor. Festival kapsamında ülkemizin farklı kentlerinde yarışmalar ve etkinlikler düzenlenmeye başladı bile! Bunların içinde roket yarışması, akıllı ulaşım yarışması, uçan araba tasarım yarışması, helikopter tasarım yarışması, robotik yarışması gibi pek çok ilgi çekici yarışma var. TÜBİTAK tarafından düzenlenen ve festival kapsamında yer alan Efficiency Challenge Elektrikli Araç Yarışları, 6 Eylül'de İstanbul Park'ta özel bir etabın yapılmasıyla tamamlandı. Festival, COVID-19 salgını nedeniyle ziyaretçi katılımı olmadan yapılacak. TEKNOFEST 2020 hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz TEKNOFEST internet sitesini, yarışmaları ve etkinlikleri yakından takip etmek isterseniz de TEKNOFEST sosyal medya hesaplarını ziyaret etmeniz yeterli.

Ana olay Gaziantep'te gerçekleşecek TEKNOFEST ve buna bağlı olarak ülkemizin pek çok yerinde gerçekleşen etkinlikler ile yarışmaların neler olduğunun haber edilmesidir. Yer, zaman ve ziyaretçi alımı gibi konularda bilgiler verilmektedir. Söz konusu haberdeki söylemlerle örtük olarak Türkiye'nin bilim ve teknoloji alanında ulusal ve uluslararası platformlarda üstün bir yere sahip olduğu, büyük başarılarla imza attığı, diğer ülkelerle yarışacak ve daha ziyadesiyle de onları geride bırakacak bir düzeyde olduğu, birinci, öncü ve lider konumunda olduğu anlamı kurulmaktadır. Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve TÜBİTAK gibi kurumların bilim ve teknolojik gelişmelere öncü olduğu, bu faaliyetleri sürekli desteklediği, ihtiyaç halinde topluma hizmet ettiği gibi örtük anlamlar da verilmektedir. Bilim ve teknoloji ile toplumsal anlamdaki etkinlikler ve biz söylemi ideolojik aygıtlar olarak

yeni kamusal bir bilim hamlesinin inşasına hizmet etmektedir. TÜBİTAK'ın 2004'te yayımladığı Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Raporu ile “bilim ve teknolojiye hâkim, teknolojiyi bilinçli kullanan ve yeni teknolojiler üretebilen, teknolojik gelişmeleri toplumsal ve ekonomik faydaya dönüştürme yeteneği kazanmış bir refah toplumu yaratmak” hedeflenmiştir (Burakgazi, 2016, s. 247). TÜBİTAK bu misyonu ile Teknofest'e ve ona katılmak isteyen kişilere destek verirken hedef 2023 ideolojisine sadık kalmaktadır. Benzer hedefler 2009 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2010-2014 Stratejik Planı'nda (2009: 84, s. 134) “bilimsel düşünceyi rehber edinmiş, demokrasi kültürü ve değerlerini benimsemiş bireyler” ya da “uluslararası bilim, teknik ve sanat birikiminden daha fazla yararlanarak ülkemizde bilim-teknoloji-sanat üretme ve kullanma düzeyini arttırmak, Türkiye'yi bilimsel çalışmaların merkezi yapmak” ifadeleri ile karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizi, milletimizi uluslararası anlamda temsil eden kişilerin, kurumların, festivallerin varlığı ile “Türk”ün ve Türkiye'nin bilimsel alandaki üstünlüğünün Batı (ABD ve Avrupa) coğrafyasında kanıtlanması şeklinde işlediği ya da kurulduğu düşünülmektedir. Ülkemizde popüler kültürü besleyen medyanın sosyal medya ve internet olduğu düşünüldüğünde haberin ve daha fazlasının bu kaynaklar yoluyla elde edilebileceğinin ifadesi de farklı bir ideolojik yaklaşımdır. Bilim ve teknolojik gelişmelerin popüler kültür ile tanıtılması, aktarılması ve yeniden inşasına hizmet ettiği düşünülmektedir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

'Dünya'nın en büyük havacılık, uzay ve teknoloji festivali olan TEKNOFEST'in üçüncüsü bu yıl...' ifadesinden Teknofest'in iki sene önce gerçekleşmeye başlayan bir festival olduğu ve bu yıl 3. kez gerçekleşeceği bilgisi ardalan bilgisi açısından sunulmaktadır. Haberde özellikle bilim ve teknolojik faaliyetleri gerçekleştiren kurumlar, festivallerde yapılan etkinlik ve yarışmalar, amaçlar bağlam bilgisi açısından vurgulanmaktadır. Bu bağlamlarda somut işlemler dönemindeki çocuklardaki anlamlandırma ve farkındalık düzeylerine hitap edilmektedir. Yarışma bilgileri, rekabet duyguları, milli semboller ve bu yöndeki söylemler çocukların belleklerine, sayısal ve sözel becerilerine ve yaratıcılıklarına hizmet etmektedir.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin kaynağı TÜBİTAK'ın kendisidir. Kendi faaliyetlerin biri olan Teknofest'i gerçekleştirirken kimlerle ortaklık ettiği, amaçlarının neler olduğunu anlatmaktadır. Kendi ideolojisini, misyonunu ve bilim ve teknolojinin toplumdaki yeniden inşasını pekiştirmektedir.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde konu başlığına uygun olarak teknoloji kavramının ön plana çıktığı ve haberin toplumda bilim ve teknoloji hamlesi üzerine kurulduğu görülmektedir. Cümleler birbirini destekler niteliktedir. TÜBİTAK'ın fonksiyonuna uygun bir haberdur. Teknoloji ve bilim odaklı olup rehberler eşliğinde özellikle gençlerin tasarım ve geliştirme yönlerine hitap etmektedir. Haberin dili sade, açıklayıcıdır ve tanımlayıcı ile açıklayıcı anlatım benimsenmiştir. Milli ve yerli söylemleri üzerinde durulmaktadır.

2. Kelime seçimleri

“TEKNOFEST 2020 Başlıyor, Hazır Mısınız?” adlı başlık 5 kelimeden oluşan soru niteliğinde bir başlıktır. Şimdiki zaman, gelecek ve geçmiş zaman kipleri bir arada kullanılmıştır. Havacılık, uzay ve teknoloji kelimelerinin yan yana kullanılması ayrılmaz bir bütün oldukları söylemini kurgulamaktadır. Haberde 7 kez yarışma kelimesi bunun dışında Challenge ifadesi geçmektedir. Bu da çocukların ve gençlerin zihinlerinde festivale yönelik bir yarış, kazanma, rekabet algısı oluşturmaktadır. Kelimeler tanıtıcı ve birbirleri ile uyumlu bir şekilde seçilmiştir.

3. Retorik

Söz konusu haberdeki konu ve söylem; milliyetçilik ve bilim ve teknoloji hamlesinin belli kurumlar aracılığıyla kamuya mal edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konularda retorik olarak birkaç strateji kullanılmıştır. İlk olarak “Dünya'nın en büyük havacılık, uzay ve teknoloji festivali olan TEKNOFEST” ifadesi dikkat çekmektedir. Okurları milletimizin en üstün konumda olduğu konusunda inandırmaya ve bu örnek üzerinden teknoloji, uzay ve havacılık konusunda en iyisi olduğumuz

kanıtlanmaya çalışılmıştır. “Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı ve T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından düzenlenen” ifadesi ile belli kurumlar referans gösterilmiştir. Ayrıca ek bir fotoğraf (aşağıda gösterilen) daha retorik unsur olarak değerlendirilmiştir.

Haber 6. Bilim Çocuk Dergisi Kasım 2020

3.3.6 Bilim Çocuk Dergisi Kasım 2020 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Kasım 2020 sayısına ait bu haber Doğa ve Çevre başlığı altında incelenmiştir. “Sıfır Emisyonlu Yolcu Uçakları Yolda!” adlı başlık 5 kelimeden

oluşan bir cümledir. Haber başlığı basit ve anlaşılırdır. Düz anlamda bakıldığında sıfır emisyonlu yolcu uçaklarının üretileceği haberi verilmektedir. Örtük anlamda ise şu anki yolcu uçaklarının çevreye zarar verdiği ve çevreye zarar vermeyecek nitelikte yolcu uçaklarının üretimine başlanacağı aktarılmaktadır.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber girişleri popülerite ve kapitalizm vb. ideolojik söylemleri barındırabilmesi açısından önemli olabilmektedir. Haberin ilk cümlesi: “Ünlü havacılık şirketi Airbus, 2035 yılında kullanılmak üzere dünyanın sıfır emisyonlu ilk yolcu uçağını üretme planını açıkladı.” şeklindedir. Söz konusu haberin giriş cümlesi, ana temayı ve asıl haberi içermektedir. Giriş okuyucunun bilişsel algılarına etki edebilecek günümüz sorunlarından ya da konularından biri olan çevreyi koruma temasını kurgulamaktadır. Ve bilim çevreye zarar vermeyecek şekilde işleyebilir ideolojik söylemine ait bir örnek vermektedir. Ünlü havacılık şirketi derken özel sektöre ait firma adı veriliyor aslında burada vurgulamak istediği farklı bir konudur. Konu, özel sektöre ait bir firmanın insan ve çevreye zarar vermeden bilim etiği çerçevesinde bir yaklaşımla üretim yapacağıdır. Günümüzde kapitalizm ve getirileri düşünüldüğünde özel sektörle alakalı pek de yararlı şeyler akla gelmemektedir. Bu haber bu yaklaşıma karşı olaya daha iyimser bakmaktadır.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğraflar ve resimler ideolojik anlamı pekiştiren birer betimleyici ya da açıklayıcı unsur olarak kullanılabilir. Söz konusu haberde, Airbus havayolu şirketine ait 3 farklı tipteki uçağa yer verilmiştir. Burada isteyerek veya istemeyerek de olsa bir reklam yapılmaktadır. Kitle iletişim alanında yaşanan ticarileşme süreci ve magazinleşme olgusu düşünüldüğünde bu hiç de yadsınacak bir durum değildir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli belli bir amaç ve tutum etrafında da şekillenebilmektedir. İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Emisyon, yakıt ya da benzeri bir maddenin yanması sonucu oluşan gazın atmosfere yayılarak çevreye verdiği zarar olarak tanımlanıyor. Airbus şirketi, ana enerji kaynağı olarak jet yakıtı yerine hidrojenle çalışacak bu yolcu uçaklarıyla, uçakların çevreye verdiği zararın en aza indirgeneceğini belirtti. Birbirinden farklı uç tasarımı sahip bu yolcu uçaklarının ilk örneklerinin 2020’li yılların sonunda üretilmesi planlanıyor.

Ana olay Airbus gibi dünyaca ünlü bir havacılık şirketinin 2020’li yılların sonu itibariyle yolcu uçaklarının çevreye minimum zarar verecek bir enerji yakıtı kullanması olayıdır. Emisyon kavramı, okuyucuların tamamı tarafından bilenemeyeceği düşünüldüğünden tanımlanmıştır. Burada çevreye zarar vermeme ve bilim etiği ile ünlü bir şirketin varlığı ideolojik bir söylem yaratmaktadır. Çünkü insan ve çevreye zarar vermeme ve insan onuruna saygılı olma ilkesi bilimsel faaliyetlerde ve haberlerde gözetilmesi gereken temel ilkelerden biridir. Bu ilke sadece belli bir kesimi ya da bilimsel toplulukları ilgilendiren bir ilke değildir. Kamunun tümünü ilgilendirdiği için de bir nevi kamu yararını gözetten bir faaliyet olmakta ve bilim ve etik arasındaki ilişkiyi yeniden inşa etmektedir. Ayrıca günümüzde çevreyi koruma ve çevre bilinci gibi konular, doğal dengenin bozulması sebebiyle popüler olmakta ve ilgi çekmektedir. İlgi alanının geniş olması, toplum yararının ve doğanın korunmasının gözetildiği için ve ünlü bir şirket üzerinden kurgulandığı için haber popüler bilim haberi niteliği taşımaktadır.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ardalan bilgisine rastlanılmamıştır. Bağlam açısından statik ve durağan bir anlam değil de dinamik bir gelişim gösteren bir durum ve olaya dikkat çekilmiştir. Popüler bir konu ile iletişimsel olarak insanlar, çevre ve ekonomi üzerinden bir bağlam ilişkisi kurulmuştur.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haber kaynakları metnin içinde açık ya da gizli bir şekilde verilebilmektedir. Söz konusu haberde haber kaynağı Airbus şirketinin açıklamalarıdır.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde konu başlığıyla ve doğa ve çevre temasıyla uyumlu bir

anlatım tercih edilmiştir. Cümleler anlaşılabilir diye tanımlamalara başvurulmuştur. Açıklayıcı ve örnekleme ile kurgulanmıştır. Haber dili açık ve anlaşılırdır. Popüler kültür ve kapitalist yaklaşım (reklam algısı) ile topluma yararlı ve doğaya saygılı bir yaklaşım benimsenmiş ve ideolojik söylem bu çerçevede inşa edilmiştir.

2. Kelime seçimleri

Doğa ve çevre temasına uygun ama bilim ve teknoloji söylemlerini de destekleyecek kelimeler tercih edilmiştir. Anlatımda terim anlamlı kelimeler sıklıkla görülmektedir. Buna bağlı olarak tanımlamalar mevcuttur. Kelimeler belli bir plan ve tasarımı kurgulayacak ve anlamlandırarak şekilde seçilmiştir. Kullanımlar anlaşılırdır.

3. Retorik

Söz konusu haberdeki konu ve söylem; bilim ve teknolojinin çevreye zarar vermemesi olduğu için ve bilim etiği ile ilişkisi düşünüldüğünde ideolojik bir söylem yaratmaktadır. Bu söylem tasarım anlamında resmedilmiş ve inandırıcı olması beklenmektedir. Haberin içindeki tanımlamalar ve bu fikrin nasıl hayata geçirileceği hakkındaki detaylar ve bilgilerle kanıtlayıcı olma sağlanmaya çalışılmıştır. Bunlar birer retorik unsur olarak değerlendirilebilmektedir.

Haber 7. Bilim Çocuk Dergisi Şubat 2021

3.3.7 *Bilim Çocuk* Dergisi Şubat 2021 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Şubat 2021 sayısına ait bu haber doğa başlığı altında incelenmiştir. “Deniz Çayırlarının Plastikle Mücadelesi” adlı başlık 4 kelimedenden oluşmakta ve bir duruma işaret etmektedir. Plastik kirliliği simgelemektedir. Doğanın bir parçası olan deniz çayırlarının bu kirliliği temizlediği ifade edilmektedir. Doğa kendi kendini temizliyor imajı verilmektedir. Örtük anlamda bu kirliliği “Bizim” yani insanların yaptığı anlamı üretilmektedir. Çevre kirliliği konusunda bir haber olduğu anlaşılmaktadır.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi: “İspanya’daki Barcelona Üniversitesinden bilim insanları Akdeniz’deki endemik bir deniz çayırı türünün plastik atıkları tutarak onların kıyıda toplanmasını sağladığını buldu.” şeklindedir. . Düz anlamda bakıldığında bilim insanlarının bulduğu bir keşif paylaşılmaktadır. Yer belirtilerek olayın ne olduğu ve nasıl gerçekleştiği anlatılmaktadır. Yan anlamda ise insanların plastik atıklarla doğanın bir parçası denizleri kirlettiklerini ve buna karşı bir şey yapmadıklarını bildirmektedir. Fakat doğa kendisini kirleten atıklara karşı sessiz kalmayarak kendi kendini temizlemeye çalışmaktadır. Kitlelerin bilincine varması gerektiği bir durum farklı bir söylemle dile getirilmektedir. Doğayı korumacı söylem aslında Sanayi Devrimi ve sonrasındaki doğaya zarar veren süreçler sonucunda ortaya çıkmıştır. Söz konusu haberde de böyle bir yaklaşım görülmektedir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğraflar ve resimler ideolojik anlamı pekiştiren birer betimleyici ya da açıklayıcı unsur olarak kullanılabilir. Söz konusu haberde fotoğraflar hem retorik bir unsur olarak hem de haberin ana karakterini paylaşmak adına kurgulanmıştır. Ana

kahraman deniz çayırının fotoğrafı ve yaptığı olumlu hareket sonucunda oluşan Neptün topunun görseli verilmiştir. Doğa bilimlerinin elemanları haberin teması olduğundan fotoğraflar da buna uyumlu tercih edilmiştir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli belli bir amaç ve tutum etrafında da şekillenebilmektedir. Ana olaylara ilişkin zihinsel temsillerin ve dolayısıyla bağlam modellerinin biçimlenmesine ve alıcıların anlamalarının kontrol altına alınmasına hizmet eden stratejik aletler olarak kullanılabilirler.

İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Bilimsel adı Posidonia oceanica olan deniz çayırı bunu, yapraklarındaki lifli yapılar sayesinde yapıyor. Bu yapılar bitkinin dayanıklı olmasını sağlarken, herhangi fiziksel bir aşınmaya maruz kaldığında da parçalanıyor. Parçalar daha sonra birleşerek bir top hâline geliyor. Neptün topu olarak bilinen ve dalgalarla kıyıya taşınan bu toplar içlerinde plastik parçaları hapsedebiliyor. Yapılan araştırmada incelenen 198 Neptün topunun %17'sinde plastik atıklar bulunmuş. İncelenen her 1 kilogram Neptün topundaysa yaklaşık 1.500 parça plastik atık bulunmuş. Bu atıkların yapısında yaygın olarak plastik şişelerin yapımında da kullanılan polietilen tereftalat (PET) polimerine rastlanmıştır.

Girişte belirtilen araştırmanın ana temasının kurgulandığı bu bölümde, bilimsel adı da paylaşılan bitkinin asıl olarak ne yaptığı, nasıl yaptığı anlatılmaktadır. Deniz çayırı lifli yaprakları sayesinde plastik parçalarını hapsetmektedir. Zamanla çeşitli dış etkiler ile top halini almakta ve kıyıya vurarak zararlı maddeleri uzaklaştırmaktadır. İdeolojik olarak insanların hafızalarına seslenilmekte ve insanların doğaya verdikleri zararlar ile doğanın buna karşı çıkarak kendini koruması söylemi dile getirilmektedir. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizine baktığımızda da söylem- toplum- biliş üçgenini görmekteyiz. Bu haberde bunun yansıması ile karşılaşmaktayız. Bilişsel olarak biz ve doğa karşıtlığı ve sonucunda oluşanlar söylemi, toplumun doğaya verdiği zararlar ve bir nevi toplumsal vicdan söylemi inşa edilmektedir.

Zihinsel gelişim açısından ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardaki çocukların ilgileri ve öğrenme becerilerini hatırladığımızda; çocukların çalışma yetenekleri, dikkat becerileri, analitik ezberleme ve eleştirel biçimde derlemelerinin bu dönemde

geliştiği görülmekteydi. Bu haberde çocukların eleştirel düşünmelerine olanak sağlanmış ve doğa ile mücadele mi ediyoruz ya da onunla barışıp onu korumalı mıyız konularını düşünmeleri sağlanmıştır. Bu düzlemde çocuklarla bu yönde etkinlikler tasarlanıp yapılması onları olumlu anlamda etkileyecektir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ardalan bilgisi bağlamında kirlilik yaratan ana kaynağın PET adı verilen bir tür parçacık olduğu belirtilmektedir. Bu parçacık yaygın olarak atık kabul edilen pet şişelerin yapımında kullanılan bir maddedir. Bu da insanların bu kirliliğe sebep olduğunu göstermektedir. Bilişsel olarak anlam ilişkisi kuran toplumdaki bireyler bunu anlayacaklardır. Yani anlamaları için tanımlayıcı ve açıklayıcı anlatımlar yapılmış ve aradaki bağlam ilişkisi okuyucuya bırakılmıştır.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

İspanya'daki Barcelona Üniversitesinde çalışan bilim insanların araştırma- ları ve buldukları sonuçlar haber kaynağı sayılabilecektir. Çünkü onların paylaştıkları bilgilerden çıkarımlar yapılmıştır. Nihan Yapıcı adlı yazar bunları düzenlemiştir.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde konu başlığıyla ve doğa ve çevre temasıyla uyumlu bir anlatım tercih edilmiştir. Cümleler anlaşıl-sın diye tanımlamalara başvurulmuştur. Açıklayıcı ve örnekleme ile kurgulanmıştır. Haber dili açık ve anlaşılırdır. Bilimsel terimlere ve adlara başvurulmuştur. Neden sonuç cümleleri kullanılmıştır. Sayısal verilerden yararlanılmıştır.

2. Kelime seçimleri

Doğa ve çevre temasına uygun ama bilim ve teknolojinin getirdikleri ile insanların doğaya zarar verme eylemine dayanan söylemleri de destekleyecek kelimeler tercih edilmiştir. Anlatımda terim anlamlı kelimeler sıklıkla görülmektedir. Buna bağlı olarak tanımlamalar mevcuttur. Sayılar kullanılmıştır.

3. Retorik

Söz konusu haberde kullanılan bilimsel terimler, sayısal veriler, tanımlamalar ve fotoğraflar ikna edici bir üslupla sunulmuştur. İnandırıcı ve gerçekçi bir haberdur. Kanıtlanabilir veriler bulundurmaktadır. Retorik unsurları güçlü bir haberdur.

Haber 8. Bilim Çocuk Dergisi Nisan 2021

Portakaldan Elektrik Enerjisi Üretilir mi Demeyin!

İspanya'nın Sevilla kentinde sokaklarda yaklaşık 48 bin yetişmiş portakal ağacı bulunuyor. Bu portakalların acı bir tadı olduğundan çok fazla tüketilemiyor. Kentteki portakal ağaçları çiçek açtıklarında sokaklara çok güzel bir koku yayılıyor. Ancak portakallar olgunlaştıktan sonra yere dökülerek sokaklarda kirliliğe neden oluyor. Bu durum ayrıca yayaların yürürken portakalların üzerine basıp düşmesine de neden olabiliyor. Bu sorunlarla baş edebilmek için çözüm arayan kent belediyesi, yeni bir proje geliştirdi. Proje, sokaklardan toplanan portakalların fermente edilmesi sonucunda açığa çıkan metan gazından elektrik enerjisi üretmeyi amaçlıyor. Bu yöntemle, 1 ton portakaldan elde edilen elektriğin beş evin bir günlük elektrik enerjisi gereksinimi karşılayacağı düşünülüyor. Şimdilik küçük bir tesiste bu yöntemle üretilen elektrik enerjisi, kentin su arıtma tesisinde kullanılıyor. Daha büyük bir tesis kurulduğundaysa evlere de yetecek kadar çok elektrik enerjisi üretililecek. Böylece kentte önemli bir sorun hâline dönüşen atık portakallardan temiz enerji elde edilebilecek.

Gülnur Geçmiş

3.3.8 Bilim Çocuk Dergisi Nisan 2021 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Nisan 2021 sayısına ait bu haber Elektrik- Teknoloji başlıkları altında incelenmiştir. “Portakaldan Elektrik Enerjisi Üretilir mi Demeyin!” adlı başlık 6 kelimeden oluşan cümle niteliğinde bir başlıktır. Okuyuculara ilk duyduklarında inanmayacakları bir bilgi verildiği ve aslında ikna edici bir yöntemle ünlem cümlesi ile haberin doğru olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Retorik bir söylem vardır.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi: “İspanya’nın Sevilla kentinde sokaklarda yaklaşık 48 bin yetişmiş portakal ağacı bulunuyor. Bu portakalların acı bir tadı olduğundan çok fazla

tüketilemiyor.” şeklindedir. Haberin ilk cümlesi, başlığa yönlendirici, temel sebepleri açıklayıcı bir giriş yapmaktadır. Gelecek habere bir zemin hazırlamaktadır, denilebilir. Okuyucuların zihinlerinde habere inandırıcı, açıklayıcı bir durum belirtilmektedir. Başlıkla bağlam ilişkisi kurulmaktadır.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğrafta söz konusu haberin giriş kısmı odak alınmaktadır. Çünkü portakallar vardır ve çoktur, imajı verilmektedir. Bunun dışında görsel, portakaldan elektrik elde etmeye dair bir söylem oluşturmamaktadır.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli belli bir amaç ve tutum etrafında da şekillenebilmektedir. Ana olaylara ilişkin zihinsel temsillerin ve dolayısıyla bağlam modellerinin biçimlenmesine ve alıcıların anlamalarının kontrol altına alınmasına hizmet eden stratejik aletler olarak kullanılabilirler.

İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Kentteki portakal ağaçları çiçek açtıklarında sokaklara çok güzel bir koku yayılıyor. Ancak portakallar olgunlaştıktan sonra yere dökülerek sokaklarda kirliliğe neden oluyor. Bu durum ayrıca yayaların yürürken portakalların üzerine basıp düşmesine de neden olabiliyor. Bu sorunlarla baş edebilmek için çözüm arayan kent belediyesi, yeni bir proje geliştirdi. Proje, sokaklardan toplanan portakalların fermente edilmesi sonucunda açığa çıkan metan gazından elektrik enerjisi üretmeyi amaçlıyor. Bu yöntemle, 1 ton portakaldan elde edilen elektriğin beş evin bir günlük elektrik enerjisi gereksinimi karşılayacağı düşünülüyor. Şimdilik küçük bir tesiste bu yöntemle üretilen elektrik enerjisi, kentin su arıtma tesisinde kullanılıyor. Daha büyük bir tesis kurulduğundaysa evlere de yetecek kadar çok elektrik enerjisi üretililebilecek. Böylece kentte önemli bir sorun hâline dönüşen atık portakallardan temiz enerji elde edilebilecek.

Öncelikle portakalların bir yararından bahsedilmiştir bu da güzel kokmaları. Fakat ardından haberde portakalların 2 zararından bahsedilmiştir. Bunlar: çevre kirliliği ve yayaların portakalların üstlerine basıp yere düşmeleridir. Bu yan olaylarla ana olay pekiştirilmektedir. Ana olay ise kent belediyesinin bu sorunlara çözüm üretecek aynı zamanda kamu yararını gözetecek bir proje üretmesidir. Atık portakallardan elektrik enerjisi elde edilmesi ana temadır. Burada kamu yararına gerçekleştirilecek bir

hizmet söz konusudur. Bu da yerel yönetimler ve iktidar güç ilişkisini yeniden inşa etmektedir. Söz konusu haberde ideolojik söylem belediyeler ve kamu yararı etrafında şekillenmektedir. Bilen, gören ve bu sorunların çözüme kavuşmasını isteyen yurttaşlar kent belediyesinden yani iktidar güçten bir beklenti içerisinde olacaktır. Aktif görev ve sorumluluk alan belediyeler, yerel yönetimin onlara sağladığı güç ile hem yurttaşların sorununu çözmekte hem de onlara enerji üreterek kamu yararı ve karşılıklı faydacılık söylemlerinin yeniden kurgulamaktadır. Projeler üreterek hizmet veren sorumlu belediye imajı vermektedir.

I. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ardalan bilgisi bağlamında, portakalların tadının acı olduğundan yenememesi, güzel bir koku yaymalarına rağmen sokağa dökülmeleri sonucu kirlilik yaratmaları ve insanların üzerine basıp düşmeleri paylaşılmaktadır. Bu gibi durumlardan ötürü kent belediyesinin yeni projesi kaynaklar tarafından olumlu karşılandığı anlaşılmaktadır. Aradaki neden sonuç ilişkisi, bağlam bilgisi kapsamında değerlendirilebilmektedir.

II. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberin ana kaynağı İspanya'daki Sevilla kent belediyesi olduğu anlaşılmaktadır. Oradan elde edilen bilgilere göre Gülnur Geçmiş adındaki *Bilim Çocuk* dergisi yazarı kendi sunumuyla haberi aktarmaktadır. İkincil ya da üçüncül kaynaklar, çeviriler ve sunumlar yoluyla elde edilebilmektedir.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde doğa, çevre ve teknoloji konuları neden sonuç ilişkisi içinde işlenmiştir. Metin açıklayıcı bir anlatım ile kurgulanmıştır. Haber dili açık ve anlaşılır. Bilimsel terimlere başvurulmuştur. Sayısal verilerden yararlanılmıştır. Proje detaylarına yer verilmiştir. Okuyucunun daha fazla bilgilenmesi amaçlanmıştır.

2. Kelime seçimleri

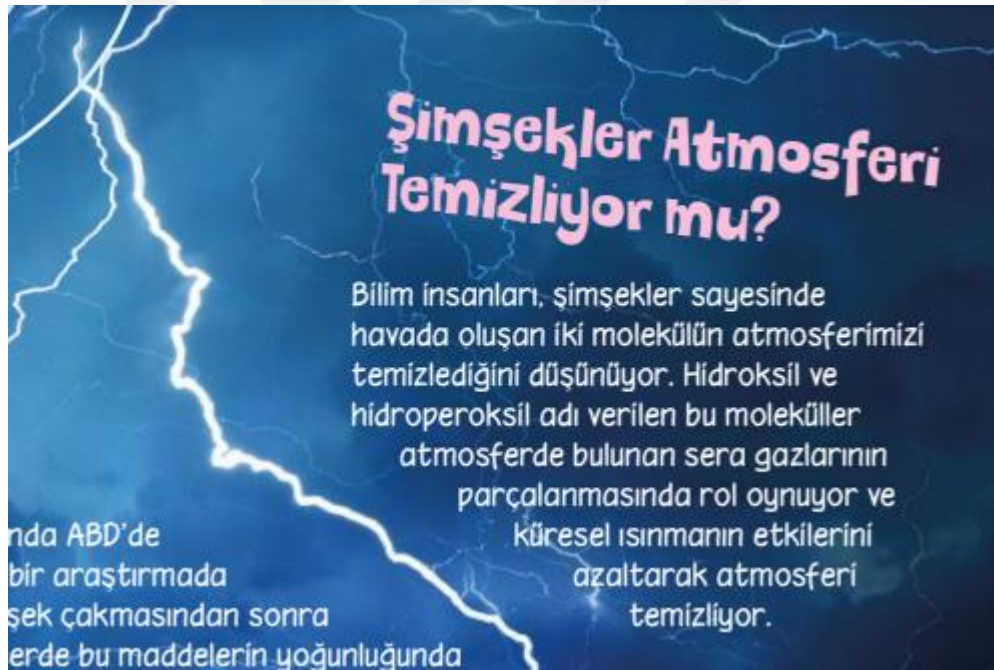
Doğa ve çevre temasına uygun ama bilim ve teknolojik projelerin tanıtımı ile yerel yönetimler ve iktidarlık ile topluma faydacılığa dayanan söylemleri de destekleyecek kelimeler tercih edilmiştir. Anlatımda terim anlamlı kelimeler sıklıkla

görülmektedir. Neden sonuç, amaç sonuç ifadelerine yer verilmiştir. Bu sebeple söz konusu haberde, bağlaçlara ve edatlara çoğunlukla rastlanılmaktadır. Sayılar belirtme sıfatı olarak kullanılmıştır.

3. Retorik

Söz konusu haberde kullanılan bilimsel terimler, sayısal veriler, başlık ve fotoğraf ikna edici bir üslupla sunulmuştur. Sevilla’da yaşayan halkın bir sorununu ve çözüm yollarını anlatan bir haberdır. Bu sebeple kanıtlanabilir veriler bulundurmaktadır. Retorik unsurları güçlü bir haberdır. Başlık emir kipiyle oluşturulduğu için ikna edici bir pozisyonadadır.

Haber 9. *Bilim Çocuk Dergisi* Haziran 2021

3.3.9 *Bilim Çocuk Dergisi* Haziran 2021 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Haziran 2021 sayısına ait bu haber meteoroloji başlığı

altında incelenmiştir. “Şimşekler Atmosferi Temizliyor mu?” başlığı bir soru cümlesi yapısındadır. Çocukların ilgilerini çekmeyi amaçlayan, onları düşünmeye sevk eden ve farklı bir konuda tartışılabilir bir soru soran başlık, söz bilimsel anlamda hem cevap beklenen hem de aşağıdaki haberde cevabı verilen retorik bir sorudur. Başlığın yazı tipi çocukların günlük yaşamda kullandığı karakterlere benzerdir. Resimde başlığa uygun olarak şimşek çakması görülmektedir.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi: “*Bilim insanları, şimşekler sayesinde havada oluşan iki molekülün atmosferimizi temizlediğini düşünüyor.*” şeklindedir. Giriş cümlesinde bir olasılıktan bahsedilmektedir. Bilimsel doğrular teori ve bilim yasaları şeklinde gelişmektedir. Söz konusu haberde deneylerle kanıtlanmış bir durumdan bahsedilmemektedir. Bilim insanlarının varsayımında doğanın yaptığı bir iyilikten söz edilmektedir. Düz anlamda bilimsel bir olaydan söz edilmektedir. Yan anlamda ise kapitalist düzende insanların kirlettiği doğanın kendi kendini onarmaya çalışması ve koruması anlaşılmaktadır. Başlıkla bağlam ilişkisi kurulmaktadır.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Okuyucuların zihinlerinde habere inandırıcı, açıklayıcı bir fotoğraf betimlenmektedir. Şişek çakması resmedilerek çocukların algılamaları kolaylaşmakta ve akılda kalıcı bir haber oluşmaktadır.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Ana olayın anlatılış şekli belli bir amaç ve tutum etrafında şekillenebilmektedir. Bazen de bilimsel araştırma yöntemlerini anlatmaktadır. Ana olaylara ilişkin zihinsel temsillerin ve dolayısıyla bağlam modellerinin biçimlenmesine ve alıcıların anlamalarının kontrol altına alınmasına hizmet eden stratejik aletler olarak kullanılabilirler.

İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Hidroksil ve hidro peroksil adı verilen bu moleküller atmosferde bulunan sera gazlarının parçalanmasında rol oynuyor ve küresel ısınmanın etkilerini azaltarak atmosferi temizliyor. 2012 yılında ABD’de yapılan bir

araştırmada her şimşek çakmasından sonra atmosferde bu maddelerin yoğunluğunda çok büyük bir artış gözlemlenmişti. Ancak bu artışın şimşek çakmasından kaynaklandığı sonucuna varılamamıştı. Yeni yapılan laboratuvar ölçümleriye şimşek çakmasının atmosfer temizleyici molekülleri ürettiğini gösterdi. Araştırmacılar şimşeklerin hava kirliliğini nasıl değiştirdiğini daha iyi anlamak için farklı alanlarda ölçüm yapılması gerektiğini düşünüyor.

Bu haberde çocuklara açık olmayan bir şekilde bilimsel araştırma basamakları ve sorgulamayla başlayan bir düşüncenin laboratuvar ölçümleri gibi yöntemlerle kanıtlanmış bir bilgiye dönüşümü paylaşılmaktadır. Bilim ve bilimin oluşum evreleri yeniden inşa edilmektedir. Önce olay (şimşek çakması) belirlenmektedir. Sonra gözlem (maddelerin yoğunluğunda çok büyük bir artış) yapılmaktadır. Daha sonra bu gözlemin nedenleri araştırılmaktadır. Deney ve ölçümlerle sorgulanan düşünce kanıtlanmaktadır. Ardından neden- sonuç ilişkisi kurularak gelecek çalışmalara zemin hazırlanmıştır. Bilimsel araştırma basamakları bir örnek haber üzerinden çocuk okurlarla paylaşılmakta ve onlara yol gösterilmektedir. Ayrıca haberin kaynağı, yeri ve zamanı net bir şekilde ifade edilmiştir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberde, hidroksil ve hidroperoksil adı verilen moleküllerin sera gazlarının parçalanmasında ve küresel ısınmanın azalmasında rol oynadığı bilgisi ardalan bilgisi olarak yer almaktadır. Bağlam açısından yeni bir keşif olan şimşeklerin havayı temizlediği düşüncesi ile yeni bir anlam kurulmuştur.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberin ana kaynağı ABD’de yapılan bir araştırmaya dayandırılmaktadır. Kesin bir kaynaktan bahsedilmemiştir. Belirli olmayan kaynaklardan elde edilen haber *Bilim Çocuk* dergisi editörleri tarafından düzenlenip sunulmuştur.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde doğa, gözlem ve bilimsel araştırma üzerine kavramlar

işlenmiştir. Metin kanıtlanmamış bilimsel bir varsayım yani bir hipotez üzerinden açıklayıcı bir anlatım ile kurgulanmıştır. Haber dili açık ve anlaşılırdır. Bilimsel terimlere başvurulmuştur.

2. Kelime seçimleri

Kelimeler hipotezi açıklayıcı bilimsel terimlerdir. Bir araştırma ve sonuçlarına dayalı kelimelerle haber metni oluşturulmuştur. ABD’de yapılan araştırma verileri kullanılmıştır.

3. Retorik

Söz konusu haberde kullanılan bilimsel terimler, başlık ve fotoğraf ikna edici bir üslupla sunulmuştur. Başlık hem cevap isteyen hem de cevap verici ve ikna edici nitelikte, verilerle destekleyen retorik bir sorudur.

Haber 10. *Bilim Çocuk Dergisi* Ağustos 2021

Bu Kumaş, İnsanların Vücudunu Serin Tutmaya Yardım Ediyor

İçeriyor. Kullanılan bu maddeler yalnızca gözle görebildiğimiz ışınları değil, kızılötesi gibi görünmez ışınları da yansıtarak aslında bir çeşit ayna görevi görüyor. Işınlar daha az soğurulduğu yani daha az emildiği için vücuttaki sıcaklık artışı da azalmış oluyor.

Metafabrikle yapılan testlerin birinde, gönüllü bir kişiye yarı pamuklu kumaştan, yarıysa metafabrikten üretilen tişört giydirilmiş. Sonra bu tişörtle Güneş altında bir saat bekletilen deneyin vücudunun sağ ve sol yarısının sıcaklığı ölçülmüş. Pamuklu kumaş altında kalan bölümün sıcaklığı 37 santigrat derece, metafabrikle kaplanmış bölümünse 32 santigrat derece olduğu görülmüş. Deneyin sonuçları metafabriğin işe yaradığını gösteriyor.

Çin’deki Huazhong Bilim ve Teknoloji Üniversitesinde çalışan bilim insanları, insan vücudunun serin kalmasına yardım edecek bir kumaş geliştirdi. “Metafabrik” adını verdikleri bu kumaş hem vücut ısını ortama yayabiliyor hem de üzerine düşen ışınları yansıtmayı sağlayan maddeler

Merve Çelik

3.3.10 *Bilim Çocuk Dergisi* Ağustos 2021 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Ağustos 2021 sayısına ait bu haber “Teknoloji” başlığı altında incelenmiştir. “Bu Kumaş, İnsanların Vücudunu Serin Tutmaya Yardım Ediyor” adlı başlık 8 kelimeden oluşan cümle niteliğinde bir başlıktır. Söz konusu haber fotoğrafı işaret edilerek görselle bir bağlantı kurulmaktadır. Kumaşın bir özelliği belirtilmektedir. Bu kumaş insanlara yardım etmektedir. Aslında başlıkta teknolojik bir gelişmeden bahsedilmektedir. Asıl anlatılmak istenen çoğunlukla olduğu gibi teknolojinin insanlığa hizmet ettiği söylemidir.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi: “Çin’deki Huazhong Bilim ve Teknoloji Üniversitesinde çalışan bilim insanları, insan vücudunun serin kalmasına yardım edecek bir kumaş geliştirdi.” şeklindedir. Düz anlamda bakıldığında Çin’de geliştirilen insanların vücutlarının serin kalmasına yardımcı bir kumaştan söz edilmektedir. Kumaş bir Bilim ve Teknoloji Üniversitesinde üretilmiştir. Yan anlamda bakıldığında ise Çin’ in bilim ve teknolojik gelişmelerin gerçekleştiği bir ülke olduğu, bilim ve teknolojinin insanlığa yararlı kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu giriş cümlesi, toplum için bilim ve teknolojik gelişmelerin önemi ve pragmatist duruşu söylemlerine hizmet etmektedir. Başlıkla aynı düzlemedir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğrafta söz konusu haberde anlatılan kumaş deneyi tasvir edilmektedir. Göz alıcı renkler kullanılmıştır. Fotoğrafla asıl anlatılmak istenen yani söz konusu haberin ana fikri temsil edilmektedir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

“Metafabrik” adını verdikleri bu kumaş hem vücut ısını ortama yayabiliyor hem de üzerine düşen ışınları yansıtmayı sağlayan maddeler içeriyor. Kullanılan bu maddeler yalnızca gözle görebildiğimiz ışınları değil, kızılötesi gibi görünmez ışınları da yansıtarak aslında bir çeşit ayna görevi görüyor. Işınlar daha az soğurulduğu yani daha az emildiği için vücuttaki sıcaklık artışı da azalmış oluyor. Metafabrikle yapılan testlerin birinde, gönüllü bir kişiye yarısı pamuklu kumaştan, yarısıysa metafabrikten üretilen tişört giydirilmiş. Sonra bu tişörtle Güneş altında bir saat bekletilen denegün vücudunun sağ ve sol yarısının sıcaklığı ölçülmüş. Pamuklu kumaş altında kalan bölümün sıcaklığı 37 santigrat derece, metafabrikle kaplanmış bölümünse 32 santigrat derece olduğu görülmüş. Deneyin sonuçları metafabriğin işe yaradığını gösteriyor.

Girişte belirtilen teknolojik bir gelişmenin ana temasının kurgulandığı bu bölümde, bilimsel deney aşamaları ve yapılan deneye ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Ana fikir bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insan hayatına olumlu yansımaları ve insanlığa hizmet söylemidir. Ana olay, Çin’de “Metafabrik” adı verilen yeni geliştirilmiş kumaşın insanların vücut sıcaklığını düşürüp vücutlarının serin kalmalarına yardımcı olmasıdır. Kumaşın adı bile bilimsel ve teknolojik kavramların hayatımıza ne derece nüfuz ettiğini göstermektedir. Meta kelimesi sosyal medya platformları dâhil pek çok uygulamada karşımıza çıkmakta ve ticari mal, anlamına gelmektedir. Fabric ise kumaş anlamına gelip sanayi, fabrikasyon gibi kavramları çağrıştırmaktadır.

Ana olay bir deney sunumu şeklinde paylaşılmıştır. Deney, genellikle fen bilimlerinde kullanılan bir yöntemdir. Deneysel araştırmada amaç, olayların meydana gelmesini etkileyen şartların ve etkilerin tespit edilip ortaya çıkarılmasıdır (Cebeci, 2010, s. 9). Söz konusu haberde ana olay Metafabrik adında bir kumaşın geliştirilmesi iken bu kumaşın özelliklerinden de bahsedilmiştir. Ardından bilimsel deney basamakları paylaşılmıştır. Burada bilimsel araştırma yöntemlerinden deneysel yöntem bu örnek üzerinden ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Sonuçta ise bu kumaşın yapılış amacına uygun olarak işe yaradığı bilgisi verilmiştir. Bilim ve teknoloji kavramlarına bir nevi güzelleme yapılmıştır. Bilim ve teknolojinin insanlığa hizmet ettiği söylemi pekiştirilmektedir.

Özellikle okul çağındaki çocukların bu tarz haberleri okumaları onların 21. yüzyıl becerilerini tanımaları ve fen öğretiminin amaçlarına ulaşmalarına yardımcı olacaktır. Onlarda bir farkındalık oluşturacaktır. Çünkü zihinsel açıdan gelişen beyinler, düşünce üretme, algılama, uygulama ve anlamlandırma çalışmalarında daha aktif olabilecek ve hazır bulunuşluk açısından tüm yaşamları boyunca karşılaştıkları

sorunlara kolayca çözüm üretebilecektir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberde geliştirilen kumaşın vücut ısıısını ortama nasıl yayabildiği, gözle görülebilir ışınlar dışında kızılötesi ışınları da yansıtabildiği bilgisi ardalan ve bağlam bilgisi olarak paylaşılmaktadır.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberin ana kaynağı Çin’deki Huazhong Bilim ve Teknoloji Üniversitesi’nde çalışan bilim insanlarına dayanmaktadır. *Bilim Çocuk* dergisi yazarlarından olan Merve Çelik, “Ne Var Ne Yok” adlı bölümde bu haberi okuyucularla paylaşmaktadır. Olay ikincil kaynakların ağzından anlaşılmaktadır.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde bilim ve teknoloji konusuna uyumlu bir anlatım dili tercih edilmiştir. Sayısal verilerden ve terim anlamlı sözcüklerden anlaşılmaktadır. Haber dili akıcı ve sadedir. Açıklayıcı ve didaktik bir metin söz konusudur. Tanımlamaya başvurulmuştur. Neden sonuç ilişkisi üzerinden geliştirilen kumaşın özellikleri verilmiştir. Ayrıntılı olarak bilimsel bir deney nasıl yapılır ve sonuçlar nasıl elde edilir, bunun ipuçları okurlara aktarılmaktadır.

2. Kelime seçimleri

Bilim ve teknolojinin yararları ile insanlığa hizmet edişi söylemi üzerinden kurulan haberde bu ifadeyi pekiştirecek kelimeler tercih edilmiştir. Anlatımda terim anlamlı kelimeler sıklıkla görülmektedir. Neden sonuç, amaç sonuç ifadelerine yer verilmiştir. Sayısal verilerden yararlanılmıştır. Nesnel ifadeler yer almaktadır.

3. Retorik

Söz konusu haberde, kullanılan bilimsel terimler, sayısal veriler, açıklamalar ve deney fotoğrafı ikna edici bir üslupla sunulmuştur. İnandırıcı ve gerçekçi bir haberdur. Kanıtlanabilir veriler bulundurmaktadır. Yer ve zaman bilgileri verilerek retorik amaca hizmet edilmiştir. Deney sonucunda metafabriğin işe yaradığının belirtilmesi de okura yönelik bir ifadedir. Bu sebeplerle retorik unsurları güçlü bir haberdur,

denilebilir.

Haber 11. *Bilim Çocuk Dergisi* Ekim 2021

3.3.11 *Bilim Çocuk Dergisi* Ekim 2021 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Ekim 2021 sayısına ait bu haber “Teknoloji” başlığı altında incelenmiştir. “Kanatları Olan Mikroçip” adlı başlık 3 kelimededen oluşmaktadır ve sıfat tamlaması şeklindedir. Teknolojik bir icat olan mikroçip, doğaya ait bir özellik olan kanatlarla nitelendirilmiştir. Kanatlar kuşlara ait olan bir özellik olup uçmaya yarar ve ana kaynağı doğadır. Bu başlıkta doğaya atıfta bulunularak gizli bir benzetmeye gidilmiştir. Bağlam açısından baktığımızda söz konusu haberin doğayı ve teknolojik gelişmeleri bir arada işlediği anlaşılmaktadır.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi: “Northwestern Üniversitesindeki bir grup mühendis havadan daha fazla inceleme yapabilmek için uçabilen yeni bir aygıt geliştirdi: kanatlı mikroçip.” şeklindedir. Bu cümle yeni geliştirilmiş teknolojik bir aygıtın haberini vermektedir. Bu aygıt başlıkta belirttiği gibi kanatları olan bir mikroçiptir. Mikroçipin ne olduğunu bilmeyen bir okur için eksik bir cümle niteliğindedir. Fakat bu aygıtın

teknolojik bir aygıt olduğu ve bu alana hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca giriş cümlesi bir amaç- sonuç cümlesidir. Mühendislerin bu aygıtı ne amaçla geliştirdiklerinin bilgisi verilmektedir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberde bahsedilen kanatlı mikroçipin fotoğrafı gösterilmektedir. Fotoğraf ana metini tasvir etmektedir. Aygıtın özellikleri gözlenmektedir. Daha açıklayıcı ve anlamayı kolaylaştırıcı bir görselle haberin anlatmak istedikleri betimlenmiştir. Akçağaçlarından ilham alındığı belirtilirken onların resmi kullanılmamasına karşın ona benzetilen mikroçipin detayları gözlenmektedir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Kanatlı mikroçipin bir motoru yok ancak kanatları, uçabilmesi için akçağaçların kanatlı meyvelerinden esinlenerek tasarlandı. Tıpkı bu meyveler gibi rüzgârın yardımı ile uçuyor ve bir helikopter gibi dönerek yer iniyor. Yüksek mesafeden bırakılmalarının ardından yere inerken kontrollü ve yavaş bir iniş yapıyor. Böylece havada daha uzun süre geçirerek daha fazla veri toplayacak zamanı oluyor. Kanatlı mikroçipler çeşitli algılayıcılar, bellek, kablosuz iletişim aygıtı gibi birçok küçük elektronik ekipmanla donatılmış. Ayrıca çevre kirliliğine neden olmaması için suda çözünebilen ve çözüldüğünde doğaya zarar vermeyecek malzemelerden üretilmiş.

Haber yazısında teknolojik bir aygıtın nerede ve nasıl geliştirildiği, hangi malzemelerle üretildiği, özellikleri ve tasarımı anlatılmaktadır. Bilgilendirici ve açıklayıcı cümleler tercih edildiği görülmektedir. Okurlara dolaylı yoldan teknolojik bir aygıt geliştirme basamakları anlatılmaktadır. Onların anlamalarının kontrol altına alınmasına yönelik stratejik bir söylem tercih edilmiştir. Kanatları olan mikroçipin doğadan esinlenerek geliştirildiği vurgulanmıştır. Doğanın taklit edilerek bir teknolojik aletin geliştirilmiş olması aslında doğanın teknolojiye karşı üstünlüğü söylemini dile getirmektedir. Doğa, kimseye ihtiyaç duymadan, insana ve teknolojiye karşı üstün ve daha iyi bir konumdadır. İnsanoğlu onu taklit ederek ya da ondan ilham alarak yaşamlarını kolaylaştırıcı teknolojiler geliştirmektedir asıl ideolojik söylem bu fikirde yatmaktadır. Teknolojinin asli kaynağı doğadır gibi bir düşünce anlaşılabilmektedir. Sonuçta ise

akçağağaların meyvelerin özelliklerini taklit ederek istenilen amaca ulaşıldığı belirtilmektedir. Bu amaç havada daha uzun süre kalıp daha fazla veri toplamaktadır. Ayrıca kanatlı mikroçipin doğaya zarar vermeyecek malzemeden üretilmesi de farklı bir boyuttur. Burada da hem çevreci bir söylem hem de doğadan alıntılanarak geliştirilen bir teknolojik aygıtın, doğaya zarar vermesi gerektiği düşüncesi ve teşekkür ya da minnet duygusunu çağrıştırmaktadır.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberde geliştirilen kanatlı mikroçipin bir motorunun olmadığı bilgisi, rüzgârın yardımını alarak uçuşması ve helikopterin inişine benzetme çabası ardalan ve bağlam bilgisi olarak paylaşılmıştır. Bağlam bilgisi neden sonuç ve amaç sonuç cümleleri yardımı ile kurulmuştur.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberin ana kaynağı, Northwestern Üniversitesindeki bir grup mühendisin çalışmalarıdır. Bilim Çocuk dergisi yazarları haberi kendi sunumları ile anlatmıştır. Okurlara haber ikincil kaynaktan ulaşmaktadır.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde bilim ve teknoloji konusuna uyumlu bir anlatım dili tercih edilmiştir. Betimleyici ve açıklayıcı cümleler kullanılmıştır. Amaç sonuç cümlesi ile giriş yapılmıştır. Bilimsel çalışma basamakları halinde anlatılmıştır. Söz konusu haber, neden niçin gibi 5N 1K sorularına yanıt verecek ifadelerle kurgulanmıştır. Derginin konu dağılımları incelendiğinde teknoloji konusunun en çok yer verilen konulardan olduğu görülmektedir. Bu haber de bu anlamda buna örnek gösterilebilmektedir.

2. Kelime seçimleri

Bilim ve teknolojinin doğadan ilham aldığı, aslında doğanın üstün konumunda var olduğu ve insanlığın onu taklit ederek geliştiği söylemini pekiştirecek kelimeler tercih edilmiştir. Başlığın üç kelimededen oluşan bir sıfat tamlaması olduğu, bir cümle yapısında olmadığı ve mikroçip kavramını çocukların zihinlerinde tanımlamayı ve örneklendirmeyi amaçladığı görülmüştür. Bu kavram tasarım resmiyle desteklenmiştir.

Haber yazısı ve resimler çocukların ilgisini ve dikkatini, yeterli düzeyde inandırıcı olarak, çekmekte ve çocukların belleklerine hitap etmektedir.

3. Retorik

Söz konusu haberde, kullanılan bilimsel terimler, bilimsel basamaklar, açıklamalar ve kanatlı mikroçip fotoğrafı ikna edici bir üslupla sunulmuştur. İnandırıcı ve gerçekçi bir haberdır. Kanıtlanabilir veriler bulundurmaktadır. 5 N 1 K verilerek retorik amaca hizmet edilmiştir. Sonuçta aygıtın amacına ulaştığı belirtilmiştir. Bu sebeplerle retorik unsurları güçlü bir haberdır, denilebilir.

Haber 12. *Bilim Çocuk Dergisi* Aralık 2021

Güneş Enerjisiyle Havadan Su Toplanabilecek

Su, yaşamsal öneme sahip en büyük gereksinimlerimizden biri. Ancak güvenli içme suyuna erişmek kimi bölgelerde oldukça zor. Dünya üzerinde yaklaşık 2.2 milyar insanın etkilendiği tahmin edilen bu küresel sorunu çözmek için bilim insanları çalışmaya devam ediyor.

Atmosferimizde, biz göremesek de sürekli gaz hâlinde su, yani nem bulunur. Atmosferdeki bu nemi, güneş enerjisi kullanarak toplayıp su elde edebilen bir aygıt geliştirildi. Atmosferik su toplama aygıtı, havadaki nemin yüzde 30'un üstünde olduğu yerlerde oldukça işe yarıyor. 1 metre karelik yüzeyiyle aygıt, bir günde yaklaşık 5 litre suyu havadan toplayabiliyor. Yaygın olarak bulunabilen malzemelerden üretilen bu aygıtla elde edilen su, yemek pişirmek, tarım ya da temizlikte kullanmak için yeterli değil. Ancak pek çok insanın bu aygıt sayesinde temiz içme suyuna erişebileceği düşünülüyor.

Atmosferik su toplama aygıtı

3.3.12 *Bilim Çocuk Dergisi* Aralık 2021 Haber Analizi

A. Makro Yapı İncelemesi

- Tematik Yapı

I. Haber Başlıklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Bilim Çocuk dergisinin Aralık 2021 sayısına ait bu haber Çevre başlığı altında incelenmiştir. “Güneş Enerjisiyle Havadan Su Toplanabilecek.” başlığı 5 kelimeden oluşan bir cümledir. Başlık Dünya’nın ısı ve ışık kaynağı olan Güneş’in farklı bir faydasının daha olabileceğini göstermektedir. Güneş enerjisi sayesinde havadan su elde edilebileceğini belirten başlık okurun ilgisini çekebilir niteliktedir. Farklı bir bilgi ile haberin içeriğinin de ipuçları yakalanabilmektedir.

II. Haber Girişlerinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Haberin ilk cümlesi ve devamı: “*Su, yaşamsal öneme sahip en büyük gereksinimlerimizden biri. Ancak güvenli içme suyuna erişmek kimi bölgelerde oldukça zor. Dünya üzerinde yaklaşık 2,2 milyar insanın etkilendiği tahmin edilen bu küresel sorunu çözmek için bilim insanları çalışmaya devam ediyor.*” şeklindedir. Bu giriş insanların küresel anlamda çektiği en büyük sıkıntılardan birine dikkat çekmektedir. Su sıkıntısı özellikle güvenli içme suyu sıkıntısı çözüm bulunması gereken en büyük küresel sorunlardan biridir. Düz anlamda bakıldığında su temel gereksinimlerimizden biridir. Fakat yan anlamda bakıldığında su hayattır ve susuz yaşanamaz doğrusu. Bilim insanlarının ise bir kurtarıcı görevi üstlenerek 2,2 milyar insanın ve özellikle belli bölgelerin ki burada Afrika ülkeleri kast ediliyor, su sorununu çözmek için çalışmaya devam ettiği belirtiliyor. Bilim insanlarının küresel sorunları çözmeye çalışan bir kurtarıcı olduğu söylemi anlaşılabilmektedir.

III. Fotoğrafların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Fotoğrafta söz konusu haberde belirtilen güneş enerjisi ile çalışan, havadan su toplayabilen “Atmosferik Su Toplama Aygıtını” göstermektedir. Bu aygıtın özellikleri ana bölümde paylaşılmıştır. Ayrıca alt kısımda su içen bir çocuk gösterilmektedir. Bu fotoğraf her insanın içme suyuna istediği an ve zamanda ulaşamadığını, su içmek için sıkıntı yaşadığını ve yandaki açıklama ile bu sorunun dünyanın birçok yerinde yaşandığını gösterebilmektedir.

- Şematik Yapı

I. Ana Olayın ve Sonuçların Makro Yapıya Göre İncelenmesi

İncelenen haberin devamı şu şekildedir:

Atmosferimizde, biz göremesek de sürekli gaz hâlinde su, yani nem bulunur. Atmosferdeki bu nemi, güneş enerjisi kullanarak toplayıp su elde edebilen bir aygıt geliştirildi. Atmosferik su toplama aygıtı, havadaki nemin yüzde 30'un üstünde olduğu yerlerde oldukça işe yarıyor. 1 metrekairelik yüzeyiyle aygıt, bir günde yaklaşık 5 litre suyu havadan toplayabiliyor. Yaygın olarak bulunabilen malzemelerden üretilen bu aygıtlarla elde edilen su, yemek pişirmek, tarım ya da temizlikte kullanmak için yeterli değil. Ancak pek çok insanın bu aygıt sayesinde temiz içme suyuna erişebileceği düşünülüyor.

Girişte belirtilen su sıkıntısının giderilmesine dair yapılan bilimsel çalışmaların sonucunda geliştirilen atmosferik su toplama aygıtı tanıtılmaktadır. Aygıtın suyu atmosferdeki nemi kullanarak elde ettiği belirtilmektedir. Ana olayda aygıtın nasıl çalıştığı, hangi şartları gözettiği, 5 litre suyu 1 metrekairelik yüzeyden toplayabildiği fakat sadece içme suyuna yetebildiği paylaşılmaktadır. Burada bilimsel pratik ve buna hizmet etmek yeniden inşa edilmektedir. En basit haliyle bilimsel pratik; bir soru(n)un yöntemli bir biçimde, bilimsel düşünme yoluyla, peşine düşmek şeklinde ifade edilebilir (Sezgin, 2021, s. 156). Söz konusu haberde su sıkıntısı sorununa dair bilgi ve bilgiyi üretme yeniden inşa edilerek uygulanabilir, geçerli ve güvenilir araştırma yöntemleri ile bir aygıt geliştirilerek pratiği dönüştürülmüştür, denilebilir. Sonuç olarak; haberde bilim ve teknolojinin çevreyle ilişkisi bilimsel pratik ve bilimin yeniden inşası söyleminin gizlendiği söylenebilir. Ayrıca aşağıda belirtilen metinde Afrika ülkelerinin, Ekvator ve çevresinin içme suyu sıkıntısı çekmesi, fotoğrafla pekiştirilerek sudan bile yoksun olan ülkeler söylemi ve ezilmiş grup ideolojisi varlığından bahsedilebilir.

II. Ardalan ve Bağlam Bilgisinin Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberde su ve nem arasındaki ilişki, aygıtın kullanım alanları ve dışında kalan fonksiyonlar ardalan ve bağlam bilgisi ile ilişkilendirilebilir. Temel bir gereksinimi elde etme amacıyla geliştirilen bir aygıtın özellikleri bu bağlamda belirtilmektedir.

III. Haber Kaynaklarının Makro Yapıya Göre İncelenmesi

Söz konusu haberin ana kaynağı belirtilmemiştir. Yer ve zaman net değildir. Fakat Bilim Çocuk dergisi yazarlarından olan Gülnur Geçmiş'in kaleminden

derlendiği belirtilmiştir. İkincil kaynaklardan paylaşılan bir haberdir.

B. Mikro Yapı İncelemesi

1. Sentaktik Çözümleme

İncelenen haberde açıklayıcı anlatım tarzı benimsenmiştir. Didaktik bir haberdir. Amaç ve neden sonuç cümleleri tercih edilmiştir. Sayısal verilerden yararlanılmıştır. Dil göndergesel işlevde kullanılmıştır.

2. Kelime seçimleri

Bilim ve teknolojinin çevreyle ilişkisi bilimsel pratik ve bilimin yeniden inşası söyleminin bulunduğu bu haberde bilimsel terimler, sayısal veriler kullanılmıştır. Kelimeler su ve kullanımı, elde edilmesi yani su sıkıntısını aktaracak şekilde gelişmiştir.

3. Retorik

Söz konusu haberde, kullanılan bilimsel terimler, sayısal veriler, açıklamalar ve geliştirilen aygıtın fotoğrafı ikna edici bir üslupla sunulmuştur. İnandırıcı ve gerçekçi bir haberdir. Kanıtlanabilir veriler bulundurmaktadır. Ayrıca İlkinci resimde Afrikalı bir çocuğun su içmesi gösterilmektedir. Haberde verilen bilgilerin doğruluğu pekiştirilmiştir.

3.4 Eleştirel Söylem Analizinden Elde Edilen Bulguların Genel Değerlendirmesi

Bulguların ikinci bölümünde, amaçlı örneklem yöntemi türlerinden olan homojen (benzeşik) örneklem yoluyla derginin bilimsel ve teknolojik haberleri konu edinen “Ne Var Ne Yok” adlı bölümünden seçilen 12 bilim ve teknoloji haberi çözümlenmiştir. Seçilen 12 bilim haberinde ideolojik söylemi ve kullanılan dili anlamak amacıyla Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemi tercih edilmiştir. Haberlerin makro ve mikro yapı analizleri yapılmıştır. Makro yapı başlığı altında haberin tematik yapısı ve bileşenleri ile şematik yapısı ile bileşenleri analiz edilmiştir. Mikro yapı başlığı altında haberin sentantik yapısı, kelime seçimleri ve retorik unsuru analiz edilmiştir.

Tematik yapılanma Van Dijk’a göre, okuyucunun bilişsel yapısı üzerinde etkili olur (İnal, 1994, s. 156). Tematik yapı bileşenleri olarak başlıklar, spotlar, haber girişleri ve fotoğraflar analiz edilmiştir. İncelenen haberlerde gösterge bilimsel olarak düz anlam ve yan anlam ana başlıklarına yer verildiği görülmüştür. Düz anlam, anlamlandırma birinci sıradadır ve açık anlamlara gönderme yapmaktadır. Yan anlam ise onu kullananın kültürel değerini ve duygularını ön plana çıkaran bir takım ideolojik düşünce türlerini kapsamaktadır. Yan anlam aynı zamanda çağrışım boyutları ve mitleri kapsamaktadır. Yan anlamlarda kültürel ve sosyal değerler, öznel yorumlar, fikirler ve duygular yer almaktadır (Tosyalı, 2014: s. 78). Haberlerin başlıklarında ana konuyu çağrıştıran, girizgâh yapma, dikkat çekme niteliğinde kelime ya da kelime grupları ile cümleler tercih edildiği görülmüştür. Haberin konusuna yönelik başlıklar retorik unsuru da pekiştirmiştir. Uzay, teknoloji, bitkiler, doğa ve çevre, elektrik- teknoloji, meteoroloji konularından başlıkların kullanıldığı görülmüştür. Haber girişleri, çoğu kez ana temayı destekleyen ve açıklayan, ana habere hazırlayıcıdır ve okuma devamlılığı sağlama amacı taşımaktadır. 6. haberde olduğu gibi popülerite ve kapitalist bir yaklaşım da barındırabilmektedir. Dil başlıkla beraber alıcıyı harekete geçirme ya da kanalı kontrol işlevlerinde kullanılabilir. Girişler konuyu açıklayıcı unsurlar barındırmaktadır. 1. haberde olduğu gibi neyin önemli olduğu vurgulanabilmekte ya da konu çerçevesi çizilebilmektedir. “*Bilim insanları, şimşekler sayesinde havada oluşan iki molekülün atmosferimizi temizlediğini düşünüyor.*” şeklindeki giriş cümlesinde olduğu gibi bir olasılıktan da bahsedilebilmektedir. Ayrıca amaç- sonuç ve neden- sonuç ifadelerinin de sıklıkla tercih edildiği görülmektedir.

Fotoğraflar ve resimler ideolojik anlamı pekiştiren birer betimleyici ya da açıklayıcı unsur olarak kullanılabilmektedir. Örneğin, 7. haberde fotoğraflar hem retorik bir unsur olarak hem de haberin ana karakterini paylaşmak adına kurgulanmıştır. Ana kahraman deniz çayırının fotoğrafı ve yaptığı olumlu hareket sonucunda oluşan Neptün topunun görseli verilmiştir. Doğa bilimlerinin elemanları haberin teması olduğundan fotoğraflar da buna uyumlu tercih edilmiştir. Bu durum tüm haberlerde gözlemlenmiştir. Fotoğraflar betimleyici, açıklayıcı, aygıt tanıtıcı, reklam ya da tanıtım amaçlı olmanın yanında görsellik katan bir değer ve retorik unsur olarak da tercih edilmiştir. Retorik unsuru pekiştirmek fotoğraf, resim ve tasarım ile mümkün olabilmektedir. Fotoğraf, ana metni veya temayı da tasvir edebilmektedir (bakınız s. 87).

Şematik yapı ise özet ve hikâye örgüsü yani ana metinden oluşur. Bu ana metin, durum ve yorumlardan oluşur (İnal, 1994, s. 155-156). Ana olayın anlatılış şekli başlıklar ve haber girişleri birbirleri ile bağlantılıdır. Anlatılan haber ve yazının tamamı genel olarak tüm haberlerde uyumlu gelişmektedir. Sonuç kısmının tek bir paragrafta verilebileceği gibi haberin devamında da verilebildiği görülmüştür. Ana olayda haberin tamamında verilmek istenen mesaj ya da ideolojik unsurlar yan olaylarla ve ardalan ve bağlam bilgisi niteleğinde desteklendiği görülmüştür. Örneğin, 1. haberde bilim ve kadın temaları bir arada kullanılmış ve toplumsal bilinç ve ideolojik olarak ana olay ve sonuçlar ile sunuş biçimi birbirleri ile ilişkili örnekler üzerinden kurulmuştur. Bilimsel gelişmelerin önemi ve toplumdaki yeri kadınlar üzerinden örneklendirilmektedir. İdeolojik söylem bilim ve kadın kavramları etrafında şekillenmektedir. Ana olayın; çeşitli haberlerde milliyetçilik, cinsiyetçilik karşıtı, bilimsel gelişmelerin yeniden üretimi ve yerel yönetim- iktidar ilişkisi gibi ideolojiler etrafında kurgulandığı görülmüştür. Aynı zamanda bu bölümlerde 5N 1K sorularının cevaplarının bulunduğu gözlemlenmiştir. Ana olay ve sonuçlar ile aynı düzlemde gelişen ardalan ve bağlam bilgisinin, önceki bilgileri neden- sonuç ile ve sonraki olasılıkları amaç- sonuç ile bağlantılı olarak kurduğu görülmüştür. Haber kaynakları genellikle ikincil kaynaklar aracılığıyla elde edilmiş ve *Bilim Çocuk* dergisi yazarları tarafından düzenlenmiştir. Haber kaynağı TÜBİTAK olan haberlerin güvenilirliği ve kanıtlanabilirliği ön plandadır.

Mikro analizde öncelikle sentantik çözümleme yapılmıştır. Cümle yapıları, kip ekleri, haber dili, anlatım türleri analiz edilmiştir. Genel olarak açık ve anlaşılır bir dil

kullanıldığı, açıklayıcı anlatım tarzının tercih edildiği gözlemlenmiştir. Terim anlamlı kelimeler bilimsel söylemleri pekiştirmiştir. Nesnellik ve sayısal verilerin çoğunlukla ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Kullanılan kelimelerde aile metaforu dışında (bk. 3. haber), metafora genellikle rastlanılmamıştır. Sözcük tekrarlarına yer verilmiştir. Kelimeler haberin genelindeki ideolojik söylemi destekler nitelikte kullanılmıştır. Retorik unsurda, verilen bilginin nasıl söylendiği ve kurgulandığı ile inandırıcılığı önemli olmaktadır. Zaman ve mekân bilgileri, fotoğraflar, görseller, deney raporları ve sonuçları, sayısal veriler retorik unsuru pekiştiren birer eleman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bunların yanında ilgili araştırmalar ve okunan pek çok makale ışığında, Prof. Dr. Çiler Dursun'un bilim iletişimi ve kadın haberleri konusundaki akademik çalışmalarının TÜBİTAK ve *Bilim Çocuk* dergisi başta olmak üzere; bu anlamdaki çalışmalara olumlu bir etki bıraktığını söyleyebiliriz. İncelenen haberlerin içeriklerine bakıldığında kadınların başrol olduğu, cinsiyetçilik karşıtı söylemlerin ve milliyetçilik ile bilimsel pratik ve bilimin topluma hizmet ettiği söylemlerinin Prof. Dr. Çiler Dursun'un 2008 yılından bu yana yaptığı çalışmalarla örtüştüğü görülmektedir. Yapılan önemli çalışmaların *Bilim Çocuk* dergisine yansımaları, çocukların bilişsel gelişimlerine bir uzman görüşünün etki etmesi bakımından da olumlu değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinin çocuklara bilim ve teknoloji haberlerini sunarken dergilerdeki haber içeriklerinde hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığının incelenmesinin TÜBİTAK tarafından yayımlanan *Bilim Çocuk* dergisi örneğinde yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca *Bilim Çocuk* dergisinde yer alan bilim ve teknoloji haberlerinin konu dağılımlarının belirlenmesi ve hangi konulara ağırlık verildiğinin tespiti de amaçlanmıştır. Bu amaçla *Bilim Çocuk* dergisinin amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen 2020 ve 2021 yıllarına ait yirmi dört sayısı incelenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen sayıların incelenmesinden önce ilgili araştırmalar yapılarak tez çalışmasının diğer çalışmalarla benzer ve farklı yanlarının tespiti ve yöntemsel zemini üzerinde durulmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda tezin kuramsal çerçevesi belirlenmiştir. Kuramsal çerçevede ilkokul çağındaki çocukların bilişsel özellikleri vurgulanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Dergiciliği başlığı altında, dünyada çocuk dergilerinin gelişimi, Türkiye’de çocuk dergilerinin gelişimi konuları araştırılmıştır. Türkiye’de çocuk dergilerinin görsel özellikleri, Türkiye’de çocuk dergilerinin işlevleri ve içerik özellikleri, çocuk dergileriyle çocuklara bilimsel ve teknolojik gelişmeleri aktarmanın önemi, bir çocuk dergisi yayıncısı olarak TÜBİTAK ve *Bilim Çocuk* dergisi konuları incelenmiştir. Yapılan araştırmada dergiciliğin gelişimini 17. yüzyıla denk geldiği ve ilk kez bilimsel amaçlı bir derginin basıldığı görülmüştür. İlk çocuk dergileri çocukların eğitimi ve gelişimi ve ilgi alanlarına hitap eden metinleri kapsamakta olduğu görülmüştür. Daha sonra çocuk dergilerinin görsel ve içerik özellikleri ile işlevlerinin çok çeşitli geliştiği paylaşılmıştır. Bunlardan bazıları; görsel okuryazarlık kazandırma, analitik düşünme becerisi gelişimi, soyut kavramları daha iyi anlama, bilgilendirme ve düşündürmedir.

Teknolojik ve bilimsel gelişmelerin ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden çocuk dergilerinde birçok sebepten ötürü yayınlandığı ve habere konu edildiği

görülmüştür. Bunlar başlıca: teknolojik ve bilimsel gelişmeleri yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak benimsememiz, haberlere ulaşmanın sebep sonuç ilişkisi kadar çocukların bir problemi tanımlayabilmelerinde önemli olması, çocuklara birbirinden farklı çözüm yollarını üretebilmeleri göstermesi ve sonuca ulaşabilmeleri için planlama yapmak konusunda pratik kazandırmasıdır. Çocuklara, çevreyi gözlemlemek, incelemek, merak etmek, araştırmak, sorgulamak ve keşfetmek konusunda yardımcı olması gibi pek çok sebep bulunmaktadır.

Bulgular ve yorumlar bölümünün ilk kısmında, *Bilim Çocuk* dergisinin hangi konulara ağırlık verildiğinin belirlenmesi amacıyla kapak dosya ve içerik konu dağılımları belli başlıklar halinde gruplanıp içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Bilim Çocuk dergisinin kapak dosyaları incelendiğinde; 2020 yılında uzay, meteoroloji, hayvanlar, müzik, robot, tarih, coğrafya ve mühendislik konularına yer verdiği görülmüştür. Hayvanlar âlemi (3 kez) ve uzay (3 kez) konularının diğer konulara göre daha çok kapak dosyası olarak tercih edildiği görülmüştür. *Bilim Çocuk* dergisinin 2021 yılında uzay, kimya, hayvanlar, doğa, gökbilim, müzik, teknoloji konularına yer verildiği görülmüştür. 3 kez ile hayvanlar âlemi ve doğa (3) konuları diğer konulardan daha çok işlenerek yılın yarısında kapak dosyası olmuştur. Bu konulara her iki senede de daha çok ağırlık verildiği görülmüştür. Sosyal bilimlere dâhil edilen tarih ve coğrafya konularına 2020 kapak dosyalarında yer verilirken 2021 yılında yer verilmemiştir. Bunlar yerine derginin adına ve amaçlarına daha uygun kabul edilebilecek konulara ağırlık verildiği görülmüştür. Ayrıca başlıklar incelendiğinde; konularını yansıtan ve konuyla özdeşleşmiş terimlerin kullanıldığı başlıkların tercih edildiği görülmüştür.

2020 yılı dergi içerik konuları incelendiğinde; en çok işlenen temanın doğa bilimleri olduğu daha sonra sırasıyla sağlık bilimleri, uzay bilimleri ve sosyal bilimler geldiği görülmektedir. Doğa bilimlerinden ‘hayvanlar’ konusu tüm yıl işlenmiştir. Ardından sayısal olarak doğa ve fizik konuları gelmektedir. Uzay bilimlerinden ‘gökbilim, uzay ve teknoloji’ konuları tüm yıl işlenmiştir. Sağlık bilimlerinde ‘biyoloji, tıp ve sağlık’ konuları en çok işlenen konular olurken; sosyal bilimlerde coğrafya en çok işlenen konu olmuştur. Tablodan bağımsız *Bilim Çocuk* dergisinin sitesindeki konu arşivi kısmı incelendiğinde, ‘mimarlık, eğitim, genetik, sanat ve sosyal bilimler’ konularına 2020 yılında yer verilmediği görülmüştür.

2021 yılı dergi içerik konuları incelendiğinde; en çok işlenen temanın doğa bilimleri olduğu daha sonra sırasıyla uzay bilimleri, sağlık bilimleri ve sosyal bilimler geldiği görülmektedir. Doğa bilimlerinden ‘hayvanlar, doğa ve fizik’ konuları tüm yıl işlenmiştir. Ardından sayısal olarak bitkiler ve kimya konuları gelmektedir. Uzay bilimlerinden ‘gökbilim, uzay ve teknoloji’ konuları tüm yıl işlenmiştir. Sağlık bilimlerinde ‘biyoloji, tıp ve sağlık’ konuları en çok işlenen konular olurken; sosyal bilimlerde coğrafya ve ardından tarih en çok işlenen konular olmuştur. Tablodan bağımsız *Bilim Çocuk* dergisinin sitesindeki konu arşivi kısmı incelendiğinde, ‘mimarlık, eğitim bilimleri, antropoloji, jeoloji, sanat, bilim kurgu ve sosyal bilimler’ konularına 2021 yılında yer verilmediği görülmüştür. Matematik, spor, psikoloji ve meteoroloji konularında 2020 yılına göre artış gözlenmiştir.

Bulgular ve yorum bölümünün ikinci kısmında, amaçlı örneklem yöntemi olan homojen örneklem yöntemi ile Ne Var Ne Yok adlı dergi bölümünden seçilen 12 bilim ve teknoloji haberi Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Haberin dili ve bağlam arasındaki ilişki irdelenmiştir. Eleştirel söylem analizi çerçevesinde; haber başlıkları, girişler, fotoğraflar, ana olay ve sonuçları, ardalan ve bağlam bilgisi ve haber kaynakları makro yapı olarak incelenmiştir. Mikro yapıda ise sentantik yapı, kelime seçimleri ve retorik incelenmiştir.

Haber başlıkları incelendiğinde başlıkların sıfat tamlaması ya da cümle niteliğinde olduğu görülmüştür. Bu cümleler ana olay ile bağlantılı ve ana olay ile ardalan bilgisinde görülen ideolojik söylemleri yansıtan türdedir. Girişler ise; bilimsel rekorlar kırmanın önemi, kadının toplumdaki yeri ve cinsiyetçilik ideolojisi, biz söylemi ve ötekileştirme, milliyetçilik, bilim ve toplum, bilimin yeniden inşası gibi konuları belirterek ana olaya tematik sınırlar getirebilmektedir.

Ana olay ve sonuçları ile ardalan ve bağlam bilgisi ele alındığında, her haberin içeriğine özgü eleştirel söylem analizi çerçevesinde asıl anlamın ne olduğu üzerinde durulmuştur. Ana olaylar bilimsel gelişmeleri, aygıtları, rekorları, kadınların bilimsel görevlerini, bilimin toplumsal yararlarını, milli kutlamaları, sanatsal olayları ve deney ve gözlemleri ele almaktadır. Her olayın aslında farklı bir söyleme hizmet ettiği görülmüştür. Haberlerde farklı dilsel ve söylemsel stratejiler kullanılmıştır. Bunlardan bazıları, milliyetçilik söylemi, bilimsel bilginin yeniden inşası ve bilimsel pratik, kadının

toplumdaki yeri ve cinsiyetçilik söylemi, yerel yönetimler ile iktidar güç ilişkisi söylemi...

Haber kaynakları genellikle ikincil kaynaklardır. Belli üniversite ya da kamu kurumlarından alınan bilgiler düzenlenerek aktarılmıştır. Geneline yer ve zaman bellidir. Haberlerin mikro incelemesinde haber dilinin sade ve anlaşılır olduğu, bilimsel terimlere ve sayısal verilere başvurulduğu, bilimsel deney basamakları vb. açıklamalarla didaktik anlatım geliştiği görülmüştür. Kelimeler konulara uyumlu tercih edilmiştir. Retorik açıdan ise çocukları düşünmeye sevk eden, aslında cevabı belli fakat inandırıcılığı arttıran sorularla retorik unsur pekiştirilmiştir. Kanıtlanabilir sayısal veriler, fotoğraflar da bu amaca hizmet etmektedir.

Ayrıca bu tez çalışmasında incelenen haberlerde çocuklara bir yeniden üretim mekanizması örneği olarak, hayallerinin sınır tanımaması gerektiği, çok önemli ve dünya çapında çalışmalara ve başarılarla imza atabilecekleri, bilimsel bilginin sorgulamaya açık olduğu aktarılmıştır. Bir doğrunun yeni araştırmalar sonucunda geçersiz olduğunun araştırma ve incelemeler ile ortaya çıkarılabileceği gibi söylemlerin de verildiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akbaba, R. S. , Kökçü, Y. , Demirel Ş. , (2018). Bilim Çocuk Adlı E-dergi Üzerine Bir İnceleme. *Journal of History School*, 37 (2), 704- 728. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1453>
- Akoğlu, A., (2005). Popüler Bilim Yayıncılığı ve Gökyüzü Gözlem Etkinlikleri *Journal of İstanbul Kültür Üniversitesi*, 2: 1-4.
- Alabaş, R. ve Kamer, S. T., (2016). “Afacan Çocuk Gözü” Dergisi ve Çocuğun Vatandaş Olarak Eğitimi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-(Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı)*, 11(3), 77-92. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9273>
- Avcu, U. A. ve Çaydaş, A. (2013). İleri Yavrutürk Dergisinin Teknoloji Açısından Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 6 (3), 759-771.
- Bahadır, O. , (2005). *Erken Cumhuriyet ve Bilim*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi
- Balcı, A. (2003). Bir Okuma Materyali Olarak Çocuk Dergileri ve Çocuklara Rehber, *TÜBAR-XIII*, 319- 347.
- Bayhan, V. , (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Burakgazi, G. S. , (2017). Kritik Olaylar, Politik Dokümanlar, Raporlar ve Araştırmalar Işığında Türkiye’de Bilim İletişimi. *Selçuk İletişim* 10(1), 232- 261.
- Büyüköztürk, A. , (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cebeci, S. , (2010). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri* (3. Baskı). Ankara: Alfa
- Çankaya, M. , (2018). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Sanayi, Bilim ve Teknoloji Yayıncılığı Örneği: Fen ve San’at Mecmuası. *ERDEM İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 74, 5-34.
- Debes, J. ,(1968). Some foundations of visual literacy. Audio Visual Instruction.
- Deliveli K. , (2008). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi/Görsel Okuma ve Görsel Sunu*. Adana: Ekin Yayın Dağıtım.
- Demir, Ö. (2006). *Bilim Felsefesi*. Vadi Yayınları, Ankara

- Doğan, Y. , (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,2(8):155-187.
- Dursun, Ç. , (2007). Hak haberciliğinin doğası ve olanağı. *İnsan Hakları Haberciliği (S. Alankuş)*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 105- 127.
- Dursun, Ç. , (2010). Dünyada Bilim İletişiminin Gelişimi ve Farklı Yaklaşımlar: Toplum İçin Bilimden Toplumda Bilime. *Kurgu Online International Journal of Communication Studies*, 2, 1-31.
- Dursun, O. (2018). Bilim Gazeteciliğinde Popülaritenin ve Pozitif Bilimlerin Hegemonyası. *İletişim*, 29, 83-114.
- Eldiven, F. , (2018). *Türkiye’de Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Çocuk Kimliği Tasarımı: Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu, TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergilerinin Karşılaştırmalı Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Ercan, A. N. ve Akpınar, Ş. (2014). Eski Harfli Bir Çocuk Gazetesi: Sadakat / Etfal. *TÜBAR-XXXVI*.
- Erdoğan, İ. , (2007). *Türkiye’de Gazetecilik ve Bilim İletişimi, Yapısal Özellikler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Gazi Üniversitesi, İletişim Araştırmaları Merkezi Kırkinci Yıl Kitaplığı No: 7. Ankara.
- Ergün, A. K. , (2021). *Çocuk Dergilerinde Bilimin Doğası ve Bilim İnsanları: Bilim Çocuk Dergisi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Hockenberry, M. ve Wilson, D., (2015). *Wong's Nursing Care of Infants and Children*, Evolve, 10, 28. ISBN: 9.780.323.222.419
- İnal, A. (1994). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İşkar, E. (2014). *İspanya İle ETA Arasında Yürütülen Terör Müzakerelerinin Yazılı Basında Ele Alınış Biçiminin Söylem Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara
- Ghojoghı, G., (2020). Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Kapak Tasarımlarının Örnekler Üzerinden İncelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(39):2563-2570.
- Güzel, A. , Duman, A. , (2013). *Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kandır, A. , Uyanık, Ö. , Yazıcı, Yaşar, M. C. , İnal, G., Yazıcı, Z. , (2012). *Etkinliklerle bilim eğitimi*. Ankara: Efil Yayıncılık.

- Kaptan, A. Y. ve Sürmeli, K. (2011). Çocuk Dergilerinde Karşılaşılan Tipografi Sorunları ve Çözüm Önerileri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 180-185.
- Kıbrıs, İ. , (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı* (260- 265). İstanbul: Eylül Yayınevi.
- Kıbrıs, İ. , (2014). 1980 Sonrası Çocuk Dergilerine Genel Bakış, *Türk Dili*, 741- 742.
- Kırkkılıç A., Akyol H., (2013). *İlköğretimde Türkçe Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Küçük, S. (2010). İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 4, 221-257.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Oğuzkan, A. F. , (2000). *Bilgi Kazandırıcı Çocuk Kitapları Ne Gibi Niteliklere Sahiptir. 99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Özkul, D. , İ. , (2017). *Çocuk Dergilerinin İçerik ve Görselleri Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Uşak.
- Öztekin, H. , Şahin M. (2020). Medyanın Bilimle İmtihanı: Türkiye’de Gazetelerde Yer Alan Bilim Haberleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 33, s. 178-197.
- Schafer, M. S. (2009). “From Public Understanding to Public Engagement: An Empirical Assessment of Changes in Science Coverage”. *Science Communication*, 30 (4), 475-505.
- Smith, Anthony D. , (1999). *Milli Kimlik (National Identity)*. Çev. Bahadır Sina Şener. 2. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sezgin, S. , (2021). Açık Bilim ve Açık Veri Dinamikleri, *Bilim İletişimi*, 156.
- Şanlıer, N. , (2013). Okul öncesi ve okul çağı çocuklara yönelik beslenme önerileri ve menü programları, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu.
- Şimşek, H. (2001). XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*. 151,1-9.
- TÜBİTAK (2004). *Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi*, Ankara.
- TÜBİTAK (2020). Bizi Tanıyın. <https://bilimcocuk.tubitak.gov.tr/bizi-taniyin/genel-tanitim>. Erişim Tarihi: 15.07.2021
- TÜBİTAK (2020). Anneler- Babalar. <https://bilimcocuk.tubitak.gov.tr/sayfa/anneler->

[babalar](#). Erişim Tarihi: 08. 05. 2021

TÜBİTAK (2021).İçerik Popüler Bilim Yayınları. <https://www.tubitak.gov.tr/tr/yayinlar/icerik-populer-bilim-dergileri> Erişim Tarihi: 05.09.2021.

Ulutaş, A. ve Çaydaş, A. (2013). İleri Yavrutürk Dergisinin Teknoloji Açısından Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6 (3). 759-771.

Ungan, S. ve Yiğit, F. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 10, 184-198.

Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2016). Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi. *TÜBAR-XXVII*, 721-733.

Van Dijk, T.A. (1988). *News As Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Van Dijk, T. (2009). *Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach*, In Ruth Wodak & Michael Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage

Yalçın, A. , Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Akçağ Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yiğitbaşı, G., K. , (2014). Türkiye’de Çocuk Dergiciliği: TRT Çocuk Dergisi Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 37-56.

Yüksel, G. (2015). *Yaşam Boyu Gelişim* (13.Basımdan çeviri). Ankara: Nobel.

İnternet Kaynağı

TÜBİTAK (2004) Vizyon 2003-2023 Raporu, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/Vizyon2023_Strateji_Belgesi.pdf, Erişim tarihi: 22. 09. 2022.

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=24&sayi=288&sayfa=7&yil=2021&ay=12&yaziid=46114](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=24&sayi=288&sayfa=7&yil=2021&ay=12&yaziid=46114) Erişim Tarihi: 22. 11. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=24&sayi=286&sayfa=7&yil=2021&ay=10&yaziid=45876](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=24&sayi=286&sayfa=7&yil=2021&ay=10&yaziid=45876) Eri-
şim Tarihi: 16. 10. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=24&sayi=284&sayfa=6&yil=2021&ay=8&yaziid=45660](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=24&sayi=284&sayfa=6&yil=2021&ay=8&yaziid=45660) Eri-
şim Tarihi: 10. 10. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=24&sayi=282&sayfa=4&yil=2021&ay=6&yaziid=45496](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=24&sayi=282&sayfa=4&yil=2021&ay=6&yaziid=45496) Eri-
şim Tarihi: 17. 09. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=24&sayi=280&sayfa=5&yil=2021&ay=4&yaziid=45307](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=24&sayi=280&sayfa=5&yil=2021&ay=4&yaziid=45307) Eri-
şim Tarihi: 02.08.2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=24&sayi=278&sayfa=7&yil=2021&ay=2&yaziid=45115](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=24&sayi=278&sayfa=7&yil=2021&ay=2&yaziid=45115) Eri-
şim Tarihi: 17. 07. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=23&sayi=275&sayfa=6&yil=2020&ay=11&yaziid=44802](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=23&sayi=275&sayfa=6&yil=2020&ay=11&yaziid=44802) Eri-
şim Tarihi: 22. 06. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=23&sayi=273&sayfa=5&yil=2020&ay=9&yaziid=44601](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=23&sayi=273&sayfa=5&yil=2020&ay=9&yaziid=44601) Eri-
şim Tarihi: 24. 05. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=23&sayi=271&sayfa=7&yil=2020&ay=7&yaziid=44399](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=23&sayi=271&sayfa=7&yil=2020&ay=7&yaziid=44399) Eri-
şim Tarihi: 05. 05. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=23&sayi=269&sayfa=6&yil=2020&ay=5&yaziid=44194](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=23&sayi=269&sayfa=6&yil=2020&ay=5&yaziid=44194) Eri-
şim Tarihi: 22. 04. 2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=23&sayi=267&sayfa=6&yil=2020&ay=3&yaziid=43984](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=23&sayi=267&sayfa=6&yil=2020&ay=3&yaziid=43984)

Erişim Tarihi: 15.03.2022

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi->

[Kodu=8&cilt=23&sayi=265&sayfa=4&yil=2020&ay=1&yaziid=43776](https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergi-Kodu=8&cilt=23&sayi=265&sayfa=4&yil=2020&ay=1&yaziid=43776) Eri-
şim Tarihi: 01.02.2022

EKLER

EK 1: 2020 Kapakları

Ocak

şubat

Mart

Nisan

Mayıs

Haziran

Temmuz

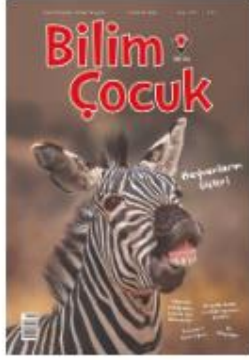
Ağustos

Eylül

Ekim

Kasım

Aralık

EK 2: 2021 Kapakları

Ocak

Şubat

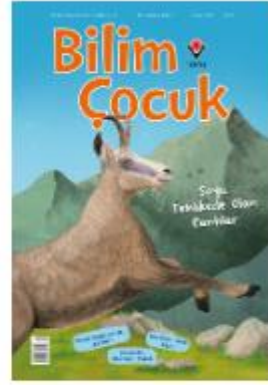
Mart

Nisan

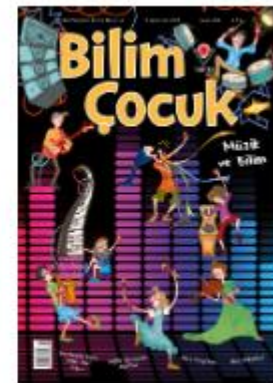
Mayıs

Haziran

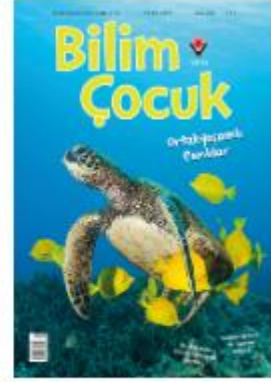
Temmuz

Ağustos

Eylül

Ekim

Kasım

Aralık

EK: 3

Merhaba Melike Hanım,

1. Bilimsel teknolojik gelişmelerin aktarım amacı?

Yalnızca çocuk dergilerinde değil, medyanın her alanında bilimsel ve teknolojik gelişmeler gündem maddelerinden biridir. Yetişkinleri ele alarak bir yayın politikası kurduğunuzda, gelişmelerin ilerleme hızından, sözü edilen teknolojinin olmadığı dönemlerdeki durumdan bahsedebilirsiniz. Ancak konu çocuk ise durum farklılaşıyor. Çocuklar teknolojinin olmadığı bir zamanı bilmiyor. Yani bir kıyaslama yapmanız onlar için anlamlı değil. Daha açık bir ifade ile bilimsel gelişmeler ve teknoloji gündemi çocukların zaten hayatının olağan bir parçası. Hedef kitlenin çocuklar olduğu bir yayın olarak çocuk dergileri de bunu göz önünde bulunduruyor. Bunun yanında 7-11 yaş Milli Eğitim müfredatını incelediğinizde de teknolojiye özel bir yönlendirme olduğunu görebilirsiniz. Bunun en önemli örneklerinden biri "robotik kodlama" dersleridir.

2. Geleceklerine katkısı nedir?

Ödev konunuz olan yaş grubu için buna cevap vereyim. 7-11 yaş arasındaki çocuklarda, teknolojinin ve bilimsel gelişmelerin anlatılma tarzı oldukça önemli oluyor. Genel olarak bir problemden söz ediliyor ve bunun ortadan kalkması için bulunan yol işaret ediliyor. Buradaki kritik katkı, sebep sonuç ilişkisi kadar, bir problemi tanımlayabilmek, birbirinden farklı çözüm yollarını üretebilmek ve sonuca ulaşmak için planlama yapmak konusunda pratik kazandırması. Bu kazanım seçebileceği her meslekte işine yarayacak analitik düşünme becerisini vermiş oluyor. Bu açıdan önemli buluyorum. Şunu da not etmek isterim. Teknoloji ve bilimsel gelişmeleri kutsayarak, belli bir kesimin başarabileceği, ulaşmaz bir dünya olarak kodlanmasından söz etmiyorum. Her çocuğun, bilimsel gelişmelere bir gün katkı sağlayabileceği inancı ve hayalini besleyecek bir bilimsel ve teknolojik gelişmeler anlatısını kastediyorum.

3. Piaget kuramı?

Elbette. Çocuk yayıncılığının her aşaması için bu geçerli. Bu sebeple dergiler genel olarak ikiye ayrılır. Okul öncesi ve 7-11 olarak. TRT Çocuk dergisi de böyle ayrılıyor. Ana dergimiz 7-12 yaşa hitap ediyor, bir diğeri okul öncesi ekimiz oluyor. Tasarım kısmı da elbette buna göre düzenleniyor. Renkler, yazı karakterleri, puntolar... Okul öncesi ve sonrası için yazarlarımız ve çizerlerimiz de muhakkak ayırdır.

4. Tasarımda algıda seçicilik?

Bu sorunuza anlayamadım.

5. Okula katkısı olsun istiyor musunuz?

Çocukların gündemleri okuldan bağımsız değil. Yayınlarımızı hazırlarken pek çok değişkeni hesaplıyoruz. Hedef kitlemiz okul müfredatında neyle karşılaşılıyor, arkadaş çevresinde o dönemde dikkat çeken şey ne, neler ilgilerini çekiyor, bilgi ve duyuğu açısından onlara katkı sağlayacak neler yapabiliriz... Bütün bunların sonunda ortaya çıkan içerik, hedef kitlemizin hem dikkatini çekiyor hem de bu yaş grubunu okullarından ayrı düşünemeyeceğimiz için de elbette okullarına da katkı sağlıyor. Bu sevindirici bir durum bizim açımızdan. Bunun yanında özellikle eğitimciler tarafından içeriğimiz temiz ve dikkat çekici bulunuyor. Ders materyali olarak da sıklıkla öğretmenler tarafından kullanılıyor.

İyi çalışmalar dilerim.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER: Melike BAĞLAYICI

EĞİTİM DURUMU

Lisans

Dicle Üniversitesi – Mimarlık Bölümü | 2018\ 75. 70

Lise

Borsa İstanbul Fen Lisesi/ 2014/91.79

YABANCI DİL

İngilizce B1 seviyesi

SERTİFİKALAR & BAŞARILAR

KOSGEB Girişimcilik Sertifikası 2023

Erasmus KA- 154 Çalıştayı Youthpass Sertifikası 2022

TÜBİTAK Dicle Bilim Şenliği Katılım Sertifikası

P & G Communication Skills Certifica 2021

P & G Leadership Certifica

Kariyer.net'ten İpuçları

Dicle Üniversitesi Üstün Başarı Belgesi 2018

Borsa İstanbul Fen Lisesi Onur Belgesi Diploma Notu: 91.79 \2014